

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

ULUSLARARASI GÖÇÜN EKONOMİ ÜZERİNE ETKİLERİ

Doktora Tezi

BURCU ÇALIŞKAN KARA

Ankara, 2022

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

ULUSLARARASI GÖÇÜN EKONOMİ ÜZERİNE ETKİLERİ

Doktora Tezi

Burcu ÇALIŞKAN KARA

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Türkmen GÖKSEL

Ankara, 2022

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

ULUSLARARASI GÖÇÜN EKONOMİ ÜZERİNE ETKİLERİ

DOKTORA TEZİ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Türkmen GÖKSEL

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

İmzası

- 1- Prof. Dr. Türkmen GÖKSEL
- 2- Doç. Dr. Anıl AKÇAĞLAYAN
- 3- Prof. Dr. Ceyhun ELGİN
- 4- Prof. Dr. Fahriye ÖZTÜRK
- 5- Doç. Dr. Akın USUPBEYLİ

Tez Savunması Tarihi

16 Haziran 2022

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Prof. Dr. Türkmen GÖKSEL danışmanlığında hazırladığım “Uluslararası Göçün Ekonomi Üzerine Etkileri (Ankara.2022)” adlı doktora tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

16/06/2022
Burcu ÇALIŞKAN KARA
İmzası

ÖNSÖZ

Tez danışmanım Prof. Dr. Türkmen GÖKSEL'e gerek yüksek lisans gerekse doktora tez sürecim boyunca verdiği görüş ve önerileri ile beni yönlendirmesi ve ayrıca hayatım boyunca öğrencisi olmaktan duyacağım gurur için içten ve samimi teşekkürü bir borç bilirim. Tez izleme komitemde yer alarak verdikleri katkılar için Prof. Dr. Harun ÖZTÜRKLER ve Doç. Dr. Anıl AKÇAĞLAYAN hocalarıma da teşekkür ederim.

Bu tezin hazırlanması ve yazımı aşamasında manen her türlü desteği gösteren ve yardımlarını esirgemeyen sevgili eşim İbrahim KARA'ya ve destekleri ile hep yanımda olan canım aileme en derin teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR	iv
TABLolar	v
ŞEKİLLER	vii
GİRİŞ	8
1. GÖÇ	10
1.1. GÖÇ TANIMI VE GÖÇ KAVRAMLARI	10
1.2. GÖÇ KURAMLARI	14
1.2.1. Ravenstein'in Göç Kuramı	14
1.2.2. Kesişen Fırsatlar Kuramı	17
1.2.3. İtme-Çekme Kuramı	18
1.2.4. Petersen Göç Tipleri	20
1.3. GÖÇÜN NEDENLERİ	21
1.3.1. Ekonomik Nedenler	22
1.3.2. Sosyal ve Kültürel Nedenler	23
1.3.3. Siyasi ve Güvenlik Nedenleri	24
1.3.4. Doğal Nedenler	25
1.4. GÖÇ TÜRLERİ	27
1.4.1. İç Göçler	27
1.4.1.1. Mevsimlik Göçler	27
1.4.1.2. Sürekli-Geçici Göçler	28
1.4.1.3. Emek Göçleri	28
1.4.1.4. Zorunlu-Gönüllü Göçler	29
1.4.2. Dış Göçler	29
1.4.2.1. Beyin Göçü	30
1.4.2.2. İşçi Göçü	31
1.4.2.3. Mübadele Göçleri	32
1.4.2.4. Siyasal ve Sosyo-Kültürel Göçler	32
2. SÜBVANSİYON POLİTİKASININ BEYİN GÖÇÜNE OLAN ETKİSİNİN ANALİZİ	34
2.1. Beyin Göçü Kavramı	34
2.2. Model	39
2.3. Modelin Sonuçları	51
3. SURİYELİLERİN TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİLERİ: SENTETİK KONTROL METODU ...	53
3.1. Suriye'den Türkiye'ye Gerçekleşen Göç	53

3.2 Sentetik Kontrol Metodu Matematiksel Gösterimi.....	58
3.3 Sentetik Kontrol Metoduna Yönelik Literatür	60
3.4 Suriyelilerin Türkiye Ekonomisine Etkileri: Sentetik Kontrol Metot Yaklaşımı	63
3.5 Tahmin Sonuçları.....	65
3.5.1 TRC1 Gaziantep Alt Bölgesi (Gaziantep, Adıyaman, Kilis) Tahmin Sonuçları	65
3.5.2 TR62 Adana Alt Bölgesi (Adana, Mersin) Tahmin Sonuçları	67
3.5.3 TR63 Hatay alt bölgesi (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye) Tahmin Sonuçları	70
3.5.4 TRC2 Şanlıurfa Alt Bölgesi (Şanlıurfa, Diyarbakır) Tahmin Sonuçları.....	72
3.5.5 TRC3 Mardin Alt Bölgesi (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)	74
3.5.6 TR41 Bursa Alt Bölgesi (Bursa, Eskişehir ve Bilecik) Tahmin Sonuçları	77
3.5.7 TR52 Konya Alt Bölgesi (Konya ve Karaman) Tahmin Sonuçları.....	80
3.5.8 TR72 Kayseri Alt Bölgesi (Kayseri, Sivas ve Yozgat) Tahmin Sonuçları	82
3.5.9 TR31 İzmir Alt Bölgesi Tahmin Sonuçları.....	85
3.5.10 TR10 İstanbul Alt Bölgesi Tahmin Sonuçları	88
3.6 Analizin Genel Sonuçları.....	90
SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER	91
KAYNAKÇA	93
EKLER.....	100
ÖZET	101
ABSTRACT	102

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

GSYH: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla

IDMC: The Internal Displacement Monitoring Centre

IOM: Uluslararası Göç Örgütü (International Migration Office)

IBBS: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması

NAFTA: North American Free Trade Agreement

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development

SKM: Sentetik Kontrol Method

TDK: Türk Dil Kurumu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

UNHCR: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UN Refugee Agency)

TABLÖLAR

Tablo 1.1 Uluslararası Göçmenler, 1970-2019	30
Tablo 3.1 İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) Düzey 2 Bölgeleri	63
Tablo 3.2 Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin 26 Alt Bölgedeki Nüfusu	64
Tablo 3.3 Kontrol Grubunda Yer Alan Bölgeler	65
Tablo 3.4 Sentetik Gaziantep Alt Bölgesi İçin Oluşan Bölge Ağırlıkları.....	65
Tablo 3.5 Gaziantep Alt Bölgesini Tahmin Edecek Değişkenler İçin Oluşan Gerçek Ve Sentetik Değerler	66
Tablo 3.6 Gaziantep Alt Bölgesi Tahmin Sonuçları.....	67
Tablo 3.7 Sentetik Adana Alt Bölgesi İçin Oluşan Bölge Ağırlıkları	67
Tablo 3.8 Adana Alt Bölgesini Tahmin Edecek Değişkenler İçin Oluşan Gerçek Ve Sentetik Değerler	68
Tablo 3.9 Adana Alt Bölgesi Tahmin Sonuçları.....	69
Tablo 3.10 Sentetik Hatay Alt Bölgesi İçin Oluşan Bölge Ağırlıkları	70
Tablo 3.11 Hatay Alt Bölgesini Tahmin Edecek Değişkenler İçin Oluşan Gerçek Ve Sentetik Değerler	71
Tablo 3.12 Hatay Alt Bölgesi Tahmin Sonuçları.....	72
Tablo 3.13 Sentetik Şanlıurfa Alt Bölgesi İçin Oluşan Bölge Ağırlıkları	72
Tablo 3.14 Şanlıurfa Alt Bölgesini Tahmin Edecek Değişkenler İçin Oluşan Gerçek Ve Sentetik Değerler	73
Tablo 3.15 Şanlıurfa Alt Bölgesinin Tahmin Sonuçları	74
Tablo 3.16 Sentetik Mardin Alt Bölgesi İçin Oluşan Bölge Ağırlıkları.....	74
Tablo 3.17 Mardin Alt Bölgesini Tahmin Edecek Değişkenler İçin Oluşan Gerçek Ve Sentetik Değerleri.....	75
Tablo 3.18 Mardin Alt Bölgesi Tahmin Sonuçları	76
Tablo 3.19 Sentetik Bursa Alt Bölgesi İçin Oluşan Bölge Ağırlıkları	77

Tablo 3.20 Bursa Alt Bölgesini Tahmin Edecek Değişkenler İçin Oluşan Gerçek Ve Sentetik Değerleri	78
Tablo 3.21 Bursa Alt Bölgesi Tahmin Sonuçları	79
Tablo 3.22 Sentetik Konya Alt Bölgesi İçin Oluşan Bölge Ağırlıkları	81
Tablo 3.23 Konya Alt Bölgesini Tahmin Edecek Değişkenler İçin Oluşan Gerçek Ve Sentetik Değerleri	81
Tablo 3.24 Konya Alt Bölgesi Tahmin Sonuçları	82
Tablo 3.25 Sentetik Kayseri Alt Bölgesi İçin Oluşan Bölge Ağırlıkları	83
Tablo 3.26 Kayseri Alt Bölgesini Tahmin Edecek Değişkenler İçin Oluşan Gerçek Ve Sentetik Değerleri	83
Tablo 3.27 Kayseri Alt Bölgesi Tahmin Sonuçları	84
Tablo 3.28 Sentetik İzmir Alt Bölgesi İçin Oluşan Bölge Ağırlıkları	86
Tablo 3.29 İzmir Alt Bölgesini Tahmin Edecek Değişkenler İçin Oluşan Gerçek Ve Sentetik Değerleri	86
Tablo 3.30 İzmir Alt Bölgesi Tahmin Sonuçları	87
Tablo 3.31 Sentetik İstanbul Alt Bölgesi İçin Oluşan Bölge Ağırlıkları	88
Tablo 3.32 İstanbul Alt Bölgesini Tahmin Edecek Değişkenler İçin Oluşan Gerçek Ve Sentetik Değerleri	88
Tablo 3.33 İstanbul Alt Bölgesi Tahmin Sonuçları	89

ŞEKİLLER

Şekil 1.1 Çıkış ve Varış Yerindeki Faktörler ile Araya Giren Engeller (Lee, 1966, s. 50)	19
Şekil 1.2 IDMC'nin 2008'den Beri Bildirdiği Rakamlara Göre Küresel Afet Ve Yer Değiştirme Sayıları	26
Şekil 2.1 Göçün Tercih Edilmediği Durum	48
Şekil 2.2 Göçün Tercih Edildiği Durum	49
Şekil 2.3 Göç Konusunda Kararsızlık Durumu.....	50
Şekil 3.1 Suriye ve Komşu Ülkelerine Yönelik Harita	53
Şekil 3.2 Dünya Genelinde Suriyeli Mültecilere Ev Sahipliği Yapan Ülkeler	54
Şekil 3.3 Yıllara Göre Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Dağılımı.....	55
Şekil 3.4 Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Türkiye’de Dağılımı	56
Şekil 3.5 Gaziantep Alt Bölgesi ve Sentetik Gaziantep Alt Bölgesi Analiz Sonuçları..	66
Şekil 3.7 Hatay Alt Bölgesi ve Sentetik Hatay Alt Bölgesi Analiz Sonuçları	71
Şekil 3.8 Şanlıurfa Alt Bölgesi ve Sentetik Şanlıurfa Alt Bölgesi Analiz Sonuçları.....	73
Şekil 3.9 Mardin Alt Bölgesi ve Sentetik Mardin Alt Bölgesi Analiz Sonuçları.....	75
Şekil 3.10 Türkiye ve Mardin özelinde Kayıt Dışı İstihdam Değişimi.....	76
Şekil 3.11 Bursa Alt Bölgesi ve Sentetik Bursa Alt Bölgesi Analiz Sonuçları	78
Şekil 3.12 Türkiye ve Bursa Alt Bölgesi Özelinde Kayıt Dışı İstihdam Değişimi	79
Şekil 3.13 Bursa Alt Bölgesi İhracat Tutarları	80
Şekil 3.14 Konya Alt Bölgesi ve Sentetik Konya Alt Bölgesi Analiz Sonuçları.....	82
Şekil 3.15 Kayseri Alt Bölgesi ve Sentetik Kayseri Alt Bölgesi Analiz Sonuçları	84
Şekil 3.16 Türkiye ve Kayseri Alt Bölgesi Özelinde Kayıt Dışı İstihdam Değişimi.....	85
Şekil 3.17 İzmir Alt Bölgesi ve Sentetik İzmir Alt Bölgesi Analiz Sonuçları	87
Şekil 3.18 İstanbul Alt Bölgesi ve Sentetik İstanbul Alt Bölgesi Analiz Sonuçları	89

GİRİŞ

Bu tez çalışması giriş ve sonuç bölümleri dışında üç temel bölümden meydana gelmektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde göç olgusunun kavramsal çerçevesi üzerinde durulmuştur. Bu çerçevede bu olgunun iyi anlaşılabilmesi için temel olan “göç, göçmen, mülteci, sığınmacı, iltica” gibi kavramlar tanımlanmıştır. Akabinde göç kuramları açıklanmış, bu çerçevede “Ravenstein Göç Kuramı, Kesişen Fırsatlar Kuramı, İtme-Çekme Kuramı, Petersen Göç Tipleri” gibi kuramlar ve teoriler ele alınmıştır. Bunun yanı sıra akademik çalışmalarda sıkça kullanılan yeni tanımlarla birlikte çeşitli kısıtlara göre sınıflandırılmış göç türleri ve göçün nedenlerine göre tanımlamalara ilişkin kavramsal analiz yapılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde beyin göçü kavramı tanımlanmış literatürde beyin göçüne yönelik yapılan çalışmalar ele alınarak beyin göçünün bir kazanıma dönüştürülmesi için uygulanabilecek alternatif bir sübvansiyon politikası üzerine bir çalışma yapılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde beyin göçünün belirleyicileri matematiksel bir model dâhilinde ele alınmış, hükümetlerin uyguladığı özellikle zamanlaması farklı sübvansiyon politikaları ile beyin göçünün izleyeceği yol analiz edilmiştir. Referans olarak ele alınan modelde yapılan değişikliklerle bireylere verilen sübvansiyonun zamanlaması farklılaştırılmış, böylelikle hükümet tarafından bireylerin hayatlarının ikinci döneminde verilen sübvansiyonların beyin göçünü azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmanın literatüre katkısı çalışmada ele alınan modele bireylerin hayatlarının ikinci dönemi için devlet tarafından kişilere beşeri sermaye düzeylerinde verilen sübvansiyon değişkeni eklenmesi ve sübvansiyonun zamanlamasının farklılaştırılmasıdır. Bu şekilde hükümet tarafından verilen sübvansiyonunun beyin göçünü azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde öncelikle Suriyelilerin göçü ve literatürdeki çalışmalara yer verilmiş ve akabinde analiz için kullanılan sentetik kontrol metodu yaklaşımı ve bu metot ile yapılan çalışmalar değerlendirilmiştir. Geçici koruma altındaki Suriyelilerin Türkiye ekonomisine etkilerini öngörebilmek amacıyla Abadie ve Gardeazabal (2003) tarafından ortaya atılan ve Abadie, Diamond ve Hainmuller (2010) daha kapsamlı şekilde kullanılan Sentetik Kontrol Metot (SKM) yaklaşımı kullanılmıştır. İBBS düzey 2'deki bölgelerde Suriyelilerin etkisi; 2008-2020 yılları arasındaki veriler baz alınarak ihracat, ithalat, GSYH, kayıt dışı istihdam oranı, enflasyon oranı ve işsizlik oranı değişkenleri ile ele alınmış ve Suriyeliler Türkiye'ye gelmeseydi incelenen değişkenlerin izlediği patika ne olurdu sorusu sentetik modelleme yoluyla tahmin edilmiştir. Yapılan ekonometrik analiz sonucunda Suriyelilerin Türkiye ekonomisine etkileri ele alınan değişkenler çerçevesinde her bölge genelinde değişiklik göstermekle beraber, sadece enflasyona etkileri anlamında tüm bölgelerde aynı seyri izlemektedir. Literatürde Suriyelilerin Türkiye ekonomisine etkileri her bölge bazında genel anlamda incelenmiş ancak Suriyeli nüfusun yoğunluğu dikkate alınarak tüm İBBS düzey-2 bölgeleri bazında ve güncel veriler dikkate alınarak anılan değişkenler kapsamında ilk kez bir ekonometrik analiz yöntemi olan Sentetik Kontrol Metot ile analiz edilmiştir. Söz konusu çalışma bu açıdan var olan literatüre özgün bir katkı sunmaktadır.

1. GÖÇ

1.1. GÖÇ TANIMI VE GÖÇ KAVRAMLARI

Tarihin her döneminde ve dünyanın her bölgesinde geçerli olma özelliğini koruyan göç kavramı antropoloji, coğrafya, ekonomi, hukuk, kamu yönetimi, sosyoloji, tarih, uluslararası ilişkiler gibi birçok bilim dalının ortak çalışma alanında yer alması yönüyle her bir disiplinin kendi penceresinden çalışma alanı bulmuş, zaman içerisinde farklı tanımlar kazanmıştır. Göçler, sosyolojik dönüşümlerin temel faktörü olarak, farklı etnik kökene sahip grupları karşı karşıya getirerek, bu grupların bir arada yaşamalarını ve böylelikle birbirleriyle etkileşim içinde olmalarını sağlayan toplumsal hareketliliklerdir. Buradan hareketle kültürlerin aktarımında ve taşınmasında önemli roller üstlenmiş, yerleşik düzenleri zorlayarak yeni ırklar, kültürler, yeni sosyal yapı biçimlerinin üretimindeki rolleriyle günümüz toplumlarının oluşumuna zemin hazırlamışlardır (Karpas, 2010, s. 9).

Tarih boyunca insanlar, iktisadi ve siyasi gelişmeler, krizler, insan hakları ihlalleri, afetler, kuraklık gibi zorlayıcı iklim koşulları, kıtlıklar, açlık ve salgın hastalıklar, iç savaşlar, ülkelerarası çatışmalar vb. pek çok çeşitli etkene maruz kalmışlar, bu etkenler neticesinde yaşadıkları bölgeleri kendi istekleri veya yönetim ya da yaşadığı çevrenin etkileri sonucu terk etmek, geçici veya daimi olarak yaşamlarını devam ettirebilecekleri yerlere hareket etmek mecburiyetinde kalmışlardır (Çağlar A. , 2011). Asırlardır varlığını sürekli koruyan göç kavramı, özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan küreselleşmenin etkisiyle birlikte daha da dinamik bir karakter kazanmış, dolayısıyla göçle ilgili yeni tanımlamalar, yeni bakış açıları doğmuştur. Bu açıdan, kavram günümüze geldikçe süreçlerde yaşanan değişimler, dâhil olan ve etkilenen tarafların artması, uygulanma çeşitliliği gibi nedenlerle var olan durumların

tanımlanması, sınıflandırılması konusunda daha geniş bir yelpazede analiz ve tanımlama yapılmasını gerekli kılmaktadır.

Türk Dil Kurumu göç kavramını; “ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşimden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” olarak tanımlamaktadır (TDK, 2022). Göç olgusunun ilk kuramcılarında olan Lee (1966) *Göç Teorisi (A Theory of Migration)* çalışmasında göçü; hareketin mesafesine veya eylemin gönüllü veya gönülsüz, ülke sınırları içinde veya sınırlar arası yapılabildiğine bakılmaksızın genel olarak daimi veya geçici süreli bir yer değişikliği olarak tanımlamıştır. Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ise göçü “bir kişinin veya bir grup insanın devlet sınırları içerisinde veya uluslararası bir sınırı geçerek süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun yer değiştirmesi” olarak açıklamaktadır (IOM, 2013, s. 35,36).

Göç kavramı; iktisadi, kültürel, sosyal ve siyasal yönleriyle toplum yapısını değiştiren coğrafi olarak yer değişimine neden olan nüfus hareketi olarak tanımlanabilirken (Özer, 2004, s. 11); daha geniş bir ifade ile bireysel veya topluluk halinde daha iyi bir hayata kavuşma beklentisiyle yaşadıkları ortamları terk ederek geçici veya kalıcı olarak yeni yerleşim yerlerine hareket etmeye karar verme eylemi olarak da açıklanabilir (Pazarlıoğlu, 2007, s. 121). Bir başka ifadeyle; kişilerin hayatlarını sürdürdükleri topraklardan, mevcut ekonomik imkânlardan, benimsedikleri sosyal yapıları ve kültürleri olmak üzere sosyal yaşamın diğer pek çok ögesinden gönüllü ayrılarak ya da zorla azledilerek yeni alanlara yerleşmesi, buralarda yeni bir hayat kurması olarak tanımlanmaktadır (Toros, 2008, s. 9).

Göç kavramı ile birlikte akla ilk gelen belli bir popülasyonun bir bölgeden başka yeni bir bölgeye olan hareketi olsa da göç coğrafi veya mekânsal bir insan hareketliliğinden ziyade çok daha kapsamlı ve derin bir anlama haizdir. Nitekim sonuçları

gereğince sosyal, ekonomik, hukuksal, psikolojik ve kültürel birçok unsuru içinde barındırmaktadır (Sağlam, 2006, s. 34). Bunun yanında, göç olgusu tek bir yere, bölgeye veya ülkeye has bir durum değildir. İnsanoğlunun yaşadığı, hayatını sürdürdüğü veya sürdürmeyi planladığı her yerde gerçekleşmesi kaçınılmazdır. Bu düşünceden hareketle göçün kaynağı bireydir ve göçün meydana gelmesine neden olan unsurlar küresel ölçekte hemen hemen her yerde aynıdır (Koçak & Terzi, 2012, s. 165).

Yukarıda geçen tanımlardan anlaşılacağı üzere; göç olgusunu tanımlayan unsurlar arasında, bireysel veya toplumsal hareket, belli bir mesafeyi kat etme, gönüllülük, zorunluluk, kısa veya uzun sürelilik, sosyo-kültürel hareketlilik gibi pek çok boyut yer almaktadır. Bunun yanında durağan olmayan sürekli hareketli bir süreçten bahsedilmektedir (Koçak & Terzi, 2012). Göç olgusunun bu çok boyutluluğunu, insan varoluşu ile birlikte tarihin her döneminde ve dünyanın her bölgesinde görülmesine bağlayabiliriz. Özünde “daha iyi bir hayata kavuşma” mottosuyla hareket eden insanoğlunun bu hareketliliğini ve bu hareketlilik sonucu ortaya çıkan etkileşimleri inceleyen başta antropoloji, coğrafya, sosyoloji, hukuk, tarih olmak üzere birçok alandaki düşünürler tarafından incelemeye değer görülmüş, özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısı itibariyle bu alandaki literatür havuzu oldukça genişlemiştir.

Göç olgusunun en önemli aktörü, öznesi “göçmen (migrant)” kavramıdır. Evrensel düzeyde herkesin üzerinde mutabık kaldığı resmi bir göçmen tanımı bulunmamaktadır. Türkçe Sözlük’te (2022) “kendi ülkesinden ayrılarak yerleşmek için başka ülkeye giden (kimse, aile veya topluluk), muhacir” olarak tanımlanan göçmen kavramı, IOM (2013) tarafından nedeni, yöntemi, süresi, amacı, göç edilen yer fark etmeksizin kendi ülkesinin dışında bir ülkede bir yıldan daha uzun süre yaşayan bireyler olarak ifade edilmiştir. Burada göçün düzenli veya düzensiz olma durumu; göçmenin menşe ülkeden çıkışı, seyahati, güzergâh üzerindeki ara ülkelere transit geçişi ve hedef ülkeye girişi hakkında belirlenen yasalara dayanarak göç hareketini tamamlaması düzenli

göçe (regular migration) karşılık gelirken, düzensiz göçte (irregular migration) ise göçmenin kaynak ülke veya transit ülkeler açısından ilgili yasal prosedürlere uymadan sınır değiştirmesi veya hedef ülkeler açısından ülkeye illegal yollardan giriş yapmak veya yasal yollarla girdiği halde izin verilen kalış süresi içerisinde çıkış yapmaması demektir (Çağlar T. , 2018, s. 35). Yasadışı göç (illegal migration) terimi içerik ve kullanım alanı olarak düzensiz göçle benzerlik gösterse de daha çok göçmen kaçakçılığı ve insan ticaretiyle bağdaştırılmaktadır (IOM, 2013, s. 28).

Göç (migration) kavramı göçün istikametine göre uluslararası literatürde farklı terimlerle tanımlanmaktadır. Buna göre; uzun vadeli veya kalıcı olarak yerleşmek amacıyla yabancı bir ülkeye gelme anlamında immigration terimi kullanılırken; bireylerin kendi ülkesini terk ederek başka bir ülkeye yerleşmek üzere hareket etmesinde ise emigration terimi kullanılmaktadır (Barışık, 2020, s. 3-4).

Son olarak, ülkemizde özellikle yazılı ve görsel basın-yayın organlarında çoğu zaman birbirlerinin yerine kullanılan ancak uluslararası literatürde farklı hukuki ve siyasi karşılıklara sahip göçmen, sığınmacı ve mülteci terimlerinin birbirlerinden farkını ortaya koymak gerekir. Yukarıda yer verilen tanıma katkı olarak; maddi ve sosyal koşullarını iyileştirmek amacıyla farklı bir ülkeye hareket eden bireyleri “göçmen” olarak tanımlamak mümkündür (IOM, 2013, s. 39). Yine IOM’un (2013, s. 76) Göç Terimleri Sözlüğü’nde kendisine gelebilecek ciddi bir zarardan veya zulümden korunmak amacıyla ülkesini terk ederek başka bir ülkeye mülteci olarak başvuru yapan, ancak başvurunun sonucu henüz kesinleşmemiş kişi “sığınmacı” olarak tanımlanmıştır. “Mülteci” ise, Cenevre Sözleşmesine göre ırkı, dini, uyruğu, belirli bir zümreye aidiyeti ve siyasi düşünceleri yüzünden zulüm veya öldürülme korkusu gerekçesiyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve o ülkenin korumasından yararlanamayan veyahut korkuları sebebiyle yararlanmak istemeyen kişidir (Barışık, 2020, s. 16). Bir kişinin mülteci statüsü kazanması, ilgili ulusal ve uluslararası hukuka göre sığınılan devlet veya Birleşmiş

Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından alınan tanınma kararına bağlıdır (IOM, 2013, s. 67). Son olarak, bir mülteci veya sığınmacının ülkesini terk ederek başka bir ülkeye legal ya da illegal yollarla gitmesi “iltica” veya “sığınma” olarak adlandırılmaktadır (Deniz, 2014, s. 4).

1.2. GÖÇ KURAMLARI

Önceki bölümde değinildiği üzere, göç olgusu bölgesel karakteristiği, niteliği ve sebep-sonuç bağlamında pek çok ölçütle etkileşim halinde olduğundan çok yönlü bir kavramsal tanımlamaya ve sınıflandırmaya konu olmuştur. Dolayısıyla tarihsel süreç içerisinde göç kavramını değişik yönlerden açıklayan, değerlendiren ve boyutlarını ortaya koyan bu kuramsal çalışmalar göç kuramlarını veya diğer adıyla göç teorilerini ortaya çıkarmıştır. Çalışmanın bu bölümünde göçün kuramsal çerçevesini ele alan bazı temel teorilere yer verilmiştir.

1.2.1. Ravenstein’in Göç Kuramı

Göç olgusu üzerine teorik anlamda önemli bilgiler sunan bilim insanları sırasıyla Thomas R. Malthus, William Farr ve Earnst G. Ravenstein’dir (Ela Özcan, 2017). Farr’ın “göçün, hiçbir kesin kanuna bağlı olmaksızın yürüdüğünü” iddia etmesi, Ravenstein’in ifadesiyle kendisine ilham kaynağı olmuş ve bu düşüncüyü yanlışlamak üzere göç akımlarıyla ilgili kanunlar ortaya koymak üzere yayımlanan Göç Kanunları (The Laws of Migration) adlı çalışması göçün kuram bazında açıklanmaya çalışıldığı ilk bilimsel araştırma olmuştur (Corbett, 2003).

Ravenstein, bu araştırmasını İngiltere’de 1871 ve 1881 yıllarında yapılan nüfus sayımının istatistiklerine dayanarak oluşturmuş ve buradan elde ettiği verilerle yedi tane göç kanunu belirlemiştir. Belirtilen göç kanunları şunlardır:

1. Göçlerin büyük çoğunluğu kısa mesafeli yapılıdır. Bu kısa mesafeli göç, gidilen yerde göç dalgaları yaratarak daha çok göçmeni içine alır ve böylece büyük gelişmiş

yaşam merkezlerine doğru bir yönelim oluşur. Bu bölgelere yönelen göçün boyutlarını belirleyen ana unsur ise gelişen ticaret ve sanayi kentlerindeki yerli nüfusun yoğunluğudur.

2. Sanayileşme ve ticaretin ilerlemesiyle adeta bir özümseme merkezi haline gelen kentler, kendisine yakın alanlardaki kişileri hızla kendisine doğru çekmektedir. Gelişen ekonomik şartlara sahip kentin çevresindeki kırsal kesimden insan hareketliliği arttıkça; çevresel alanındaki kırsal bölgede bir seyrelme meydana gelir ve bu alanlar daha uzak bölgelerden insanları kendisine çeker. Uzak bölgelerden gelen insanların arkalarında bıraktıkları alanlar yine o bölgelere daha yakın yerlerde yaşayanları çekecektir. Böylece kent merkezlerine doğru dalgalar halinde ilerleyen göç akımları tüm ülkede hissedilir hale gelecektir.

3. Göç olgusunda yayılma ve emme süreci birlikte ilerlemektedir. Her iki sürecin ortak noktası ulaşılacak istenen amaçtır. Ravenstein'e göre göç, tek başına bir gaye değildir. Bireyler kentte gelişen sanayi ve ticari faaliyetlerden yararlanmak için göç ederler ve bu amaçları kendi başına yayılma sürecinin tetikleyicisidir. Diğer taraftan kentin hızla gelişmekte olan sanayisinin ihtiyaç duyduğu işgücü, kente göç eden nüfusla sağlanır ve böylece işgücü piyasasının dengeyi sağlaması emilim sürecini destekler. Sonuç itibariyle yayılma süreci ve emilim süreci gayeleri bakımından birlikte hareket etmektedir.

4. Ravenstein her göç hareketinin dengeleyici bir karşı hareket üreteceğini belirtmiştir. Yani, yoğun göç alan yerleşim yerlerinin zincirleme bir göç dalgasıyla aynı zamanda göç de verebileceğini belirtmiştir. Burada; Ravenstein'e göre göçü birbirini tetikleyici etkisiyle zincirleme ve bir göç hareketi başladığında ardı ardına göç hareketleri oluşturabilen bir süreç olarak tanımladığını görüyoruz (Jansen, 1970).

5. Yukarıdaki ilk dört maddede basamaklı ve birbirini tetikleyen zincirleme bir göçten bahsedilmektedir. Ancak, Ravenstein'in beşinci kanununda ilk dört kanunda anlatıldığından farklı olarak doğrudan, uzun mesafeli ve basamaksız bir göç türü anlatılmaktadır. Uzun mesafeye göç edenler basamaksız şekilde, doğrudan gelişmiş ticaret ve sanayi merkezlerine yönelmeyi seçmektedirler. İlk beş göç kanununun ortaya koyduğu temel kıstaslar göçün iki temel modelde yapıldığını ortaya koymaktadır. Birincisi; göçün basamaklı bir şekilde, kısa mesafeli ve birbirini tetikleyerek dalgalar halinde sanayi ve ticaret merkezlerine doğru gerçekleştiği modeldir. İkinci modelde ise basamaksız, uzak mesafeli ve doğrudan gelişmiş ticaret ve endüstri merkezlerine yönelen bir göç modeli anlatılmaktadır. Her iki modelin ortak paydası, göçün, sanayi ve ticaretin geliştiği kentlere doğru yapılmasıdır.

6. Ravenstein'a göre kent yerlileri ülkenin kırsal kesimindeki yerlilere göre daha az göç etme eğilimindedir. Kente yönelen göçlerde, kırsal bölgelerden gelenler kentte yaşayan yerleşikleri çok fazla yerinden oynatmadığından nüfus değişimine etkileri fazla olmamaktadır. Ancak kırsaldan kırsala yapılan göç, kırsalda yaşayan yerel halkı göç dalgaları ile yerinden oynatma etkisiyle daha çok etkilemektedir (Jansen, 1970).

7. Ravenstein'in göçlere dair son kanunu cinsiyetle ilgilidir. Bu kanuna göre kadınlar, erkeklere göre daha fazla göç etme potansiyelindedir. Kadınlar daha çok yurt içi ve kısa mesafeli göçler yaparken, erkekler daha çok uzak mesafeli ve yurtdışı göçlere meyillidir. (Yalçın, 2004, s. 22-25).

Özet olarak; Ravenstein'in ortaya koymuş olduğu göçün yedi kanunu ile göç ve endüstrileşmeyle birlikte gelişen kentlerin karşılıklı olarak birbirini beslemesi vurgulanmış; bu sayede göçün zincirleme olarak devam ederken, aynı zamanda sanayi ve ticaret merkezlerinin de eş zamanlı olarak büyüdüğü ve tekrar yeni göç dalgalarına neden olduğu ortaya konmuştur. Ravenstein'in çalışması 19. yüzyıl sonlarının İngiltere

şartlarında kentlerin ekonomik ve endüstriyel olarak kalkınması koşullarına göre oluşturulmuş ve günümüze kıyasla dar kapsamlı kalsa da, onun çalışmasından türetilen ek kanunlarla birlikte diğer pek çok göç kuramlarına ve modellerine öncülük etmesi sebebiyle oldukça değerlidir (Yalçın, 2004, s. 22).

1.2.2. Kesişen Fırsatlar Kuramı

Bu kuram ilk kez Samuel A. Stouffer tarafından 1940 yılında ortaya atılmıştır. Amerikan Sosyoloji Dergisi için yazdığı “Kesişen Fırsatlar: Hareketlilik ve Mesafeye İlişkin Bir Teori” adlı makalesinde Cleveland’ın anakent bölgesinde evlerinden taşınan kişilerin istatistiklerini kullanarak göç olgusunu matematiksel olarak açıklamaya çalışmıştır (Ela Özcan, 2017, s. 189). Bu yeni teorik yaklaşım ile Stouffer, Ravenstein’den kendi dönemine kadar olan birçok çalışmanın hareketlilik ile mesafe arasında yakın bir ilişki olduğunu gösterdiğini dile getirmiştir. Tam da bu sebeple göç konusunu açıklarken mesafe kavramı üzerinde daha çok durulması, hakkında daha açık çalışmaların yapılması gerektiğini vurgulamıştır (Stouffer, 1940).

Stouffer’e göre göç kavramında önemli olan unsurlar, mesafe, gidilecek yerdeki fırsatlar ve bu fırsatların bolluğudur. Ancak, bu üç önemli faktörden mesafe belirleyici unsur olarak diğer faktörlerin önünde gelmektedir. Yani herhangi iki farklı merkezin çekim etkisi, göç edilecek yerle merkez arasındaki mesafeye göre değişkenlik gösterecektir. Diğer bir ifadeyle, bireyler göç kararı alırken kentlerin çekim merkezi olma etkisini dikkate alırken, göç mesafesi etkeninin ön planda olacağını ifade etmiştir (Stouffer, 1940).

Teoriye göre, göç edilecek yerdeki fırsatların fazlalığı ile göç etmek isteyen insanların sayısı doğru orantılıdır. Ayrıca, göç mesafesinin kısa olması, göç için insanları daha çok cesaretlendirecek ve göçü olumlu yönde etkileyecektir. Sonuç olarak; göç alacak yerdeki iş imkânlarının fazlalığı, benzer fırsatların varlığı ve göç mesafesinin

kısalığı, o çekim merkezine göç edecek insanların sayısını artıracak ana etmenlerdir (Jansen, 1970). Ancak, burada önemli olan nokta göç hareketliliği ile mesafe arasındaki ilişkinin yönü kesin bir şekilde belirtilmemiştir. Bu belirsizliği aşmak için “kesişen fırsatlar (intervening opportunities)” kavramı kullanılmıştır. Buna göre göç eden insanların sayısı, göç alan yerdeki fırsat sayısı ile doğru; benzer/aynı fırsat sayısı ile ters orantılıdır (Stouffer, 1940).

1.2.3. İtme-Çekme Kuramı

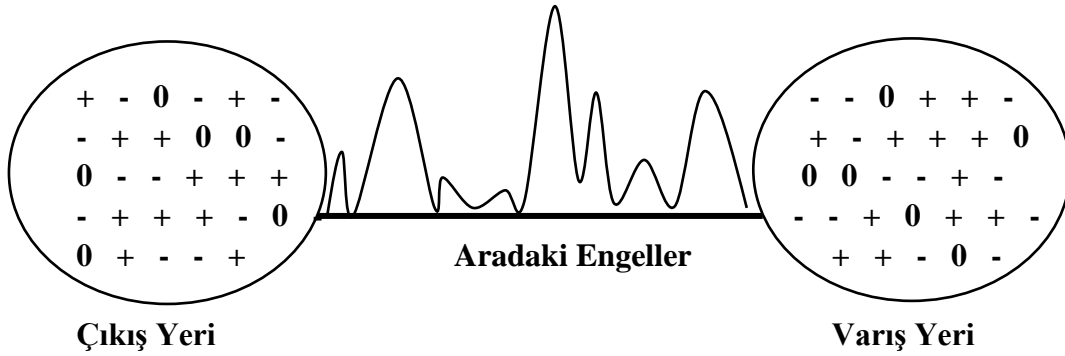
Everett S. Lee, 1966 yılında yayımladığı “Bir Göç Teorisi (A Theory of Migration)” çalışmasında İtme-Çekme Kuramı’nı teorik olarak formüle etmiştir. Lee, bu kuramını açıklarken göç veren ve göç alan bölgelerdeki itici ve çekici unsurların göç hareketini karakterize eden esas noktalar olduğunu, ancak bunların göçle ilgili aradaki engeller ya da bireysel faktörlerin hesaba katılmadan tek başına yeterli olamayacağını belirtmiştir (Jansen, 1970).

Lee, göç sürecine ve göç etme kararına dâhil olan faktörleri şu dört başlık altında sıralamıştır:

- Çıkış yeriyle ilgili faktörler
- Varış yeriyle ilgili faktörler
- Araya giren engeller
- Bireysel faktörler (Lee, 1966, s. 50)

Göçe etki eden temel bileşenleri dört farklı kategoride toplayan Lee, bu bileşenleri nötr (0), pozitif (+) ve negatif (-) olarak üç farklı kategoride ele almıştır. Lee’nin yayınlamış olduğu çalışmada yer verdiği Şekil 1.1 üzerinden gitmek gerekirse, 0 olarak ifade edilen nötr değerlerin bireylerin göç kararı almasında herhangi bir etkisi yoktur. Ancak, göçe kaynaklık eden yer açısından bakıldığında + ile ifade edilen çekme faktörleri kişilerin buldukları yerden ayrılmamasını, - ile ifade edilen itici faktörler de göçe teşvik eden ana unsurlardır. Bunun tersi yorumunu varış yeri için de yapmak mümkündür.

Burada ise + değerler göçü teşvik eden, - değerler ise göçü engelleyen etkenler olarak görülmelidir.

Şekil 1.1 Çıkış ve Varış Yerindeki Faktörler ile Araya Giren Engeller (Lee, 1966, s. 50)

Lee'nin bu kuramında vurgulamak istediği en önemli nokta, göç hareketinin sadece pozitif ve negatif değerlerin salt toplamından oluşan bir eylem olmadığıdır. Göç kararında aradaki engeller ve bireysel faktörler de en az diğer etkenler kadar belirleyici konumdadır. Bireysel faktörlerin denklemin içine girmesi göçün rasyonel bir eylem olmasını engellemektedir. Çünkü denklemin içinde yer alan itici ve çekici etkilere, bireylerin nasıl tepki verecekleri kişiden kişiye değişiklik gösterecektir. Lee (1966, s. 50)'nin ifadesiyle örneğin; nitelikli bir okul altyapısı bulunan bir bölge çocuk sahibi ebeveynler için çekici bir etki oluştururken; çocuğu olmayan bir ev sahibi tarafından ortaya çıkan yüksek emlak vergileri nedeniyle olumsuz olarak değerlendirilebilir. Özetle; Lee'nin İtme-Çekme Kuramı ile ortaya koyduğu önerme; göç kararını etkileyen itme ya da çekme faktörlerinin bireysel ve görelî olmasından hareketle göç eyleminin tamamı için etki eden faktörleri tam anlamıyla tanımlamak mümkün değildir. Sadece büyük gruplar için aynı yönde geçerli olacak faktörlerin ileri sürülmesi ve böylece çoğunluğun ya da ortalamanın nasıl hareket edeceğine yönelik tahminlerin ortaya konması mümkün olacaktır (Ela Özcan, 2017).

1.2.4. Petersen Göç Tipleri

Göç kuramlarında bir diğer önemli katkıyı 1958 yılında yayınladığı “Genel Bir Göç Tipolojisi (A General Typology of Migration)” adlı çalışmasıyla William Petersen sağlamıştır. Bu çalışması ile göçe teşvik eden veya engelleyen itme-çekme faktörlerini incelerken aynı zamanda bireysel ve sosyal etkenlerin de göç olgusu için belirleyici olduğunu dile getirmiştir. Yani bir anlamda itme-çekme faktörlerinin temelinde bulunan ana sebepleri incelemiştir (Ela Özcan, 2017, s. 193).

Bu incelemeye başlarken bireylerin çevrelerindeki gelişmelere farklı tepkiler verdiğini vurgulayarak bir kısım insanın göç ederken neden diğerlerinin göç etme eğiliminde olmadığı sorunsalı üzerinden hareket etmiştir. Bunun yanında, Petersen tarihsel döngüyü dikkate alarak belli bir dönem göç eylemi için itme faktörü olan bir etkenin zamanla çekme faktörüne dönüşebileceğinden bahsetmektedir. Bu çerçevede, göç olgusunun itme-çekme faktörlerinin yanında bireysel ve sınıfsal farklılıklara göre şekillendiğini ortaya koyan Petersen (1958), şu beş göç tipini oluşturmuştur:

İlkel (Primitive) göç: Doğa koşullarının oluşturduğu itici etkiler sebebiyle yapılan toplu göçlerdir. Kuraklık, afet, kötü hava şartları ve benzeri ekolojik sebeplerle yapılan göç türüdür. Petersen aynı zamanda göçebe toplulukların periyodik göçlerini de bu göç türü içinde saymıştır.

Zorunlu (Forced) ve yönlendirilen (Impelled) göçler: Petersen’in bahsettiği ilk göç türünde tamamen doğa koşullarının itici gücü etkili iken, burada bahsettiği göç türlerinde ise sosyal durumun yarattığı baskıcı bir etki söz konusudur. Bu baskıcı etkiyi ortaya çıkaran devlet veya eşdeğeri bir kurumun kararları neticesinde bireyler veya toplumlar göç etmeye zorlanmaktadır. Göç etme kararı aşamasında eğer kişiler veya toplumlar kendi iradeleri ile hareket edebiliyorlar, gidip gitmeme konusunda inisiyatif kullanabiliyorlarsa bu yönlendirilen göç türüdür. Şayet insanlar gitme veya kalma

konusunda söz sahibi değiller, tamamen baskıcı bir mekanizma ve zor kullanma yoluyla hareket ediyorsa burada zorunlu göç söz konusudur.

Serbest (Free) göç: Bu göç tipinde göç kararı alınması tamamen bireylerin kendi iradesine bağlıdır. Yukarıdaki göç tiplerinde olduğu gibi devletin, sosyal veya ekolojik çevrenin göç kararı alınmasında herhangi bir zorlayıcı durumu veya itici etkisi mevcut değildir.

Kitlesel (Mass) göç: Kitlesel göç tipi, bir bölgeden veya bir ülkeden başka bir yere yapılan göçün kolektif bir yapıya bürünerek çok sayıda insanın katıldığı göç tipidir. Teknolojik imkânların gelişmesi, ulaşım yollarının ve çeşitliliğinin artması ile öncü göçmenlerin geldikleri bölgelerle kurmuş oldukları sosyal ağlar göç dalgalarının zincirleme şekilde artmasını ve kitlesel göçlerin oluşmasına neden olmaktadır (Petersen, 1958, s. 259-263).

Petersen'in göç tipleri hakkında hazırladığı bu kavramsal çalışma, dünya üzerinde gerçekleşen göçlerin aynı zamanda sosyal gelişmelerini takip eden kronolojik bir tasnifi olmuştur. İnsanların göç etme motivasyonlarının arkasında sadece itme ve çekme faktörlerinin değil aynı zamanda bireysel ve kitlesel etkenlerin de rol aldığını vurgulamıştır (Jansen, 1970, s. 76-77).

1.3. GÖÇÜN NEDENLERİ

Tarih boyunca insanların yaşadıkları yerleri bırakıp daha iyi şartlarda yaşayabilmek adına gönüllü veya zorunlu olarak başka yerlere göç etmesinin birçok nedeni olmuştur. Bu nedenlerin altında bazen tek bir etken bazen de birden fazla etkenin bir arada olması yatmaktadır. Bu etkenler hem göçün kaynağı olan yerleşim yerine veya varılmak istenen yere ait itici ve çekici etkileri barındırabilir ya da tamamen bireysel sebeplerden kaynaklanabilir. Göçü etkileyen faktörlerin yanında sanayileşme ve küreselleşmenin etkisiyle teknoloji alanında yaşanan gelişmeler, ulaşım ve iletişim imkânlarının artması, küresel anlamda insan hakları uygulamalarının gelişmesi ve benzeri birçok faktör de göçü teşvik eden, kolaylaştıran unsurlar olmuşlardır. Tüm bu

gelişmelerin ışığında göçe neden olan unsurları şu başlıklar altında sınıflandırmak mümkündür.

1.3.1. Ekonomik Nedenler

Karpat'a (2010, s. 76) göre insanlık boyunca meydana gelen göç hareketlerinin en büyük sebebi ekonomik gerekçelerdir. Geçmiş dönemlerde nüfus artışı, kuraklık ve tarımsal alanların küçülmesi gibi nedenlerle besine yeteri kadar ulaşamaması düşünülebilirken, modern çağda işsizlik oranlarındaki artış, düşük ücretler, yüksek vergi oranları, yatırımı zorlaştıran düzenlemeler, ekonomik istikrarsızlık, yüksek enflasyon, gelir dağılımındaki adaletsizlikler, kötü çalışma koşulları ve benzeri şartlara bağlı olarak yoksulluğun artması ekonomik gerekçelerin başında sayılabilir. Bu anlamda ekonomik olarak yetersiz kaldıklarını düşünen insanlar, kendilerini rahatlatmak, daha iyi yaşam koşullarına ulaşmasını sağlayacak sanayi ve ekonomik anlamda cazibe merkezi olmuş kentlere veya ülkelere doğru harekete geçerler. Bu yer değişikliği aynı zamanda işgücünün de mekânlar arası transferi anlamına gelir (Günay, Atılğan, & Serin, 2017, s. 39).

İşgücünün bölgeler veya ülkeler arasında yer değiştirmesiyle sonuçlanan göçlere ekonomistler tarafından iki farklı bakış açısı geliştirilmiştir. Birincisinde işgücü fazlası olan yerlerden işgücüne ihtiyaç olan yerlere doğru transfer olarak görülürken; ikincisinde ise işgücü açığı bulunan pazarlarda işgücüne ödenen yüksek ücretlerden kaynaklı bir dengelenme durumu olarak görmüşlerdir (Karpat, 2010, s. 76). İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle Avrupa ülkeleri ekonomileri hızlı bir toparlanma sürecine girerken, nüfus azlığı nedeniyle işgücü ihtiyaçlarını az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere karşılamak üzere gitmişlerdir. Örneğin bu tip ülkelerin önünde gelen Almanya 1954-1970 yılları arasında İtalya, Yunanistan, Portekiz ve Türkiye gibi Akdeniz ülkelerinden işçi almaya başlamıştır. Fransa ise Fas, Tunus ve Cezayir 'den işçi göçü almıştır (Deniz, 2014, s. 181).

Türkiye ile Almanya arasında işgücü anlaşmasının imzalandığı 30 Ekim 1961'den Almanya'nın işçi göçünü durdurduğu 1973 yılına kadar 800 bin civarında kişi Türkiye'den Almanya'ya göç etmiştir (Deutsche Well (DW), 2021). Bir diğer örnek ise; 2010 yılında Meksika'da göçmen gönderen bir toplulukla yapılan bir vaka çalışmasında, erkek göçmenlerin yüzde 61'i ekonomik fırsatların, yüksek ücretler ve daha fazla iş olanağının ABD'ye göç etmek için birincil motive edici faktör olduğunu belirtmiştir. Yine Birleşmiş Milletler'in 2009 yılı İnsani Gelişme Raporu'nda belirtildiği gibi göç “büyük ölçüde insanların geçim kaynaklarını iyileştirme ihtiyacı”ndan kaynaklanıyor (Wainer, 2011, s. 2).

1.3.2. Sosyal ve Kültürel Nedenler

Daha yüksek gelir ve daha iyi sosyal yaşam seviyesine ulaşmanın yanında hedef bölgelerde veya ülkelerde sunulan daha iyi eğitim, sağlık, ulaşım ve eğlence gibi sosyal ve kültürel gereksinimlere ulaşma imkânı insanların göç etme kararlılığını etkileyen diğer faktörlerdir. Özellikle Türkiye'de kamusal hizmetler açısından kırsal alanların kente oranla birçok sosyal imkânlardan yoksun olması insanları kente göç etmeye yönelten en önemli sebeplerdendir. Bunun bir ötesinde; daha yüksek bütçelere, araştırma ve geliştirme imkânlarına sahip eğitim kurumlarının varlığı sebebiyle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere yapılan eğitim odaklı göçler de bu kapsamda düşünülebilir (Taşçı, 2009, s. 189).

Eğitime hissedilen ihtiyacın yanında özellikle geniş ailelerin gençler üzerinde oluşturduğu toplumsal baskı ve kontrol mekanizması, onları otoriteden kurtulma güdüsüyle göç etmelerine teşvik etmektedir (Başel, 2011, s. 523). Ayrıca sosyal yapının içinde yer alan ve daha çok kırsal kesimlerde görülen kız kaçırma olayları, akraba evlilikleri ve toprak bölüşme kavgaları gibi sosyal sorunlar da göçe teşvik etmiştir. (Tamer, 2020, s. 2813).

1.3.3. Siyasi ve Güvenlik Nedenleri

Göçün temel nedenlerinden bir diğeri de savaş, darbeler, siyasi istikrarsızlık, rejim değişiklikleri, terör tehdidi, siyasi hakların elde edilememesi, mensup olunan din, etnik köken farklılıklarının neden olduğu ayrımcılık, düşünce özgürlüğünün kısıtlanması, ülkeler arası mübadele uygulamaları ve benzeri siyasi etkenlerdir (Özyakışır, 2013, s. 19). Bu unsurlar neticesinde insanlar daha iyi bir hayat standardına ulaşmaktan ziyade öncelikle kendileri ve ailelerinin güvenliğini sağlamak üzere başka yerlere göç etmektedirler. Bu türdeki göçler ülkeler arasında gerçekleşebileceği gibi, bir ülkenin farklı bölgeleri arasındaki mevcut sosyal dengesizliklerden de oluşabilir (Aksoy, 2012, s. 294).

Tarih boyunca yaşanan savaşlar, sınırların değişmesi, rejimlerin yıkılması, büyük can kayıplarına yol açması gibi yarattığı birçok etkiyle göçün en önemli nedeni olmuştur. Örneğin; 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşının Osmanlı Devleti'nin yenilgisi ile sonuçlanmasının ardından Kafkasya'dan; 1912-1913 yıllarında kaybedilen Balkan Harpleri sonucunda ise bu topraklardan Anadolu'ya büyük göç hareketleri yaşanmıştır (Taşçı, 2009, s. 13).

Savaşlarla ilgili bir başka göç nedeni de, savaşlar sırasında ya da savaş sonrası toprak kayıplarından sonra uygulanan mübadele ve sürgün politikalarıdır. Özellikle Cumhuriyet'in kurulduğu ilk yıllar yüksek oranda nüfus mübadeleleri yapılmıştır. Lozan Antlaşması gereğince 1923-1949 yılları arasında Yunanistan'dan Türkiye'ye yaklaşık 450 bin Türk göç ederken, 1 milyon 200 bin Ortodoks Rum da Anadolu'dan Yunanistan'a zorunlu göçe tabi tutulmuştur (Deniz, 2014, s. 194).

Karpat'a (2010, s. 77-78) göre tamamıyla siyasi nedenlere dayanan göçleri, milliyetçiliğin ortaya çıkmasıyla 19. ve 20. yüzyıllarda daha fazla gözlemlemek ve ırk milliyetçiliğinin yanına dinsel milliyetçiliği de eklemek mümkündür. Bu tür göçlerin ana sebebi, bir ülke yönetimini elinde bulunduran etnik temelli bir grubun iktidar gücünü

orada yaşayan farklı etnik kökenden insanlara baskı yapmak için kullanmasıdır. Bu konuya en güzel örnek, 1990'lu yıllarda Sırp'ların Bosnalı Müslümanları kıyımı ve bir milyon Kosovalıyı yerlerinden söküp atmalarıdır. Din temelli meydana gelen dünyanın en büyük göç dalgası Pakistan'ın Hindistan'dan ayrılması ile 1947 yılında yaşanmış ve yaklaşık 18 milyon insan din bakımında kendini yakın saydığı ülkeye göçmüştür (Deniz, 2014, s. 181).

Göçün siyasi nedenlerinin bir diğer ayağı da terördür. Türkiye'de 1980'lerde başlayan ve giderek artan terör olayları neticesinde ülkenin batısına doğru yoğun göç hareketleri yaşanmıştır. Bu göç hareketlerinde can ve mal güvenliği endişesinin yanı sıra yaşanan çatışmaların etkisiyle kırsal alanda meracılık, yaylacılık ve hayvancılık faaliyetlerinin kısıtlanması insanları ekonomik olarak başka coğrafyalara yönlendirmiştir (Başel, 2011, s. 537).

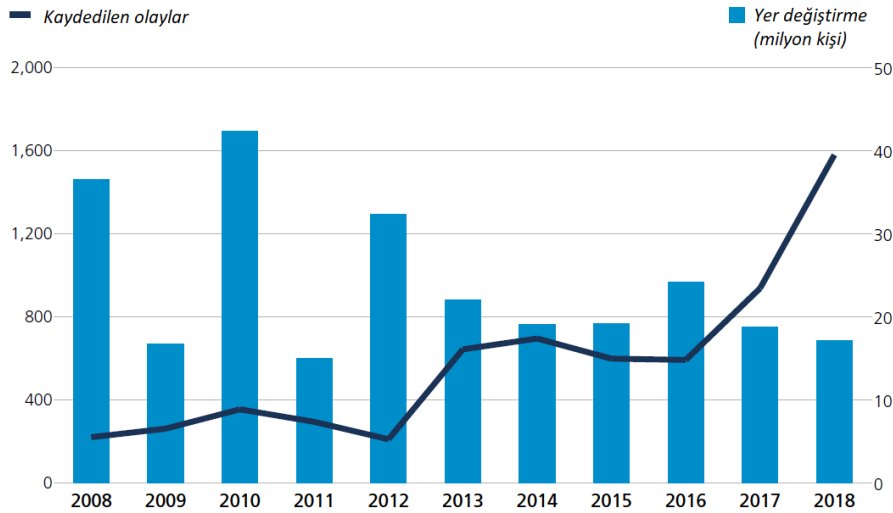
Günümüzde yaşanan Suriyeli göçme krizine bakıldığında zaman bu göç olgusunun da siyasal ve güvenlik gerekçeleriyle yaşandığı görülmektedir. 2011 yılının Mart ayında rejim güçleri ve muhalif örgütlenmeler arasında patlak veren çatışmalar ve ülkenin içinde bulunduğu savaş milyonlarca insanın ülke içerisinde başka bölgelere veya ülke dışına doğru hareket etmesine neden olmuştur. Bugün can güvenliklerini sağlamak amacıyla toplam 5.689.538 Suriyeli göçmen başta Türkiye olmak üzere Lübnan, Ürdün, Irak, Mısır ve diğer Kuzey Afrika ülkelerine göç etmiş durumdadır (UNHCR, 2022).

1.3.4. Doğal Nedenler

Seller, fırtınalar, depremler, tsunamiler, yüksek sıcaklıklar, toprak kaymaları, volkanik püskürmeler ve kuraklık gibi birçok doğa olayı her yıl milyonlarca insanın göç etmesine neden olmaktadır. Ülke İçi Yer Değiştirmeleri İzleme Merkezi (IDMC)'nin 2016 yılı raporuna göre 2008 yılından itibaren her yıl ortalama 25,4 milyon insan iklim değişikliği ve doğal afetler sebebiyle yer değiştirmiştir. Örneğin; 29 Ağustos 2005

tarihinde ABD'nin New Orleans kentinde görülen Katrina Kasırgası nedeniyle onbinlerce insan başta Houston olmak üzere San Antonio, Texas ve Phoenix gibi çevre şehirlere göç etmişlerdir (Varol & Gültekin, 2016, s. 47-48).

Yine IDMC'nin 2008-2018 yıllarını incelediği 2019 yılı raporuna göre her yıl insanları yerinden eden afet olaylarının sayısı 2012 yılından bu yana önemli şekilde artarak 2018 yılında 1.600 vakaya ulaşmış, toplamda ise 7.000'den fazla vaka kaydedilmiştir (bakınız Şekil 1.2). 2008 ve 2018 arasındaki tüm yeni yer değiştirmelerin yüzde 80'inden fazlası, yani yaklaşık 187 milyonu, Doğu Asya ve Pasifik ve Güney Asya'yı içeren Asya-Pasifik bölgesinde meydana gelmiştir. Bunda, 2010 yılında Çin ve Pakistan'da görülen ve milyonlarca evi yerle bir eden seller etkili olmuştur. Yine bu rapora göre, insanların göç etmesine neden olan felaketlerin yüzde 87'sini seller (yüzde 51), fırtınalar (yüzde 35) ve kuraklığın (yüzde 1) başı çektiği iklimle ilgili olaylar oluşturmaktadır. Geri kalanı ise deprem ve volkanik olayların yer aldığı jeofizik etkenlerdir (IDMC, 2019, s. 6-8).

Şekil 1.2 IDMC'nin 2008'den Beri Bildirdiği Rakamlara Göre Küresel Afet Ve Yer Değiştirme Sayıları

Kaynak: (IDMC, 2019)

1.4. GÖÇ TÜRLERİ

Göç olgusu, insanlık tarihinin başlangıcıyla birçok farklı sebepten ötürü ve birçok farklı nitelikte günümüze kadar yaşanagelmiş ve gelecekte de yaşanmaya devam edecektir. Bilimsel anlamda 19. yüzyıldan itibaren teorik olarak açıklanmaya ve sınıflandırmaya tabi tutulan bu kavramın günümüzde iç ve dış göç olarak iki ana başlıkta sınıflandırılması mümkündür.

1.4.1. İç Göçler

Bir ülkede yaşayan nüfusun ülke sınırları içerisinde yer değiştirmesi olayına iç göç denilmektedir. Bir bölgeden başka bir bölgeye, bir şehirden başka bir şehire, kırsal bölgelerden kente veya kentten kırsal bölgelere olmak üzere sürekli veya geçici bir şekilde gerçekleşebilir. İç göçle birlikte bölgelerin ya da şehirlerin nüfus oranlarında değişim gözlenir. Ekonomik, toplumsal ve siyasi nedenlerle gerçekleşen iç göçün daha göç o ülkenin geri kalmış bölgelerinden daha gelişmiş bölgelerine doğru yapıldığı görülmektedir (Günay, Atılgan, & Serin, 2017, s. 42). Bu anlamda ülkemizde yaşanan iç göçlerin genel olarak 1950'lerden sonra yaşanan sanayileşme süreciyle beraber bölgeler arasındaki gelişmişlik düzeylerinin farklılaşması, eğitim-sağlık gibi kamu hizmetlerine büyük kentlerde daha kolay ulaşım imkânları, kırsal bölgelerde tarım arazilerinin küçülmesi ve makineleşme ile işgücünün üretim dışı kalması, terör olayları nedeniyle güvenlik sorunlarının meydana gelmesi gibi birçok nedenden ötürü gerçekleştiği görülmektedir. İç göçler kendi içinde mevsimlik, sürekli-geçici, emek ve zorunlu-gönüllü göçler olmak üzere dört bölüme ayrılabilir (Koçak & Terzi, 2012, s. 169-170).

1.4.1.1. Mevsimlik Göçler

İnsanların yılın belli dönemlerinde yaşadıkları ortamdan başka bir yerde çalışmak, tatil yapmak, eğitim görmek, dinlenmek vb. sebeplerle yapmış oldukları göç türüne mevsimlik göç denilmektedir (Koçak & Terzi, 2012, s. 170). Bu tür göç hareketlerinde

uzun süreli bir yerleşim amacı güdülmez (Günay, Atılgan, & Serin, 2017, s. 42). Ülkemizde özellikle ekonomik gerekçelerle mevsimlik göçler yaşanmaktadır. Çay toplama mevsiminde Karadeniz Bölgesi'ne, pamuk toplama mevsiminde Çukurova Bölgesi'ne ülkenin farklı bölgelerinden binlerce insanın hareket etmesi bu tür göçlere örnektir. Ayrıca, Yörüklerin yaşam biçimleri gereği hayvanlarını otlatılmak için kış mevsimini geçirmek üzere daha sıcak bölgelere göç etmesi bir diğer örnektir.

1.4.1.2. Sürekli-Geçici Göçler

İnsanların yaşadıkları yerden ayrılarak başka bir yere devamlı ikamet etme amacıyla gitmelerine sürekli göç denilmektedir (Sayın, Usanmaz, & Aslangiri, 2016, s. 2-3). Geçici göç ise bu yer değiştirmenin daimi olarak düşünülmediği, belli bir süreyi ihtiva eden göç türüdür. Geçici göçü, mevsimlik göçten ayırt eden en önemli özelliği kendini tekrar eden, periyodik bir döngüde gerçekleşmemesidir. Yani geçici göç, tek bir sefer ve birden fazla yılı kapsayacak şekilde yapılabilir.

Sürekli ve geçici göç türleri görece daha iyi bir hayat sürmek, daha iyi standartlarda eğitim almak gibi gönüllü sebeplerle yapılabileceği gibi, savaş, terör, doğal afetler gibi olağanüstü koşulların getirdiği zorunluluk neticesinde de gerçekleşebilir (Koçak & Terzi, 2012, s. 170)

1.4.1.3. Emek Göçleri

Aykaç ve Yertüm'e (2017, s. 6) göre, bireylerin yaşadıkları coğrafyaları işsizlik, düşük ücret, istihdam yetersizliği ve kötü çalışma koşulları gibi nedenlerle terk ederek daha iyi alanlarda ve yüksek ücretlerde istihdam fırsatları yakalamak üzere başka coğrafyalara gitmeleri emek göçünü meydana getirmektedir.

Koçak ve Terzi (2012, s. 171) ise emek göçünü; tayin nedeniyle yapılan göçler ve işgücü göçü olarak ikiye ayırmıştır. Tayin nedeniyle yapılan göçler, bir memur veya

işçinin çalıştığı kurum veya işletmenin almış olduğu karar neticesinde görev yerinin değiştirilmesi sonucu oluşmaktadır. İşgücü göçü ise bireyin öncelikle para kazanabileceği bir iş bulmak veya mevcut işinden daha yüksek ücret veya daha iyi çalışma ortamına sahip olmak amacıyla başka bölgelere veya şehirlere gitmesiyle gerçekleşen göçlerdir. Genel olarak, emek göçleri geçici veya mevsimlik olabileceği gibi kalıcı olarak da gerçekleşebilir (Koçak & Terzi, 2012, s. 171).

1.4.1.4. Zorunlu-Gönüllü Göçler

Zorunlu göçler, savaş, terör, mübadele uygulamaları ve doğal afetler gibi olağanüstü durumların neticesinde insanların iradeleri dışında yaptıkları göçlerdir. Gönüllü göçler ise, yine temelinde bazı ekonomik, sosyal, kültürel vb. birçok itici faktörün yer almasına karşın insanların kendi iradeleri ile karar verdikleri, herhangi bir kısıtlama veya baskıya maruz kalmadan gerçekleştirdikleri göç çeşididir (Günay, Atılğan, & Serin, 2017, s. 44).

1.4.2. Dış Göçler

Bir ülke vatandaşlarının başka bir ülkeye yapmış oldukları geçici veya kalıcı göçlere dış göç, bir başka deyişle uluslararası göç denilmektedir. IOM'nin 2020 yılındaki Dünya Göç Raporu'na göre 2019 yılında dünya çapındaki göçmenlerin sayısı 272 milyona ulaşmıştır. Bu rakam dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 3,5'ine karşılık gelmektedir. Küreselleşme olgusu, teknolojinin getirdiği ulaşım ve iletişim alanlarındaki iyileşmeler, küresel insan hakları uygulamalarının yaygınlaşması dış/uluslararası göçlerin artışında önemli etkenlerdir. Uluslararası göçün hem sayıca hem de orantısal olarak artış eğiliminde olduğu Tablo 1.1 ile de gözlemlenebilmektedir.

Tablo 1.1 Uluslararası Göçmenler, 1970-2019

Yıl	Göçmenlerin sayısı	Göçmenlerin dünya nüfusundaki %'si
1970	84.460.125	%2,3
1975	90.368.010	%2,2
1980	101.983.149	%2,3
1985	113.206.691	%2,3
1990	153.011.473	%2,9
1995	161.316.895	%2,8
2000	173.588.441	%2,8
2005	191.615.574	%2,9
2010	220.781.909	%3,2
2015	248.861.296	%3,4
2019	271.642.105	%3,5

Kaynak: IOM (Kaya, 2003), 2020 Dünya Göç Raporu, (IOM, 2020, s. 9)

Dış göçe başvuran insanların büyük çoğunluğu daha iyi iş, daha yüksek ücret, daha iyi hayat koşulları ve daha yüksek eğitim standartlarına ulaşma güdüsüyle hareket etmektedir. Bunun yanı sıra insanlar savaş, iç çatışmalar, zulüm, terör ve doğal afetler gibi ekstra zorlu ve trajik koşullar nedeniyle ülkelerini terk etmektedirler (IOM, 2020, s. 7). Dış göçleri; beyin göçü, işçi göçü, mübadele göçü ile siyasal ve sosyo-ekonomik göçler başlıkları altında toparlamak mümkündür:

1.4.2.1. Beyin Göçü

Kaya'nın (2003) yapmış olduğu tanıma göre; beyin göçü, iyi eğitim görmüş, yetenekli, kalifiye, belli bir alanda uzmanlaşmış işgücünün araştırma yapmak veya kariyerlerini daha iyi koşullarda devam ettirmek amacıyla yaşadıkları ülkeden başka bir ülkeye göç etmesidir.

Beyin göçü daha çok az gelişmiş ülkelerden gelişmiş veya çok gelişmiş ülkelere doğru yaşanırken, bazen de gelişmiş ülkelerden başka bir gelişmiş ülkeye doğru olabilmektedir. Bu durum az gelişmiş ülkelerin beşeri sermayesinin başka ülkelere aktarımı anlamına geldiğinden, uzun vadede ülkenin gelişme hızını olumsuz etkileyen bir duruma dönüşebilir (Sayın, Usanmaz, & Aslangiri, 2016, s. 3).

Almanya'daki Nazi baskısı ve 2. Dünya Savaşı nedeniyle Avrupa'daki Yahudi bilim insanlarının ABD'ye göç etmesi, yine ABD'nin Asya kıtasından almış olduğu göçün hemen hepsinin yüksekokul veya kolej mezunlarından oluşması bu göç türüne verilebilecek örneklerdir (Kaya, 2003).

Beyin göçü olgusu çalışmanın ikinci bölümünde detaylı olarak ele alınacaktır.

1.4.2.2. İşçi Göçü

Bir ülkede yaşayan bireylerin buldukları ülkede iş bulamaması veya düşük ücretlilik, sosyal tatminsizlik, fırsat eşitsizliği gibi nedenlerden dolayı yaptığı işten ayrılarak başka bir ülkeye iş bulabilmek, emek güçlerini satmak amacıyla yaptıkları göç hareketine işçi göçü denilmektedir (Yılmaz, 2014, s. 1687). Bu tür göçlerle işgücü ihtiyacının hissedildiği gelişmiş ülkelerdeki pahalı işgücü, nispeten daha ucuz olan vasıfsız işgücü ile ikame edilmektedir. Dolayısıyla, göç alan ülkedeki işgücü piyasası daha rekabet edilebilir bir seviyeye doğru çekilirken, sanayinin işgücü ihtiyacı karşılanarak ülke ekonomisinin büyümesi ve gelişmesi sağlanmış olur. Diğer taraftan, göç veren ülkede ise hem işgücü piyasasındaki fazlalık giderilmiş olur hem de ilerleyen süreçte göçmen işçilerin memleketlerine aktardıkları dövizler ülke ekonomisine katkı sağlarken geriye dönen vasıflı işçiler ile daha yüksek bilgi, birikim ve tecrübeye sahip işgücü mevcudiyeti sağlanmış olur (Sayın, Usanmaz, & Aslangiri, 2016, s. 3).

Bunun en güzel örneği, daha önceki bölümde bahsedildiği üzere Türkiye'den Almanya'ya yapılan işgücü göçüdür. Söz konusu işçilerin Türkiye'ye gönderdikleri döviz miktarı 1964 yılında 45 milyon ABD doları iken 1980 yılında 2 milyar ABD dolarını bulmuştur. Bu miktardaki döviz girdisi ilgili yıllarda cari açığın kapatılmasında büyük pay sahibi olmuştur (Yılmaz, 2014, s. 1692).

1.4.2.3. Mübadele Göçleri

Mübadele kelime anlamı itibariyle “değişim, değiş tokuş” anlamına gelmektedir (TDK, 2022). Daha çok karşılıklı iki ülke arasında imzalanan bir antlaşma çerçevesinde, zamanı, güzergâhı, hukuksal boyutu, göç ettirilecek nüfusun etnik ve dini özellikleri ve benzeri birçok kriterin önceden tespit edilerek sistematik bir şekilde hayata geçirilen zorunlu nüfus değişimine mübadele adı verilmektedir (Sepetcioğlu, 2014, s. 53). Daha çok savaşlardan sonra ülke sınırlarının değişmesi neticesinde ve özel anlaşmalar çerçevesinde gerçekteştiğinden çok sık yaşanan bir göç türü değildir. Ancak, uzun süredir aynı coğrafyada yaşayan insanların hiç aşına olmadıkları bölgelere göç ettirilmesi ve göçe zorlanan insan sayısının kısa bir zaman diliminde çok yüksek rakamlara ulaşması göç alan ülkeler ve toplumlar adına etkileri uzun sürecek ekonomik, sosyal, kültürel birçok soruna ve etkileşime neden olmaktadır.

Mübadele göçü denince akla ilk olarak 30 Ocak 1923 tarihinde imzalanan Nüfus Mübadelesi Anlaşması ile Türkiye ve Yunanistan arasında yaklaşık yarım milyonluk Müslüman nüfus ile 1 milyon 200 binlik Ortodoks nüfusun karşılıklı olarak yer değişmesi gelmektedir (Sepetcioğlu, 2014, s. 75-76).

1.4.2.4. Siyasal ve Sosyo-Kültürel Göçler

Bu alandaki göçler daha çok savaş, iç çatışmalar, sürgünler, insan hakları ihlalleri, terör, toplumsal baskı, düşük yaşam standartları vb. birçok etkenin neden olabileceği bireysel veya kitlesel göç hareketleridir. İnsanlar daha yüksek bir hayat standardına ulaşma ümidiyle, kendilerinin ve ailelerinin güvenliğini sağlamak amacıyla veya daha müreffeh ve özgür hissedebilecekleri bir ortama kavuşma düşüncesiyle başka ülkelere göç edebilmektedir. Bunun tarihte birçok örneği mevcuttur. Günümüzde yaşanan uluslararası göçlerin önemli bir bölümü bu gerekçelerle gerçekteşmekte olup, zamanlama

ve insan yoğunluğunun durumuna göre ülkeleri alınacak tedbirler noktasında zor durumda bırakmaktadır.

Geçmişten örnek vermek gerekirse; 1930'lu yıllarda 800'ün üzerinde Alman uyruklu akademisyen Nazi rejiminden kaçarak Türkiye'ye sığınmıştır veya 1989-1997 yılları arasında Bulgaristan'ın Türk kökenlilere uyguladığı baskıcı politikalar nedeniyle 300.820 kişi Türkiye'ye göç etmiştir (Deniz, 2014, s. 194-195). Son olarak; 2011 yılında Suriye'deki yönetimin baskısından ve iç savaşın yarattığı terör ortamından kaçan Suriyelilerin gelmesi ülkemize doğru ciddi bir göç dalgası oluşturmuştur. 2011 yılında 252 kişiden oluşan Suriyelinin Türkiye'ye sığınması ile oluşan Suriyeli sayısı, 10 Şubat 2022 itibariyle 3.741.251 sayısına ulaşmıştır (UNHCR, 2022). Suriyelilerin Türkiye'ye göçü çalışmanın üçüncü bölümünde kapsamlı olarak incelenecektir.

2. SÜBVANSİYON POLİTİKASININ BEYİN GÖÇÜNE OLAN ETKİSİNİN ANALİZİ

2.1. Beyin Göçü Kavramı

Küreselleşme kelimesi bir kavram olarak ilk kez İngiliz iktisatçı W. Foster'ın 1833'te yayımladığı dünya üzerindeki kaynakların dağılımı ve kullanımı çalışmasında kullanılmıştır. Küreselleşmek olgusu Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre tüm milletlerin başta ekonomi, siyaset ve iletişim bakımından olmak üzere her bakımdan birbirine yaklaşması ve bir bütün olmaya götürmesi anlamına gelmektedir (<https://sozluk.gov.tr/>). Bununla birlikte küreselleşme kavramı her alanda ülkeler arasındaki mesafenin daha az anlamlı hale geldiği, milletlerin pek çok alanda daha çok bütünleşmesi süreci olarak da tanımlanabilir (Dumanlı Kürçü, 2013, s.3).

1870–1914 yılları arasında gerçekleşen Birinci Küreselleşme evresinde uluslararası ticaretin önündeki engel ve tarifelerin en az seviyede olması, ulaşım maliyetleri ve insanların ülkeler arasında serbest dolaşımı önündeki kısıtlamaların en düşük seviyede olması gibi nedenlerden dolayı küreselleşme oldukça ileri bir seviyededir. Küreselleşmenin ileri seviyede yaşandığı bu evre, Birinci Dünya Savaşının başladığı 1914'lerden, Büyük Buhran ile devam eden ve II. Dünya Savaşı'nın bitmesi ile sona eren dönemde sekteye uğramıştır.

Küreselleşme süreci, özellikle 1947-1991 yılları arasında yaşanan soğuk savaş döneminin sona ermesi ile hız kazanmıştır. İnsanların daha iyi yaşam standartları sağlamak amacıyla hareketlilik göstermeleri genel olarak tarih boyunca var olmakla beraber küreselleşmenin hız kazanması ile birlikte bu hareketlilik daha yaygın hale gelmiştir. Menşei ülkedeki ekonomik, teknolojik ve bilimsel yetersizlikler insanları bu alanlarda daha iyi olan ve hayat standardı olarak daha fazla imkân sağlayan ülkelere göç etmeye zorlamıştır. Bu süreci kazanıma çevirmek isteyen pek çok gelişmiş ülke, az

gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerdeki nitelikli insanlara hayatın her alanında fırsatlar sunarak kendi ülkelerine doğru çekme faaliyetleri yürütmüşlerdir.

Küreselleşmenin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan Brain Drain yani beyin göçü kavramı ilk olarak İngiliz Krallık Topluluğu tarafından 1950- 1960'lı yıllarda bilim insanlarının Birleşik Krallık'tan, Birleşik Devletler'e ve Kanada'ya yaptıkları toplu göçler için kullanılmıştır (Cervantes & Guellec, 2002).

Beyin göçü kavramı, nitelikli insan kaynağının kendi ülkelerinden ayrılarak daha parlak fırsatlar sunan başka bir yere gitmeleri olarak da tanımlanmaktadır (Kwok & Leland, 1982, s. 91). Bu kavram, beşeri sermaye formundaki kaynakların uluslararası transferini ifade eder ve gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ya da daha çok gelişmiş ülkelere yüksek nitelikli insanların göçünü kapsar (Docquier & Rapoport, 2006).

Küreselleşme ile hız kazanan ve ulusal ve uluslararası politikaların belirlenmesinde önemli yer tutan beyin göçüne yönelik literatürde de çok fazla çalışma yer almaktadır.

Bhagwati ve Hamada (1973), beyin göçü nedeniyle göç veren ülkedeki nitelikli işlerin ücretlerindeki artışın niteliksiz işlerin ücretlerinde de zaman içerisinde artışa neden olacağını belirtmişlerdir. Bu durum ücret enflasyonuna zemin oluşturarak işsizliğin artmasına, üretkenliğin azalmasına neden olacaktır. Bu bağlamda göç işgücü piyasasını olumsuz yönde etkileyecek ve geride kalan vatandaşlar için refah kaybına neden olacaktır.

Bhagwati (1976) çalışmasında az gelişmiş ülkelere gelişmiş ülkelere doğru göç eden nitelikli insanların gelirlerine göç veren ülke tarafından ek bir vergi konulmasını önermiş böylelikle göç vermenin maliyetinin azaltılacağını ve göç veren ülke için ek bir kazanç ortaya çıkacağını belirtmiştir.

Miyagiwa (1991), beyin göçünü eğitimde ölçek ekonomilerini vurgulayan bir modelle analiz etmiş ve nitelikli beyin göçünün göç alan ülkede eğitim seviyesini ve gelir

düzeyini artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca çalışmada beyin göçünü engellemeye yönelik uygulanacak geleneksel politikaların parlak beyinlerin ülkeden göç etmesine engel olamayacağı da ifade edilmiş bunun da ülkenin toplam beşeri sermaye stoğunu olumsuz etkileyeceği vurgulanmıştır.

Kurtulmuş (1992) çalışmasında beyin göçü kavramının tanımı, önemi, sebepleri, beyin göçünü önlemeye yönelik politikalar ve uygulamaları konularına değinerek, Türkiye özelinde beyin göçünü önleyici politika önerilerini ifade etmiştir.

Haque ve Kim (1994) tarafından beyin göçünün ekonomik büyüme ve gelir üzerine etkilerini analiz etmek üzere hazırlanan çalışmada hükümetlerin uyguladığı vergi ve sübvansiyon politikalarının beşeri sermaye göçü ve dolayısı ile büyüme ve gelir üzerindeki etkileri analiz edilmiştir. Analiz için kullanılan modelde 2 dönem yaşayan temsili bir hane halkı ve heterojen bireylerden oluşan içsel büyüme modeline sahip iki ülke ele alınarak, her iki ülkede bireylerin kazandıkları ücretlerin farklılık içermesi durumunda beyin göçünün nasıl bir yön izlediği analiz edilmiştir. İki dönem yaşadığı varsayılan hane halkına hayatlarının birinci döneminde eğitimleri için hükümet tarafından verilen sübvansiyonların, bireylerin hayatlarının ikinci döneminde göç etme eğilimini artırdığı, beyin göçüne teşvik ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Ortaöğretim ve yükseköğretimde sübvansiyon yoluyla yapılacak iyileştirmelerin beyin göçünü arttıracığı sonucunu ortaya koymuştur. Eğitim anlamında daha yüksek donanıma sahip kişilerin daha fazla ücret ve gelir için teknolojik anlamda gelişmiş ekonomilerde iş bulma ve hayatlarını devam ettirme arayışına geçtikleri görülmüştür. Bu durum göç veren ülkenin ekonomik büyüme çabasına büyük ölçüde zarar vermektedir. Göç veren ülkedeki ekonominin ana belirleyicileri olan nitelikli insan kaynağının göçü, kişi başı gelirden kalıcı bir azalmaya neden olur ve göç alan ve göç veren ülkelerin büyüme anlamında uzun dönemde yakınsama ihtimalini ortadan kaldırır.

Tansel ve Güngör (2004), hedef kitlesi yurt dışında öğrenim gören/görmekte olan lisans ve lisansüstü öğrencileri ile üniversite eğitilmiş işgücünün olduğu anket çerçevesinde elde edilen verileri sıralı probit modeli yöntemi ile kurgulayarak ampirik bir çalışma yapmışlardır. Analiz sonucunda öğrencilerin ülkeye geri dönmemesinin nedeninin iki ülke arasındaki gelir farklılığı ve göç alan ülkedeki düzenli yaşam tarzı olduğu, çalışanların ise Türkiye'ye geri dönmeme kararındaki en önemli nedenlerden birisinin gelir farklılığından ziyade Türkiye'deki ekonomik ve siyasi istikrarsızlık olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Docquier ve Rapoport (2006), beyin göçünün iddia edilen aksine yetişmiş insan kaynağının iş ağına katılması nedeni ile pozitif anlamda etkili olabileceğini, sınırlı sayıda yetişmiş insan kaynağının göç etmesinin küresel ölçekte ekonomik büyüme ve gelişme için yararlı olacağını vurgulamışlardır.

Tataj ve Akbaş (2021), gelişmekte olan Arnavutluk ülkesi özelinde beşeri sermaye ve işgücü piyasası arasındaki ilişkiyi uluslararası göç politikaları bağlamında analiz etmişlerdir. Başta ekonomik nedenler olmak üzere ülkede liyakatin yetersiz olması gibi nedenlerle Arnavutluk'tan AB bölgesindeki diğer ülkelere beyin göçünün yoğun olarak yaşanmasının ciddi bir iş gücü kaybına neden olacağını belirtmişlerdir.

Sanayi devriminde üretim sürecinde önemli olan finansal kaynak kullanımı günümüzde yerini bilgi ekonomisine bırakmıştır (Kevük, 2006). Bilgi ekonomisine dayalı üretimin kalkınmanın temel belirleyicisi haline gelmesiyle beraber ülkelerin nitelikli insan gücüne olan talebi de fark edilir ölçüde artmıştır. Bununla birlikte dünyada yaşanan demografik değişiklikler de nitelikli insan kaynağına olan talebin artmasında etkili olmuş, özellikle gelişmekte ve gelişmiş olan ülkelerde yaşlı nüfusun hızla artması bu ülkelerin nitelikli insan gücü ihtiyaçlarını dışarıdan karşılama isteklerinin artmasında etkili olmuştur. Bununla beraber gelişmekte olan ekonomilerdeki aktörler diğer ülkeler ile

rekabet edecek güce sahip olmak istiyor ise sürekli yeni bilgiye erişime sahip olmalıdır. Yeni bilgi teknolojilerinin yaygınlaşması, Avrupa Birliği (AB) gibi bölgelerde açık kapı politikalarının benimsenmesi ve nüfusu yaşlanan ülkelerin nitelikli beyinleri ülkelerine çekmek amacıyla uyguladıkları politikalar uluslararası göçte bir artışa yol açmıştır (Espinoza Pedraza, 2013, s. 30).

Yetişmiş nitelikli bireyleri ülkelerinde istihdam etmek için ülkeler yarışır hale gelmişler böylece beyin göçü kavramı ülkelerin ulusal politikalarını hazırlaması sürecinde de önemli yer tutmaya başlamıştır. Bu kapsamda ülkeler hem kendi nitelikli insan kaynağını elinde tutmak hem de ülkelerine nitelikli insan gücü çekme konusunda kısa ve uzun vadeli pek çok politika geliştirmeye başlamıştır.

Ülkelerin yabancı yetenekleri çekme konusundaki yaklaşımları ülke ihtiyaçlarına bağlı olarak değişkenlik göstermekte ve bu ihtiyaçlar doğrultusunda geliştirecekleri politikalar şekillenmektedir. Bu yaklaşımlar aşağıdaki şekilde sınıflandırılabilir (Abella, 2006);

Beşeri Sermaye Yaklaşımı: Bu yaklaşım uzun yıllar boyunca göç ülkesi konumunda olan Kanada gibi ülkeler tarafından benimsenen bir yaklaşım olup uzun dönemde nitelikli insan kaynağını artırmayı amaçlamaları temeline dayanır. Bu ülkeler, kalıcı oturma izni, iş gücü piyasasına tam erişim, vatandaşlarıyla eş sosyal ve siyasi haklar tanımlayarak diğer ülke vatandaşlarını göçe teşvik edecek politikalar uygulamaktadırlar.

Emek Piyasası Gereksinimleri Yaklaşımı: En yaygın olarak benimsenen bu yaklaşımda, ülkeler emek piyasalarında yaşanan dönemsel nitelikli insan gücü ihtiyaçlarını karşılamak için belirli düzeyde yetenek ve nitelikteki yabancı insan kaynağını yerleşim hakkı vermeksizin geçici olarak kabul etmektedir.

Çalışma Teşvikleri Yaklaşımı: Bu yaklaşım yabancı yatırımları desteklemek için yatırımcıların ve onların ailelerinin ülkeye girişi ve ülkede kalmalarını kolaylaştırmayı

amaçlamaktadır. Bazı ülkeler belirli bir sermayenin üzerinde yatırım yapan ve belirli sayıda işçi çalıştıran yatırımcılara kalıcı oturma izni statüsü sağlarken genelde birçok ülkede geçici oturma izni verilmesi uygun görülmektedir.

Akademik Yaklaşım: Bu yaklaşım nitelikli yabancı öğrencilerin çalışmak ya da araştırma yapmak amacıyla göç etmeye teşvik edilmesine dayanmaktadır. Bu yaklaşım özellikle ABD’de başarılı bir şekilde uygulanmaktadır. Kendi ülkelerinde lisans eğitimi almış nitelikli öğrenciler doktoralarını ABD’de tamamlamaktadır.

Bu yaklaşımlar temelde birbirine bağlı yaklaşımlardır. Ancak farklılık ülkelerin bu yaklaşımlara verdikleri önem ile ortaya çıkmaktadır. Ülkeler nitelikli insan gücünü çekmek konusunda ihtiyaçları doğrultusunda aynı anda birden fazla yaklaşımı benimseyen politika ve programlar uygulayabilmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde beyin göçünün belirleyicileri Haque ve Kim (1994) tarafından kullanılan matematiksel bir model dâhilinde ele alınacak, hükümetlerin uyguladığı özellikle zamanlaması farklı sübvansiyon politikaları ile beyin göçünün izleyeceği yol analiz edilecektir.

2.2. Model

Çalışmada referans olarak alınan Haque ve Kim (1994), beyin göçünün ekonomik büyüme ve gelir üzerine etkilerini incelemek üzere hükümetlerin uyguladığı vergi ve sübvansiyon politikalarının beşeri sermaye göçü ve dolayısı ile büyüme ve gelir üzerindeki etkileri analiz etmişlerdir. Çalışmada ele alınan modelde 2 dönem yaşayan temsili bir hane halkı ve heterojen bireylerden oluşan içsel büyüme modeline sahip iki ülke ele alınarak her iki ülkede bireylerin kazandıkları ücretlerin farklılık içermesi durumunda beyin göçünün nasıl bir yön izlediği analiz edilmiştir. İki dönem yaşadığı varsayılan hane halkına hayatlarının birinci döneminde eğitimleri için hükümet tarafından verilen sübvansiyonların, bireylerin hayatlarının ikinci döneminde göç etme eğilimini

artırdığı yani ortaöğretim ve yükseköğretimde sübvansiyon yoluyla gelirlerde yapılacak iyileştirmelerin beyin göçüne teşvik ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim anlamında daha yüksek donanıma sahip kişilerin daha fazla ücret ve gelir için teknolojik anlamda gelişmiş ekonomilerde iş bulma ve hayatlarını devam ettirme arayışına geçtikleri görülmüştür. Bu durum göç veren ülkenin ekonomik büyüme çabasına büyük ölçüde zarar vermektedir. Çalışmaya göre, göç veren ülkedeki ekonominin ana belirleyicileri olan nitelikli insan kaynağının göçü, kişi başı gelirden kalıcı bir azalmaya neden olur ve göç alan ve göç veren ülkelerin büyüme anlamında uzun dönemde yakınsama ihtimalini ortadan kaldırır.

Referans alınan makalede iki dönem yaşadığı varsayılan bireylere hayatlarının birinci döneminde verilen sübvansiyonun beyin göçünü artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Hükümetin uyguladığı sübvansiyon politikasının beyin göçünü engellemekten çok teşvik etmeye yönelik olduğu görülmüştür. Bu durumu tersine çevirebilmek için modelde yapılan değişiklikle yani bireylerin hayatlarının birinci dönemlerinde değil de ikinci döneminde sübvansiyon alması durumu modele eklenerek Hükümetlerin uyguladığı özellikle zamanlaması farklı sübvansiyon politikaları ile beyin göçünün izleyeceği yol analiz edilmiştir.

Modelde, temsili bir hane halkının 2 dönem yaşadığı (gençlik, orta yaşlı-yaşlılık dönemi) varsayımı yapılmış ve t zaman indisini belirtmek üzere, gençlik dönemi (t), orta yaşlı-yaşlılık dönemi ($t+1$) notasyonları ile ifade edilmiştir.

İki dönemli heterojen bireylerden oluşan içsel büyüme modeline sahip iki ülke ele alınmaktadır. İki ülkeyi içeren model dünya, hükümetin uyguladığı göçmen politikası, eğitim politikası, vergi politikası gibi uygulamalar dışında diğer parametreler açısından tıpatıp aynı ülkelerden oluşmaktadır. Her ülkede nüfusta herhangi bir artış ve işgücü hareketliliği bulunmadığından aynı sayıda heterojen birey bulunmaktadır.

Hane Halkı

Her bir bireyin aşağıdaki gibi tanımlı logaritmik $u(c_{t,t}) = \log c_{t,t}$ olduğu varsayılan iki dönemli fayda fonksiyonunu maksimize ettikleri varsayılmaktadır:

$$U(c_{t,t}, c_{t,t+1}) = u(c_{t,t}) + \beta u(c_{t,t+1}) \quad (2.1)$$

$c_{t,t}$ t döneminde doğan bireyin t dönemi boyunca yaptığı tüketim

β indirgeme faktörü olup $0 < \beta < 1$ 'dir.

Her ülkede t zaman diliminde ülkeden ülkeye farklılık gösteren ancak aynı ülke içerisinde aynı düzeyde h_t beşeri sermaye düzeyi ile doğan birey olduğu ve bireylerin gençlik döneminde çalışmak veya eğitim görmek için yurt dışına gidemediği varsayılmıştır. Gençlik döneminde her birey kendi ülkesinde beşeri sermayesine yatırım yapar, devlet tarafından ücretsiz olarak sunulan v^j birimlik zaman diliminde eğitim hakkından yararlanır.

Hane halkının gençlik (t) döneminde, j. bireyin bütçe kısıtının referans alınan modelden farklı olarak aşağıdaki gibi olduğu varsayılmaktadır:

$$c_{t,t} = (1 - r_d)w_t(1 - v^j)h_t \quad (2.2)$$

r_d Bireylerin kendi ülkesindeki gelir vergisi oranı

w_t t zamanında yurtiçi reel gelir oranı

v^j Bireylerin eğitim için harcadıkları zaman¹

h_t Bireylerin sahip olduğu beşeri sermaye düzeyi

Modelin varsayımlarına göre bireyler hayatlarının ikinci döneminde ya yurtdışına gitmeyi ya da kendi ülkelerinde kalmayı seçerler. Ancak, yurtdışına giden bireylerin,

---

¹ Her bireyin toplam 1 br'lik zamanları olduğu varsayılmaktadır.

göçten kaynaklanan başta asimilasyon güçlükleri olmak üzere çeşitli nedenler dolayısı ile kendi ülkelerinde kalsalardı gösterebilecekleri performanstan daha azını verebilecekleri varsayılmaktadır. Bu nedenle yurtdışına giden bireylerin efektif işgücü, q^2 asimilasyon parametresini göstermek üzere $q \in (0,1)$ aşağıdaki şekilde ifade edilebilir:

$$h_{t+1}^{f,j} = qh_{t+1}^j \quad (2.3)$$

$h_{t+1}^{f,j}$ yurt dışında çalışan j. bireyin efektif işgücü

Ülkelerin uyguladıkları göç politikaları, göç etmenin ulaşım ve konaklama maliyeti gibi parametreler nedeni ile bireylerin t zamanında elde ettikleri yeteneklerinden bağımsız olarak göçün T_t ile ifade edilen bir sabit maliyetinin olduğu varsayılmaktadır. Ayrıca T_t nin zaman içerisinde γ sabit maliyet oranını sembolize etmek üzere bireylerin ortalama beşeri sermayesine bağlı olarak değiştiği ifade edilmektedir:

$$T_t = \gamma h_t \quad (2.4)$$

Bu varsayımın tutarlı olmasının nedeni; göç ve yeni bir çevrede iş aramanın zaman alması nedeni ile göç döneminde gelirin beşeri sermaye düzeyine bağlı olmasıdır. Göç maliyeti zaman içerisinde sabit olarak da ele alınabilirdi. Ancak bu durumda büyüyen ekonomilerde göç kararının sabit maliyetinin etkisi zaman içerisinde azalacaktır.

Hane halkının hayatlarının ikinci döneminde (t+1) bütçe kısıtı aşağıdaki gibidir:

$$c_{t,t+1} = (1 - r_d)w_{t+1}h_{t+1}^j l_d^j + (1 - r_f)w_{t+1}^f qh_{t+1}^j - \gamma h_t l_f^j + \alpha h_{t+1}^j \quad (2.5)$$

l_d^j 0 veya 1 değerlerini alabilen yurtiçi emek arzı

---

² q 'nun 1'den büyük değerler alabildiği yani göç ettiği ülkeye mükemmel ölçüde uyum sağlayan ve katkı veren bireyler bulunabilmesi durumu modelimizin ana sonucunu etkilemeyecektir.

l_f^j 0 veya 1 değerlerini alabilen yurtiçi emek arzı

r_f yurtdışı gelir vergi oranı

w_{t+1}^f yurtdışı reel gelir oranı

αh_{t+1}^j Devlet tarafından kişilere beşeri sermaye düzeylerinde verilen sübvansiyon

Modelde basitlik için finansal piyasa olmadığı varsayılmaktadır. Bireyler finansal varlık tutamamalarına rağmen, dönemler arası düzleştirme ile beşeri sermaye birikimi yapabilmektedirler.

j. bireyin beşeri sermaye birikimi, eğitime harcanan zamanın (v^j) lineer fonksiyonu olarak varsayılmakta ve δ^j j. bireyin beşeri sermayeyi ne kadar etkin ürettiğini sembolize etmek üzere aşağıdaki şekilde formüle edilmektedir:

$$h_{t+1}^j - h_t = \delta^j v^j h_t \quad (2.6)$$

Modelde, t döneminde doğan tüm bireylerin beşeri sermaye düzeyinin, ailelerinin beşeri sermaye düzeylerinin ortalamasına eşit olduğu varsayılmıştır. Yani modelde ailenin beşeri sermayesinin çocuklarına aktarıldığı kuşaklar arası dışsallık vardır. *Kuşaklararası dışsallık olmaksızın pozitif büyümeye ulaşılamaz.* Ancak, bireysel düzeyde, ebeveynler, çocuklarının becerilerinin seviyesini kendi başlarına artıramazlar.

Modelde her bireyin farklı eğitim yeteneğine sahip olduğu varsayılmaktadır. Ancak eğitim yeteneğinin dağılımı ülkeler arasında aynıdır. Basitlik için beşeri sermaye etkinlik parametresi δ^j nin pozitif ve $j \in (0,1)$ ile indekslenen bireyler arasında normal dağılım olduğu varsayılmıştır.

$$\delta^j = bj + (m - \frac{b}{2}) \quad (2.7)$$

b bireyler arasındaki eğitim yeteneklerinin farklılık derecesi

m ekonomideki eğitim etkinliğinin ortalama düzeyi

δ^j rasgele değişkeni m ortalama ve $b^2/12$ varyansı ile $[m - \frac{b}{2}, m + \frac{b}{2}]$ aralığında normal dağılımlıdır.

Firma Problemi

Firmaların ölçeğe göre sabit getirili üretim yaptığı varsayılmaktadır:

$$y_t = Ah_t \quad (2.8)$$

A Efektif işgücünün marjinal ürünü

Firmalar fiyatları veri alarak firmanın değerini maksimize etmek için optimal etkin işgücünü seçerler. Firmanın optimal istihdam için birinci sıra koşulu:

$$A = w_t \quad (2.9)$$

olup bu durum vergi öncesi ücret oranlarının zaman içerisinde sabit ve ülkeler arasında aynı olduğunu gösterir.

Ülkeler arasındaki transferi zor olabilecek bazı teknolojik farklılıklar nedeni ile ülkelerin üretiminde farklılıklar oluşabilir.

$$A^f = \lambda A$$

A^f yurtdışı marjinal ürün

λ teknoloji parametresi

Modelde λ 'nın 1'den büyük değer aldığı yani göç edilmek istenen ülkenin teknolojik olarak göç veren ülkeden daha ileri seviyede olduğu varsayılmıştır.

Hükümetin Problemi

Modelde hükümetlerin vergileri sadece eğitimi sübvansetmek için kullandıkları varsayılmaktadır. Eğer göç yoksa her bir ülkedeki bütçe kısıtı aşağıdaki gibidir:

$${}_0^1 r_i [w_t(1 - v^j)h_t + w_t(1 + \delta^j v^j)h_{t-1}]d_j = {}_0^1 (ah_{t+1}^j)d_j \quad (2.10)$$

i=d, f

Hanehalkı Kararları: Tüketim, Beşeri Sermaye Birikimi ve Göç

Her iki ülkede de bireyler faydalarını maksimize etmek için gençlik yani hayatlarının birinci döneminde eğitime yapacakları yatırımı ve hayatlarının ikinci döneminde ise ömür boyu faydalarını maksimize edecek yaşayacakları yeri seçerler. Dönemlerarası bütçe kısıtını elde etmek için (6) nolu denklem yeniden yazıldığında;

$$\begin{aligned} h_{t+1}^j - h_t &= \delta^j v^j h_t \\ h_{t+1}^j &= h_t(1 + \delta^j v^j) \end{aligned} \quad (2.11)$$

elde edilir.

(2.11) ifadesi (2.5) nolu denklemde yerine yazılır ve (2.2) nolu denklem dikkate alınarak gerekli işlemlerin yapılmasının ardından dönemler arası bütçe kısıtı aşağıdaki şekilde elde edilir:

$$\frac{c_{t,t+1}}{c_{t,t}} = \frac{(1 + \delta^j v^j) w_{t+1} (1 - r_d)l_d^j + (1 - r_f)q\lambda l_f^j + \alpha - \gamma l_f^j}{(1 - r_d)w_t(1 - v^j)}$$

Bütçe kısıtı altında fiyatlar ve yaşadıkları yer sabitken bireyler faydalarını maksimize eden tüketim ve eğitim yatırımı kararını verirler. İç çözüm varsayımı altında j. bireyin birinci sıra koşulu aşağıdaki şekli alır:

$$U(c_{t,t}, c_{t,t+1}) = u(c_{t,t}) + \beta u(c_{t,t+1})$$

s.t.

$$c_{t,t} = (1 - r_d)w_t(1 - v^j)h_t$$

$$c_{t,t+1} = h_t (1 - r_d)w_{t+1}(1 + \delta^j v^j)l_d^j + (1 - r_f)q\lambda w_{t+1}(1 + \delta^j v^j) - \gamma l_f^j + \alpha(1 + \delta^j v^j)$$

F.O.C v^j :

$$\frac{\partial U}{\partial v^j} = 0$$

$$u'(c_{t,t})[(1 - r_d)w_t] = u'(c_{t,t+1}) \beta \delta^j (w_{t+1} (1 - r_d)l_d^j + (1 - r_f)q\lambda l_f^j + \alpha) \quad (2.12)$$

$$\frac{1}{c_{t,t}} [(1 - r_d)w_t] = \frac{1}{c_{t,t+1}} \beta \delta^j (w_{t+1} (1 - r_d)l_d^j + (1 - r_f)q\lambda l_f^j + \alpha)$$

$$\frac{c_{t,t+1}}{c_{t,t}} = \beta \delta^j \frac{(w_{t+1} (1 - r_d)l_d^j + (1 - r_f)q\lambda l_f^j + \alpha)}{(1 - r_d)w_t} \quad (2.13)$$

EULER denklemi elde edilir. Bu ifade vergi sonrası gelir ile göreceli tüketimin, hayatın ikinci döneminde yaşanacak yere bağlı olduğunu gösterir.

Birinci sıra koşullarından elde edilen EULER denklemi ve dönemler arası bütçe kısıtı kullanılarak;

$$\frac{(1 + \delta^j v^j) w_{t+1} (1 - r_d)l_d^j + (1 - r_f)q\lambda l_f^j + \alpha - \gamma l_f^j}{(1 - r_d)w_t(1 - v^j)} = \beta \delta^j \frac{w_{t+1} (1 - r_d)l_d^j + (1 - r_f)q\lambda l_f^j + \alpha}{(1 - r_d)w_t}$$

$(1 - r_d)l_d^j + (1 - r_f)q\lambda l_f^j$ ifadesine M denirse;

$$\frac{(1 + \delta^j v^j)(Mw_{t+1} + \alpha) - \gamma l_f^j}{(1 - r_d)w_t(1 - v^j)} = \beta \delta^j \frac{(Mw_{t+1} + \alpha)}{(1 - r_d)w_t}$$

Gerekli sadeleştirme işlemlerinin sonrasında;

$$v^j = \frac{(\beta\delta^j - 1)(Mw_{t+1} + \alpha) + \gamma l_f^j}{(1 + \beta)\delta^j(Mw_{t+1} + \alpha)} \quad (2.14)$$

Eğitime ayrılan zamanın optimal seçimi yukarıdaki gibi bulunur. Bireylerin t dönemindeki tüketim fonksiyonunu bulmak üzere v^j tüketim fonksiyonlarında yerine konulursa ve $M = (1 - r_d)l_d^j + (1 - r_f)q\lambda l_f^j$ olmak üzere Optimal tüketim patikaları:

$$c_{t,t} = (1 - r_d)w_t h_t \frac{(\delta^j + 1)(Mw_{t+1} + \alpha) - \gamma l_f^j}{(1 + \beta)\delta^j(Mw_{t+1} + \alpha)} \quad (2.15)$$

$$c_{t,t+1} = h_t \left[\frac{\beta(1 + \delta^j)(Mw_{t+1} + \alpha)}{(1 + \beta)} - \left(\frac{\beta\gamma l_f^j}{(1 + \beta)} \right) \right] \quad (2.16)$$

olarak elde edilir. Her bireyin optimal tüketim ve eğitim yatırımı kararı l_d^j ve l_f^j nin ve yaşanacak yerin fonksiyonudur. Bireyin göç kararı; eğitim yatırımı, tüketim patikası ve dolayısıyla da faydasını etkiler.

Bireyin toplam faydası:

$$U(c_{t,t}, c_{t,t+1}) = u(c_{t,t}) + \beta u(c_{t,t+1})$$

$u(c_{t,t}) = \log c_{t,t}$ olmak üzere

$$U(c_{t,t}, c_{t,t+1}) = \log c_{t,t} + \beta \log c_{t,t+1}$$

Birey göç etmeme kararı aldığında yani hayatının ikinci döneminde kendi ülkesinde kalma kararı verdiğiinde ($l_f^j = 0$ ve $l_d^j = 1$) faydası:

$$U^d = \log(1 - r_d)w_t h_t \frac{(\delta^j + 1)}{(1 + \beta)\delta^j} + \beta \log h_t \frac{\beta(1 + \delta^j)((1 - r_d)w_{t+1} + \alpha)}{(1 + \beta)}$$

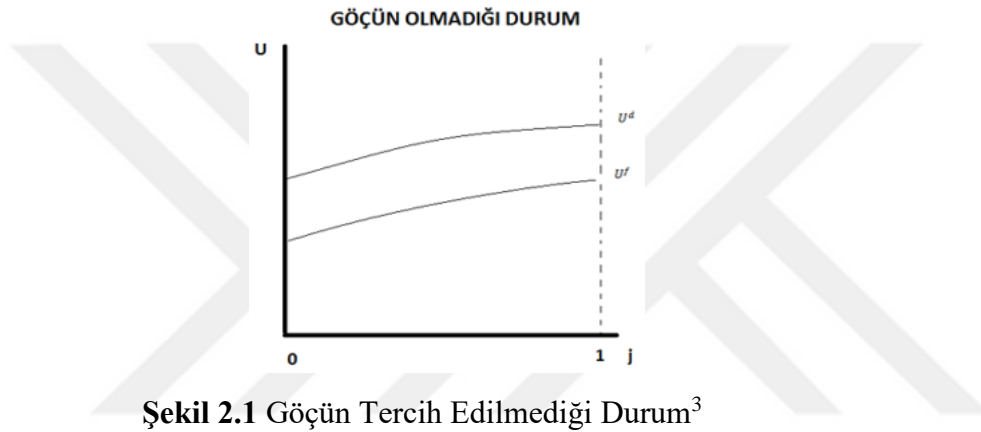
Birey göç etme kararı aldığında yani $l_d^j = 0$ ve $l_f^j = 1$ değeri aldığında faydası:

$$U^f = \log(1 - r_d)w_t h_t \frac{(\delta^j + 1)((1 - r_f)q\lambda w_{t+1} + \alpha) - \gamma}{(1 + \beta)\delta^j((1 - r_f)q\lambda w_{t+1} + \alpha)} + \beta \log h_t \frac{\beta}{(1 + \beta)} ((1 + \delta^j) (1 - r_f)q\lambda w_{t+1} + \alpha - \gamma)$$

U^d ve U^f değerleri bireylerin yeteneklerine bağlı olarak değiştiğinden, ikinci dönem için yaşanacak yerin seçimi bireyler arasında farklılık gösterir. Bununla beraber bu değerler salt yeteneklerin dışında gelir vergisi oranı, kişilere verilecek sübvansiyon oranı, göç etmenin maliyeti gibi değişkenlere de bağlıdır.

U^d ve U^f nin alacağı değerlere göre 3 durum oluşur:

Önerme 1: $U^d > U^f$ olması durumu yani bütün bireylerin kendi ülkelerinde kalması, göç etmemeyi tercih etmesi durumu

Şekil 2.1 Göçün Tercih Edilmediği Durum³

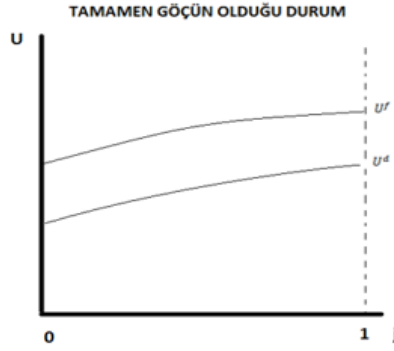
Bu durum göç eden kişinin yurtdışı gelirinin, göç etmeseydi kendi ülkesinde alacağı gelirden düşük olması, ya da γ yani göç etmenin maliyetinin sonsuza, q asimilasyon parametresi ya da λ teknoloji parametresinin 0'a yakınsaması halinde oluşacaktır.

$$(1 - r_f)q\lambda < (1 - r_d)$$

Böyle bir durumda bireyler göç etme kararı vermeyecekleri ve ülkeler arası emek akışkanlığı olmayacağı için ülke istediği politikayı uygulamakta keyfi davranabilecektir.

³ Haque ve Kim (1994) makalesinden alınmıştır.

Önerme 2: $U^d < U^f$ olması durumu yani bütün bireylerin göç etmeyi tercih etmesi durumu

Şekil 2.2 Göçün Tercih Edildiği Durum⁴

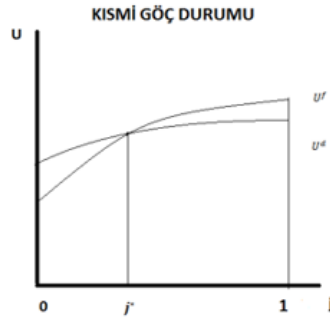
Bu durum Göç edilen ülkedeki vergi sonrası gelirin, göç veren ülkeden daha yüksek olduğu veya göçün sabit maliyeti γ 'nın 0 olduğu durumda oluşur.

$$(1 - r_f)q\lambda > (1 - r_d)$$

Aslında γ 'nın 0 olması durumu emek akışkanlığının tam olduğu durumu ifade eder ki böyle bir durumda asimilasyon maliyetleri ve teknoloji farklılıkları olmamış olursa vergi politikasında herhangi bir değişimde tüm nüfus yüksek vergili ülkeden düşük vergili ülkeye göç eder.

Önerme 3: $U^d = U^f$ olması durumunda δ^j yeteneğine sahip öyle bir j^* eşik bireyi vardır ki bu birey göç etmekle etmemek arasında farksız kalır. Bu bireyin sahip olduğu δ^j 'den yüksek yetenekli bireyler göç etmeyi tercih ederken, düşük değerli bireyler kendi ülkesinde kalacaklardır.

⁴ Haque ve Kim (1994) makalesinden alınmıştır.

Şekil 2.3 Göç Konusunda Kararsızlık Durumu⁵

Bireyin yurtdışı faydası ile yurtiçi faydası birbirine eşitleyen eşik j^* değerini bulabilmek için:

$$U^d = U^f$$

Logaritma fonksiyonunun özelliklerini kullanarak;

$$\log(1 - r_d)w_t h_t \frac{(\delta^j + 1)}{(1 + \beta)\delta^j} + \beta \log h_t \frac{\beta(1 + \delta^j)((1 - r_d)w_{t+1} + \alpha)}{1 + \beta} =$$

$$\log(1 - r_d)w_t h_t \frac{(\delta^j + 1)((1 - r_f)q\lambda w_{t+1} + \alpha) - \gamma}{(1 + \beta)\delta^j((1 - r_f)q\lambda w_{t+1} + \alpha)} + \beta \log h_t \frac{\beta}{1 + \beta} ((1 + \delta^j) (1 - r_f)q\lambda w_{t+1} + \alpha - \gamma)$$

$$\delta^j = \frac{\gamma}{\left[((1 - r_f)q\lambda w_{t+1} + \alpha)^{\frac{1}{\beta+1}} \left(((1 - r_f)q\lambda w_{t+1} + \alpha)^{\frac{\beta}{\beta+1}} - ((1 - r_d)w_{t+1} + \alpha)^{\frac{\beta}{\beta+1}} \right) \right]} - 1$$

Göç etmekle etmemek arasında farksız kalan j^* kişisini elde etmek için firma probleminde elde edilen $w_t = A$ ve $\delta^j = bj + (m - \frac{b}{2})$ eşitlikleri ile δ^j değeri kullanıldığında;

$$j^* = \frac{\delta^j}{b} - \left(\frac{m}{b} - \frac{1}{2} \right)$$

⁵ Haque ve Kim (1994) makalesinden alınmıştır.

$$j^* = \frac{\frac{\gamma}{((1-r_f)q\lambda w_{t+1} + \alpha)^{\frac{1}{\beta+1}} ((1-r_f)q\lambda w_{t+1} + \alpha)^{\frac{\beta}{\beta+1}} - ((1-r_d)w_{t+1} + \alpha)^{\frac{\beta}{\beta+1}} - 1}{b} - \left(\frac{m}{b} - \frac{1}{2}\right) \quad (2.17)$$

olarak elde edilir.

2.3. Modelin Sonuçları

Bireylerin göç kararlarının hangi değişkenlerle ne yönde etkilendiğini analiz etmek için göç etmekle etmemek arasında farksız kalan kişinin denklemini analiz edelim.

$$j^* = \frac{\frac{\gamma}{((1-r_f)q\lambda w_{t+1} + \alpha)^{\frac{1}{\beta+1}} ((1-r_f)q\lambda w_{t+1} + \alpha)^{\frac{\beta}{\beta+1}} - ((1-r_d)w_{t+1} + \alpha)^{\frac{\beta}{\beta+1}} - 1}{b} - \left(\frac{m}{b} - \frac{1}{2}\right)$$

Önerme 1: $\frac{\partial j^*}{\partial \gamma} > 0$ yani göçün maliyeti arttıkça j^* eşik değeri yükselip ülkesinde kalmayı tercih eden birey sayısı artmaktadır.

Önerme 2: $\frac{\partial j^*}{\partial r_f} > 0$ yani yurtdışı gelir vergisi oranı arttıkça j^* eşik değeri yükselip ülkesinde kalmayı tercih eden birey sayısı artmaktadır.

Önerme 3: $\frac{\partial j^*}{\partial q} < 0$ yani asimilasyon düzeyi arttıkça j^* eşik değeri düşüp göç etmeyi tercih eden birey sayısı artmaktadır.

Önerme 4: $\frac{\partial j^*}{\partial \lambda} < 0$ yani teknoloji düzeyi arttıkça j^* eşik değeri düşüp göç etmeyi tercih eden birey sayısı artmaktadır.

Önerme 5: $\frac{\partial j^*}{\partial r_d} < 0$ yani yurtiçi gelir vergisi oranı arttıkça j^* eşik değeri düşüp göç etmeyi tercih eden birey sayısı artmaktadır.

Önerme 6: $\frac{\partial j^*}{\partial a} > 0$ yani Hükümetin ikinci dönemde beşeri sermayeleri ile orantılı olarak bireylere verdiği sübvansiyon arttıkça j^* eşik değeri yükselip ülkede kalan birey sayısı artmaktadır.

Referans alınan modelde bireylere hayatlarının birinci döneminde devlet tarafından sübvansiyon veriliyor ve bu durum bireylerin hayatlarının ikinci döneminde ülkeden göç etme kararı almasına neden oluyordu. Modelde yapılan sübvansiyon zamanlamasına yönelik değişiklikle bireylerin hayatlarının ikinci döneminde göç etmeme kararı verdiği sonucuna ulaşıldı.

3. SURİYELİLERİN TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİLERİ: SENTETİK KONTROL METODU

3.1. Suriye’den Türkiye’ye Gerçekleşen Göç

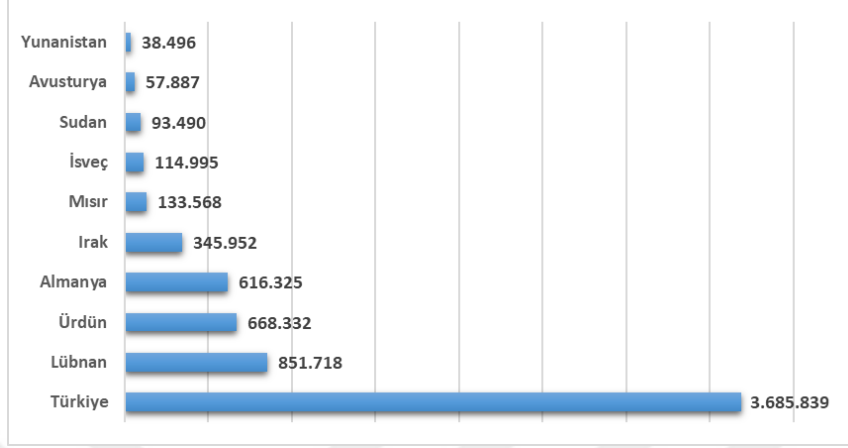
18 Aralık 2010 tarihinde, Tunus’ta, pazarda meyve ve sebze satarak geçimini sağlayan Muhammed Bouazizi’nin tezgâhının ruhsatsız olması nedeni ile tezgâhına el konulması ve olay sırasında zabıtalılarla arasında çıkan arbede sonucu yaşadıkları neticesinde kendisini ateşe vererek öldürmesi ile başlayan ve kısa bir sürede Tunus’ta işsizlik, enflasyon, ifade özgürlüğü gibi pek çok sorunu protesto etmek üzere sosyal medya üzerinden insanların örgütlenmesi ile Tunus, Yemen, Mısır ve Libya’da hükümetlerin değişmesine neden olan bir toplumsal harekete dönüşen süreç, uluslararası kamuoyunda, “Arap Baharı (Arab Spring)” olarak adlandırılmaktadır (<https://ihh.org.tr/haber/18-aralik-2010-arap-baharinin-baslangici-1975>).

Demokratikleşme sürecinde pek çok ülke açısından olumlu bir hareket olarak değerlendirilen Arap Baharı, Suriye’de istikrarsız bir döneme yol açabilecek unsurlar ortaya çıkarmıştır. Başlangıçta Suriye’de rejime karşı çeşitli demokratik taleplerle gelişen halk hareketi, iktidarın muhalefeti güç kullanarak bastırmayı tercih etmesi silahlı isyana akabinde büyük bir iç savaşa dönüşmüştür (Sandıklı & Semin, 2012).

Şekil 3.1 Suriye ve Komşu Ülkelerine Yönelik Harita

Onuncu yılını geride bırakan iç savaşta Birleşmiş Milletlerin tahminine göre 500 bini aşkın insan hayatını kaybetmiş 6 milyonu aşkın Suriyeli ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır.

Şekil 3.2 Dünya Genelinde Suriyeli Mültecilere Ev Sahipliği Yapan Ülkeler⁶

Şekil 3.2’de Suriye iç savaşı sonrası dünya genelinde en fazla Suriyeliye ev sahipliği yapan ilk 10 ülke yer almaktadır. 2020 yılı itibari ile en çok Suriyeliye ev sahipliği yapan ülke Türkiye olup ardından Lübnan, Ürdün, Almanya ve Irak gelmektedir.

Türkiye-Suriye sınırı 911 km’dir ve Türkiye’nin toplam sınır uzunluğu olan 2.753 km dikkate alındığında aslında tüm kara sınırimızın yüzde 33’ünü Suriye ile olan sınırimız oluşturmaktadır. İki ülke arasında ekonomik, güvenlik ve kültürel alanlarda coğrafi mesafenin yakın olmasından kaynaklanan karşılıklı bağımlılık, Türkiye’nin Avrupa ülkelerine olan komşuluğu, Lübnan, Ürdün ve diğer Arap ülkelere açılan kapı konumunda olması Türkiye’yi göç için cazip konuma getirmiştir.

⁶**Kaynak:**<https://www.statista.com/statistics/740233/major-syrian-refugee-hosting-countries-worldwide/>

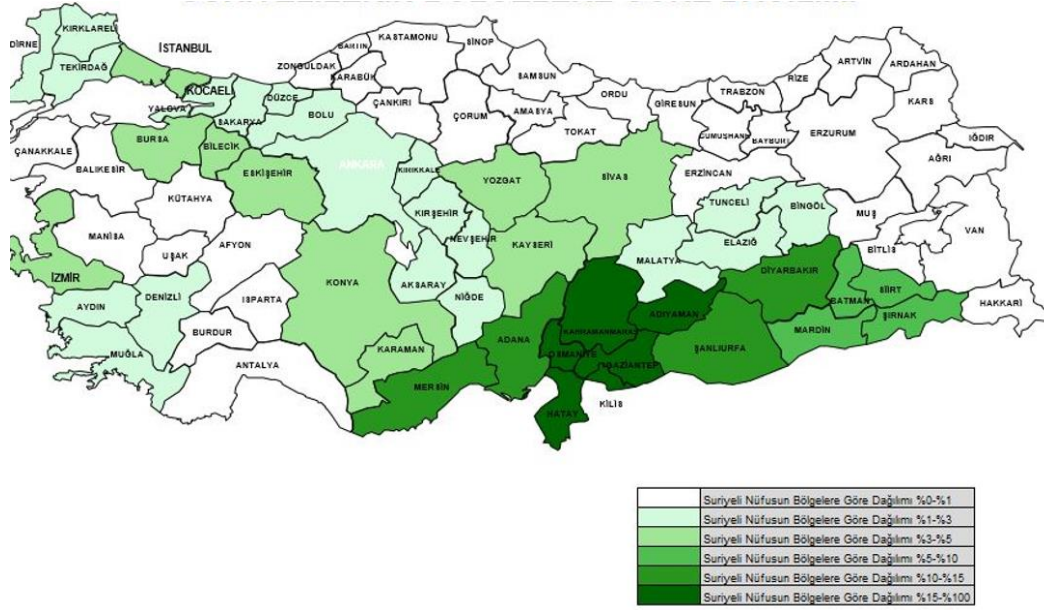
Türkiye Cumhuriyeti hükümeti, protestocuların özellikle demokratikleşme alanında yapmış oldukları taleplerine olumlu cevap vermeye teşvik etmek amacıyla Suriye yönetimi ile pek çok kez diplomatik temaslarda bulunmuştur. Ancak Suriye yönetiminin yapılan pek çok temasa rağmen tavrını değiştirmemiş olması ve göstericilere daha yüksek oranda şiddete başvurması sonucu, Suriye'den Türkiye'ye doğru yaşanan mülteci akışı, 29 Nisan 2011 tarihinde 252 Suriye vatandaşının Hatay Yayladağ sınırında sığınma talebinde bulunmasıyla başlamıştır. Türkiye, bu mülteci krizi karşısında “açık kapı” politikasını benimsemiş ve sığınmacıların barınması için Hatay ilinde geçici barınma merkezleri kurmuştur (Ihlamur Öner, 2014).

Şekil 3.3 Yıllara Göre Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Dağılımı⁷

Şekil 3.3'de görüldüğü üzere 2011 yılı Nisan ayında 252 kişilik Suriyeli sayısı 2012'de 14.237, 2013'te 224.655, 2014'te 1.519.286, 2015'de 2,6 milyon, 2016'de 2,8 milyon, 2017'de 3,4 milyon ve 2018'de 3.623.192'ye ulaşmıştır. 2019'da azalma göstererek 3. 576. 370 olan ve kendilerine “geçici koruma” statüsü verilen Suriyelilerin sayısı 31 Aralık 2020 yılı itibari ile 3.641.370 kişiye ulaşmıştır bu sayı Türkiye nüfusunun yüzde 4,33'üne denk gelmektedir (GİGM, 2020).

⁷ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verileri dikkate alınmıştır.

Şekil 3.4 Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Türkiye’de Dağılımı⁸

Şekil 3.4 ile Türkiye’deki geçici koruma altındaki Suriyelilerin kayıtlı oldukları illere göre dağılımı gösterilmektedir. Suriyeli nüfusun şehir nüfusuna oranı açısından Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Adıyaman, Adana Mersin, Şanlıurfa, Diyarbakır, Osmaniye en yoğun şehirlerdir.

Türkiye’deki geçici koruma altındaki Suriyeli nüfusunun büyüklüğü; eğitim, sağlık, barınma gibi çeşitli kamu hizmetinde oluşan ağır ekonomik maliyet; mültecilerin gettolaşmaları nedeniyle ülke güvenliği açısından taşımış oldukları riskler; ayrıca toplumsal etkileşimlerin artması nedeniyle yaşanan uyum problemleri gibi bir çok açıdan ele alınması gereken bir durumu ortaya çıkarmıştır (Aygül, 2018, s. 69).

Türkiye’yi sosyal yaşam, siyasi ve ekonomik açılarından diğer ülkelere görece çok daha fazla etkileyen Suriyelilerin zorunlu göçü ve etkileri konusunda literatürde pek çok çalışma yer almaktadır.

Paksoy vd. (2015) çalışmalarında Kilis’te yaşayan Suriyelilerin ilde meydana getirdikleri ekonomik, ticari ve sosyal etkileri araştırmak üzere her kesimden katılımcının

⁸ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verileri dikkate alınarak hazırlanmıştır.

yer aldığı 1036 kişiye 35 soruluk anket uygulamışlardır. Elde edilen veriler çerçevesinde çalışmaya katılanların büyük kısmı, Suriyelilerin Kilis'te kayıt dışı istihdam edildiği, ucuz işgücü oluşturduğu, onların daha ucuza çalışmak istemesinden ve çalıştırılmalarından dolayı yerli halkın işsizlik oranının arttığı, Suriyelilerin yaptığı işlerde kalitenin daha düşük olduğu ve Kilis'te kayıt dışı ticarete bir artış neden oldukları görüşündedir.

Ceritoğlu vd. (2015) çalışmalarında Suriyelilerin, Türkiye'de yaşayan halkın istihdam piyasasına olan etkilerini farkların farkı yöntemini kullanarak araştırmışlardır. Çalışmada Suriyelilerin istihdamı ciddi şekilde etkiledikleri ancak ücretler üzerinde anlamlı bir etkilerinin olmadığı, işsizlik oranlarının arttığı, iş bulma oranlarının azaldığı sonucuna ulaşmışlardır.

Bahçekapılı ve Çetin (2015) Suriyelilerin Türkiye'ye gelmeye başladığı 2011 yılından 2014 yılına kadar olan süreçte Suriyelilerin yoğun olarak yerleştiği 7 tane Düzey-2 bölgesinde (TRC2 Şanlıurfa-Diyarbakır, TRC1 Gaziantep, Adıyaman ve Kilis, TR63 Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye, TRC3 Mardin, Batman, Şırnak ve Siirt, TR62 Adana ve Mersin, TR52 Konya ve Karaman ve TRB1 Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli) oluşan ekonomik değişiklikleri analiz etmek için farkların farkı yöntemini kullanmış, yapılan analiz sonucunda bu bölgelerde işsizlik oranında artış, iç göç hızında artış ve dış ticaret dengesinde düzelme, TRC1 ve TRC3 bölgeleri dışında enflasyon oranında azalma bulgusuna ulaşılmıştır.

Balkan vd. (2018) çalışmalarında Suriyelilerin göç ettikleri şehirde konut kiralalarında meydana getirdikleri etkileri mikro düzeyli verileri yarı deneysel bir model kullanarak incelemiştir. Modelin sonucunda Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları bölgelerde yüksek fiyatlı evlerin kiralalarında artışa sebep oldukları ancak düşük fiyatlı ev kiralaları üzerine anlamlı bir etki olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Suriyelilerin göç

etmesinin, bölge halkının daha iyi özellikli ve daha çok Türk'ün yer aldığı bölgelerde yer alan evlere talebinin artırdığını belirlemişlerdir.

Özpençe ve Çelik (2020) çalışmalarında Suriyelilerin Denizli iline olan ekonomik etkilerini analiz etmek üzere Denizli'de ikamet eden 18 yaşından büyük 400 kişi için anket uygulamış ve kolayda örneklem yöntemi kullanarak edindikleri verileri SPSS ile analiz etmişlerdir. Yapılan değerlendirme sonucunda Suriyelilerin olumsuz vergi algısına neden olduğu, kamu maliyetini, kayıt dışı istihdamı ve işsizlik oranını artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde Suriyeli göçmenlerin, Türkiye ekonomisi üzerindeki etkileri İBBS-2'de yer alan 26 alt bölgeden elde edilen veriler çerçevesinde işsizlik, ihracat, ithalat, GSYH, kayıt dışı istihdam oranı, enflasyon oranı yönleriyle sentetik kontrol metodu kullanılarak ele alınacaktır.

3.2 Sentetik Kontrol Metodu Matematiksel Gösterimi

Sentetik Kontrol Metot (SKM), Abadie ve Gardeazabal (2003) ve Abadie, Diamond ve Hainmuller (2010) tarafından geliştirilen karşılaştırmalı vaka çalışmalarında müdahalenin etkisini ölçmek için kullanılan veri odaklı bir yöntemdir. Gözlemlenmemiş değişkenlerin sonuç üzerindeki etkisinin zamana göre değişmesine izin vererek doğrusal panel veri analizlerinin kapsamını genişletmek amacıyla kullanılmıştır. İsteğe bağlı olarak seçilen kontrol birimlerine eşit ağırlık verilerek uygulanan farkların farkı yönteminin aksine, Sentetik kontrol metodunda benzer özellik taşıyan birimlere daha fazla ağırlık verilir. Böylelikle daha kontrollü oluşturulan donör havuzu ile daha anlamlı sonuçlara ulaşılması sağlanır. Modelde, sentetik kontrol grubu, çoklu karşılaştırma gruplarının ağırlıklı ortalamasından oluşur ve müdahale grubunun özelliklerini en iyi taklit eden kombinasyon sentetik bir kontrol birim olarak seçilir. Müdahalenin etkileri,

bu olay ya da müdahale olmasaydı verilerin izleyeceği yön tahmin etmeye çalışılarak analiz edilir.

Sentetik kontrol metodunda ilk olarak üzerinde çalışılacak olan birim sayısı $J + 1$ olarak seçilmektedir. Sadece ilk bölgenin kesintisiz bir şekilde müdahaleye maruz kaldığı, geriye kalan J adet kontrol bölgesinin (donör havuzu) müdahaleden etkilenmediği varsayılır ve bu J adet bölge sentetik bölgeyi oluşturacağımız bölgeleri temsil etmektedirler. $1 \leq T_0 < T$ olmak üzere T analizde kullanılacak toplam zamanı, T_0 müdahale öncesi zaman periyodunu ifade etmektedir. Y_{it}^N i birimi için müdahale olmadığı dönemdeki çıktıyı yani dış şoklardan etkilenmeyen i biriminin t dönemindeki çıktı değeri, Y_{it}^I i birimi için müdahale gerçekleştikten sonraki çıktıyı ($T_0 + 1$ den T dönemine kadar olan periyot) ifade etmektedir. Müdahalenin, T_0 'dan önce bir etkisinin olmadığı bu nedenle T_0 'a kadar olan zaman zarfında $Y_{it}^N = Y_{it}^I$ olduğu varsayılmaktadır.

Müdahalenin i bölgesine t anına kadar yaptığı etki $\alpha_{it} = Y_{it}^I - Y_{it}^N$ olup D_{it} müdahalenin olmadığı dönemde 0 ve müdahalenin olduğu dönemde 1 değerlerini alabilen kukla değişkeni temsil etmek üzere i biriminin t döneminde gözlemlenen çıktısı:

$$Y_{it} = Y_{it}^N + \alpha_{it}D_{it}$$

olarak tanımlanır. Burada amaçlanan α_{it} 'nin değerlerine ulaşmak olduğundan bunu belirleyebilmek için Y_{it}^N değerlerine ihtiyaç duyulmaktadır.

$$Y_{it}^N = \delta_t + \theta_t Z_i + \lambda_t \mu_i + \varepsilon_{it}$$

Bu denklemde, δ_t tüm birimler için sabit bilinmeyen faktör; Z_i müdahaleden etkilenmemiş $r \times 1$ boyutunda gözlemlenmiş değişkenlerin vektörü, θ_t $1 \times r$ boyutunda bilinmeyen parametrelerin vektörü, λ_t $1 \times F$ boyutunda gözlemlenemeyen ortak faktör vektörü, μ_i $F \times 1$ boyutunda bilinmeyen faktör yükü vektörü ve ε_{it} sıfır ortalamalı gözlemlenemeyen geçici sapma miktarını ifade etmektedir.

$J \times 1$ büyüklüğünde bir ağırlık vektörü, $W = (w_2, w_3, \dots, w_{j+1})'$ ve $k = 2, 3, \dots, J + 1$ için $w_2 + w_3 + \dots + w_{j+1} = 1$ ve $w_k \geq 0$ olmak üzere W vektörünün her bir değeri kontrol birimlerinin ağırlıklı ortalaması olan potansiyel sentetik kontrol birimi temsil etmektedir. Bu özellik hem ekstrapolasyonu önler hem de şeffaflık sağlar.

Amaç, tüm kontrol birimlerinin ağırlıklı ortalamasını kullanarak elde edilen sentetik kontrol biriminin, müdahalenin yokluğundaki zaman periyodunda müdahaleye uğrayan birimi en iyi şekilde taklit edebilmesidir. Dolayısıyla, müdahale bölgesi ve J kontrol üniteleri arasındaki müdahale öncesi özellikler arasındaki mesafeyi en aza indirgeyen W ağırlık vektörünün bulunması gerekmektedir.

$\|X_1 - X_0W\|$ uzaklığını minimize edecek, $w_j \geq 0$ ve $w_2 + w_3 + \dots + w_{j+1} = 1$ olacak şekilde optimal W^* bulunmasıdır.

$$\|X_1 - X_0W\| = \sqrt{(X_1 - X_0W)'V(X_1 - X_0W)}$$

Ayrıca, V her bir ekonomik değişkenin nisbi önemini temsil etmektedir. Problemin çözümü MATLAB programı ile yapılmıştır.

3.3 Sentetik Kontrol Metoduna Yönelik Literatür

Abadie ve Gardeazabal'ın (2003), İspanya'nın Bask bölgesi özelinde 70'li yıllarda yaşanan terör eylemlerinden kaynaklı gelir kaybını sentetik kontrol metodunu kullanarak incelemiştir. İspanya'da terörizmin yaşanmadığı Katalonya ve Madrid bölgelerinden oluşan sentetik bir kontrol bölgesi oluşturmuşlar ve ETA'nın ilk eylem tarihi 1968 olarak alınarak müdahale öncesi dönem 1955-1975, müdahale sonrası dönem ise 1976-2000 olacak şekilde verileri analiz etmişlerdir. 1970'li yılların başında Bask bölgesi, kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hâsıla dikkate alındığında İspanya'da yer alan 17 bölgenin arasında üçüncü durumdadır. Yoğun terör faaliyetleri ile geçen otuz yılın ardından Bask bölgesi, dokuzuncu sıraya kadar gerilemiş durumdadır. Yapılan analiz sonucunda eğer

Bask bölgesinde terörizm faaliyetleri olmasaydı kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hâsıla yüzde 10 daha yüksek olurdu sonucuna ulaşmışlardır.

Abadie, Diamond ve Hainmueller (2010), 1989 yılında Kaliforniya eyaletinde uygulanmaya başlanan tütün kontrol programının kişi başına düşen sigara tüketimi üzerine etkilerini incelemek üzere 1970-2000 yılları arasındaki veriler çerçevesinde sentetik kontrol metodunu kullanmışlardır. Çalışmada, 1970-1988 yılları müdahale öncesi dönemi, 1989-2000 yılları müdahale sonrası dönemin verilerini yansıtmaktadır. Sentetik Kaliforniya oluşturulurken, geniş çaplı tütün kontrol programı uygulanan 4 bölge (Massachusetts, Arizona, Oregon ve Florida) sentetik havuzdan çıkarılmıştır. Ayrıca 1989-2000 döneminde sigaraya uygulanan vergileri 50 veya daha fazla cent artıran bölgelerde havuzdan çıkarılmıştır. Kaliforniya'daki tütün kontrol programının etkilerinin tam olarak ölçülebilmesi için kalan 38 bölge ile sentetik kontrol bölgesi oluşturulmuştur. Yapılan analiz sonucunda Kaliforniya'da tütün kontrol programı olmasaydı kişi başına sigara satışlarının yüzde 25 daha fazla olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Bilgel ve Karahasan (2012), Türkiye'de doğu ve güneydoğu bölgelerinde terörün kişi başına düşen reel gayrisafi yurtiçi hâsılaya olan etkisini ölçmek için 1955-2008 yılları arasındaki verileri dikkate alarak sentetik kontrol yöntemini kullanmışlardır. Bu çalışmada ekonomik büyümeyi temsilen kişi başına düşen reel gayrisafi yurtiçi hâsıla değerleri, terörü temsilen de meydana gelen can kayıpları dikkate alınmıştır. Yapılan analiz sonucunda kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hâsıla eğer terör faaliyetleri olmasaydı yüzde 13.8 daha yüksek olurdu bulgusuna ulaşmışlardır.

Abadie, Diamond ve Hainmueller (2015), 3 Ekim 1990 yılında Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesinin Batı Almanya'da kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hâsılaya olan etkisini ölçmek için 1960-2003 yılları arasındaki verileri dikkate alarak sentetik kontrol yöntemini kullanmışlardır. Bu çalışmada, 1960-1990 verileri müdahale öncesi

dönem, 1990-2003 verileri ise Almanya'nın birleşme politikasının değerlendirildiği müdahale sonrası dönem olarak kullanılmıştır. "Müdahale Birimi" Batı Almanya ve "Donör havuzu" ise Avusturya, Avustralya, ABD, Japonya, İsviçre, Danimarka, Fransa, Yunanistan, İtalya, Yeni Zelanda, Norveç, Portekiz, İspanya, Belçika, Birleşik Krallık ve Hollanda gibi Batı Almanya ile benzer ekonomik özelliklere sahip 16 OECD üye ülkesinden oluşmaktadır. Yapılan analiz sonucunda eğer birleşme olmasaydı Batı Almanya'nın kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hâsılası yüzde 12 daha fazla olurdu sonucuna ulaşılmıştır.

Öztürkler ve Göksel (2015) "Suriyeli Mültecilerin Türkiye'ye Ekonomik Etkileri: Sentetik Bir Modelleme" çalışmasında yoğun bir biçimde Suriyeli göçü alan Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki illerin net göç oranı, dış ticaret, istihdam, eğitim, sağlık ve konut gibi ekonomik değişkenlerin Suriyeli mülteciler olmasaydı nasıl bir zaman patikasına sahip olacağı sentetik kontrol metodu ile tahmin edilmiş ve bu patika değişkenlerin gerçek değerleri ile karşılaştırılarak, mültecilerin Türkiye'ye olan ekonomik etkileri hesaplanmıştır.

Dolu ve Göksel (2018) çalışmasında ABD, Meksika ve Kanada arasında imzalanan ve Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA)'nın üye ülkelerin ekonomileri üzerindeki etkisi 1980-2015 yılları arasındaki veriler dikkate alınarak Sentetik Kontrol Metot ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, NAFTA'dan sonraki 20 yıllık süreçte ABD'nin dünya ülkeleri ile olan ithalat hacminde önemli düzeyde bir genişleme yaşandığı ve özellikle Meksika ve Kanada'nın ABD ile olan ihracat ve ithalat hacminde ise oldukça yüksek bir artışın gerçekleştiği eğer NAFTA imzalanmasaydı bu değerler reel değerlerin çok altında kalacağı sonucuna ulaşılmıştır.

3.4 Suriyelilerin Türkiye Ekonomisine Etkileri: Sentetik Kontrol Metot

Yaklaşımı

Suriyelilerin Türkiye ekonomisine etkilerini analiz edebilmek amacıyla Abadie, Diamond ve Hainmuller (2010) tarafından geliştirilen Sentetik Kontrol Metot (SKM) yaklaşımı kullanılacaktır. Verilerin elde edilebilirliği İBBS Düzey 2’de yer alan 26 alt bölge ele alınmıştır.

Tablo 3.1 İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) Düzey 2 Bölgeleri

TRB1 Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	TR32 Aydın, Denizli, Muğla	TRC1 Gaziantep, Adıyaman, Kilis
TR42 Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	TR33 Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	TR63 Hatay Kahramanmaraş Osmaniye
TR51 Ankara	TR21 Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	TRC2 Şanlıurfa Diyarbakır
TR71 Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	TR22 Balıkesir, Çanakkale	TR62 Adana Mersin
TR82 Kastamonu, Çankırı, Sinop	TR83 Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	TR52 Konya Karaman
TR61 Antalya, Isparta, Burdur	TR90 Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	TR41 Bursa Eskişehir Bilecik
TRB2 Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	TRA1 Erzurum, Erzincan, Bayburt	TR31 İzmir
TR81 Zonguldak, Karabük, Bartın	TRA2 Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	TR72 Kayseri Sivas Yozgat
TRC3 Mardin Batman Şırnak Siirt	TR10 İstanbul	

Ekonomik, sosyal ve coğrafi yönden benzerlik gösteren komşu iller bölgesel kalkınma planları ve nüfus büyüklükleri ile dikkate alınarak "Düzey 1" ve "Düzey 2" olarak gruplandırılarak İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması yapılmıştır. Bu doğrultuda çalışmada Düzey 2 bölgeleri olarak tabir edilen ve Tablo 3.1’de belirtilen bölgeler çalışmada ele alınmıştır.

Suriyeli nüfusun bölge nüfusuna oranı %3'ten büyük olan 10 bölge deney grupları geriye kalan 16 bölge ise sentetik kontrol bölgesi oluşturulmak üzere donör havuzda kullanılmıştır.

Tablo 3.2 Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin 26 Alt Bölgedeki Nüfusu⁹

Bölge Kodu	İçerdiği Şehirler	Bölgede Yer alan Suriyeli Nüfusu	Bölge Nüfusu	Suriyeli Nüfus/Toplam Nüfus
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	591.629	2.795.617	21,16
TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	583.323	3.269.122	17,84
TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	451.315	3.768.205	11,98
TR62	Adana, Mersin	451.447	4.034.593	11,19
TR52	Konya, Karaman	112.216	2.457.522	4,57
TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik	182.591	4.089.156	4,47
TR31	İzmir	147.627	4.320.519	3,42
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	82.092	2.461.269	3,34
TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	72.963	2.284.158	3,19
TR10	İstanbul	479.420	15.067.724	3,18
TRB1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	42.822	1.762.077	2,43
TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	79.251	3.878.179	2,04
TR51	Ankara	96.011	5.503.985	1,74
TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	21.199	1.603.688	1,32
TR32	Aydın, Denizli, Muğla	30.674	3.093.015	0,99
TR33	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	26.146	3.100.666	0,84
TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	14.975	1.802.315	0,83
TR22	Balıkesir, Çanakkale	10.402	1.767.237	0,59
TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop	4.009	819.468	0,49
TR61	Antalya, Isparta, Burdur	14.974	3.137.694	0,48
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	10.104	2.167.642	0,47
TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	11.186	2.822.353	0,4
TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	5.703	2.719.113	0,21
TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın	1.865	1.046.711	0,18
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	1.491	1.124.898	0,13
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	1.251	1.086.156	0,12

Müdahale dönemi Suriyelilerin Türkiye'ye yoğun olarak giriş yaptığı yıl olan 2012 yılı olarak belirlenmiştir. 2008-2011 yılları müdahale öncesi dönemi, 2012-2020 yılları müdahale sonrası dönemi ifade etmektedir. Bölgelerde Suriyelilerin etkisini incelemek üzere analiz edilen değişkenler ihracat, ithalat, GSYH, kayıt dışı istihdam oranı, enflasyon oranı ve işsizlik oranıdır. Suriyeliler Türkiye'ye gelmeseydi değişkenlerin bu 10 deney bölgesinde izleyecekleri zaman patikaları 16 Kontrol bölgesinin konveks birleşimleri alınarak oluşturulacak sentetik bölgelerle tahmin edilecek ve bu patikalar gerçekleşen değerler ile karşılaştırılacaktır.

⁹ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verileri kullanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 3.3 Kontrol Grubunda Yer Alan Bölgeler

TRB1 Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	TR32 Aydın, Denizli, Muğla	TR82 Kastamonu, Çankırı, Sinop	TR83 Samsun, Tokat, Çorum, Amasya
TR42 Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	TR33 Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	TR61 Antalya, Isparta, Burdur	TR90 Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane
TR51 Ankara	TR21 Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	TRB2 Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	TRA1 Erzurum, Erzincan, Bayburt
TR71 Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	TR22 Balıkesir, Çanakkale	TR81 Zonguldak, Karabük, Bartın	TRA2 Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan

3.5 Tahmin Sonuçları

3.5.1 TRC1 Gaziantep Alt Bölgesi (Gaziantep, Adıyaman, Kilis) Tahmin Sonuçları

Sentetik Gaziantep alt bölgesinin belirlenmesinde oluşan bölge ağırlıkları aşağıdaki gibi olup bu bölgelerin konveks kombinasyon içerisindeki ağırlıkları Tablo 3.4'te gösterilmiştir.

Tablo 3.4 Sentetik Gaziantep Alt Bölgesi İçin Oluşan Bölge Ağırlıkları

Bölge Adı	Ağırlık
Erzurum, Erzincan, Bayburt	0
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	0
Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	0
Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	0,52
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	0,2
Balıkesir, Çanakkale	0
Aydın, Denizli, Muğla	0
Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	0
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	0,28
Ankara	0
Antalya, Isparta, Burdur	0
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	0
Zonguldak, Karabük, Bartın	0
Kastamonu, Çankırı, Sinop	0
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	0
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	0

Tablo 3.4'e göre Sentetik Gaziantep alt bölgesini oluşturmasında kontrol grubundaki bölgelerden Van alt bölgesi 0.52, Tekirdağ alt bölgesi 0.2 ve Kocaeli alt bölgesi 0.28 ağırlığını almaktadır.

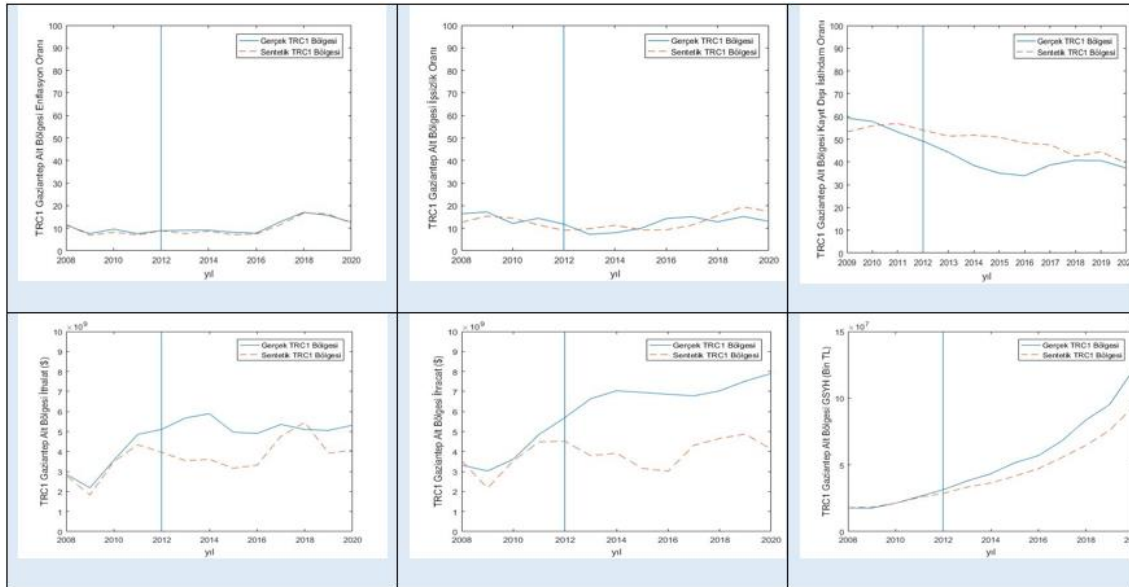
Gaziantep Alt bölgesini tahmin edecek değişkenlerin aldığı sentetik değerler ile gerçek değerler aşağıdaki gibidir:

Tablo 3.5 Gaziantep Alt Bölgesini Tahmin Edecek Değişkenler İçin Oluşan Gerçek Ve Sentetik Değerler

Tahmin Edici Değişkenler	Gerçek Değer	Sentetik Değer
GSYH (Bin TL)	20.721.593	30.301.051
İşsizlik Oranı (%)	15,0	13,50
Kayıt Dışı İştihadam Oranı (%)	56,8	55,4
15+ Sanayi İştihadamı (%)	33,2	24,3
İhracat (\$)	3.703.181.201	3.431.190.770
İthalat (\$)	3.368.005.346	3.117.321.731
Net Göç Hızı	-2,1	-4,7
Enflasyon Oranı (%)	9,0	8,5

Kayıt Dışı İştihadam Oranı dışındaki tüm değişkenler için 2008-2011 yılları arası ortalama değer kullanılmıştır. Kayıt Dışı İştihadam Oranı için 2009-2011 yılları arası ortalama değer kullanılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda Gaziantep alt bölgesi için oluşan gerçek ve sentetik değerlerin yansıtıldığı grafikler aşağıdaki gibi olup kesikli çizgiler sentetik Gaziantep alt bölgesinin izleyeceği patikayı göstermektedir.

şekil 3.5 Gaziantep Alt Bölgesi ve Sentetik Gaziantep Alt Bölgesi Analiz Sonuçları

Tablo 3.6 Gaziantep Alt Bölgesi Tahmin Sonuçları

Tahmin Edilen Değişkenler	Gerçek Değer	Sentetik Değer
GSYH (Bin TL)	121.217.361	93.602.928
İşsizlik Oranı (%)	13	17.47
Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)	37.34	39.52
İhracat (\$)	7.900.833.842	4.109.581.186
İthalat (\$)	5.316.697.677	4.073.385.563
Enflasyon Oranı (%)	12.65	12.14

Gaziantep alt bölgesinde Suriyeliler olmasaydı ekonomi nasıl olurdu sorusuna yönelik kurgulan sentetik Gaziantep alt bölgesi tahmin sonuçlarına göre, Suriyelilerin enflasyon üzerinde bir etkisi olmamışken, ihracat, ithalat ve GSYH'yi artırdıkları, kayıt dışı istihdam ve işsizlik oranını azalttıkları sonucuna ulaşılmıştır.

3.5.2 TR62 Adana Alt Bölgesi (Adana, Mersin) Tahmin Sonuçları

Sentetik Adana alt bölgesinin belirlenmesinde oluşan bölge ağırlıkları aşağıdaki gibi olup bu bölgelerin konveks kombinasyon içerisindeki ağırlıkları Tablo 3.7'de gösterilmiştir.

Tablo 3.7 Sentetik Adana Alt Bölgesi İçin Oluşan Bölge Ağırlıkları

Bölge Adı	Ağırlık
Erzurum, Erzincan, Bayburt	0
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	0
Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	0
Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	0.50
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	0.04
Balıkesir, Çanakkale	0
Aydın, Denizli, Muğla	0
Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	0
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	0.18
Ankara	0.15
Antalya, Isparta, Burdur	0.13
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	0
Zonguldak, Karabük, Bartın	0
Kastamonu, Çankırı, Sinop	0
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	0
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Güntüşhane	0

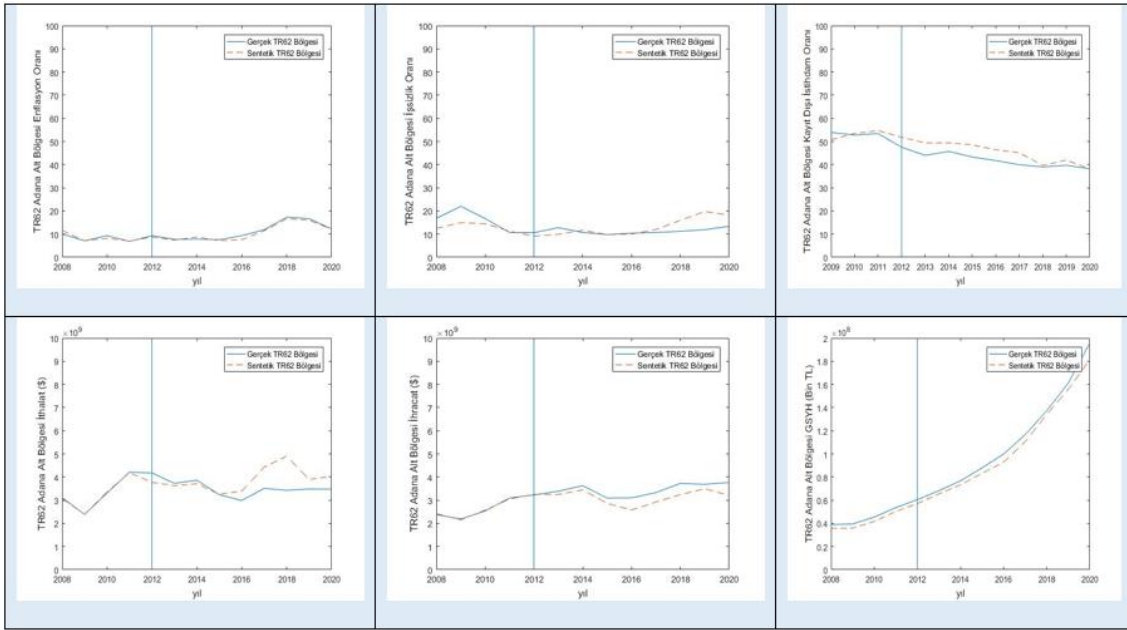
Tablo 3.7'ye göre Sentetik Adana alt bölgesinin oluşturulmasında kontrol grubundaki bölgelerden Van alt bölgesi 0.50, Tekirdağ alt bölgesi 0.04, Kocaeli alt bölgesi 0.18, Ankara alt bölgesi 0.15 ve Antalya alt bölgesi 0.13 ağırlığını almaktadır.

Adana Alt bölgesini tahmin edecek değişkenlerin aldığı sentetik değerler ile gerçek değerler aşağıdaki gibidir:

Tablo 3.8 Adana Alt Bölgesini Tahmin Edecek Değişkenler İçin Oluşan Gerçek Ve Sentetik Değerler

Tahmin Edici Değişkenler	Gerçek Değer	Sentetik Değer
GSYH (Bin TL)	44.336.667	40.872.513
İşsizlik Oranı (%)	16.6	13.3
Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)	53.4	53
15+ Sanayi İstihdamı (%)	20	19.8
İhracat (\$)	2.548.708.035	3.131.495.445
İthalat (\$)	3.253.048.155	3.317.895.462
Net Göç Hızı	-2.6	-4.2
Enflasyon Oranı (%)	8.3	8,5
<i>Kayıt Dışı İstihdam Oranı dışındaki tüm değişkenler için 2008-2011 yılları arası ortalama değer kullanılmıştır. Kayıt Dışı İstihdam Oranı için 2009-2011 yılları arası ortalama değer kullanılmıştır.</i>		

Yapılan analiz sonucunda Adana Alt bölgesi için oluşan gerçek ve sentetik değerlerin yansıtıldığı grafikler aşağıdaki gibi olup kesikli çizgiler sentetik Adana Alt Bölgesinin izleyeceği patikayı göstermektedir.

Şekil 3.6 Adana Alt Bölgesi ve Sentetik Adana Alt Bölgesi Analiz Sonuçları

Tablo 3.9 Adana Alt Bölgesi Tahmin Sonuçları

Tahmin Edilen Değişkenler	Gerçek Değer	Sentetik Değer
GSYH (Bin TL)	195.871.265	181.539.264
İşsizlik Oranı (%)	13.4	18.21
Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)	38.22	38.15
İhracat (\$)	3.765.565.363	3.199.208.075
İthalat (\$)	3.474.234.691	4.029.481.519
Enflasyon Oranı (%)	12.22	12.15

Adana alt bölgesinde Suriyeliler olmasaydı ekonomi nasıl olurdu sorusuna yönelik kurgulan sentetik Adana alt bölgesi tahmin sonuçlarına göre, Suriyelilerin enflasyon ve kayıt dışı istihdam üzerinde önemli bir etkisi olmamışken, ihracat ve GSYH'yi artırdıkları, ithalat ve işsizlik oranını azalttıkları sonucuna ulaşılmıştır.

3.5.3 TR63 Hatay alt bölgesi (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye) Tahmin Sonuçları

Sentetik Hatay alt bölgesinin belirlenmesinde oluşan bölge ağırlıkları aşağıdaki gibi olup bu bölgelerin konveks kombinasyon içerisindeki ağırlıkları Tablo 3.10'da gösterilmiştir.

Tablo 3.10 Sentetik Hatay Alt Bölgesi İçin Oluşan Bölge Ağırlıkları

Bölge Adı	Ağırlık
Erzurum, Erzincan, Bayburt	0
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	0
Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	0
Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	0,52
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	0,2
Balıkesir, Çanakkale	0
Aydın, Denizli, Muğla	0
Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	0
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	0,28
Ankara	0
Antalya, Isparta, Burdur	0
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	0
Zonguldak, Karabük, Bartın	0
Kastamonu, Çankırı, Sinop	0
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	0
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	0

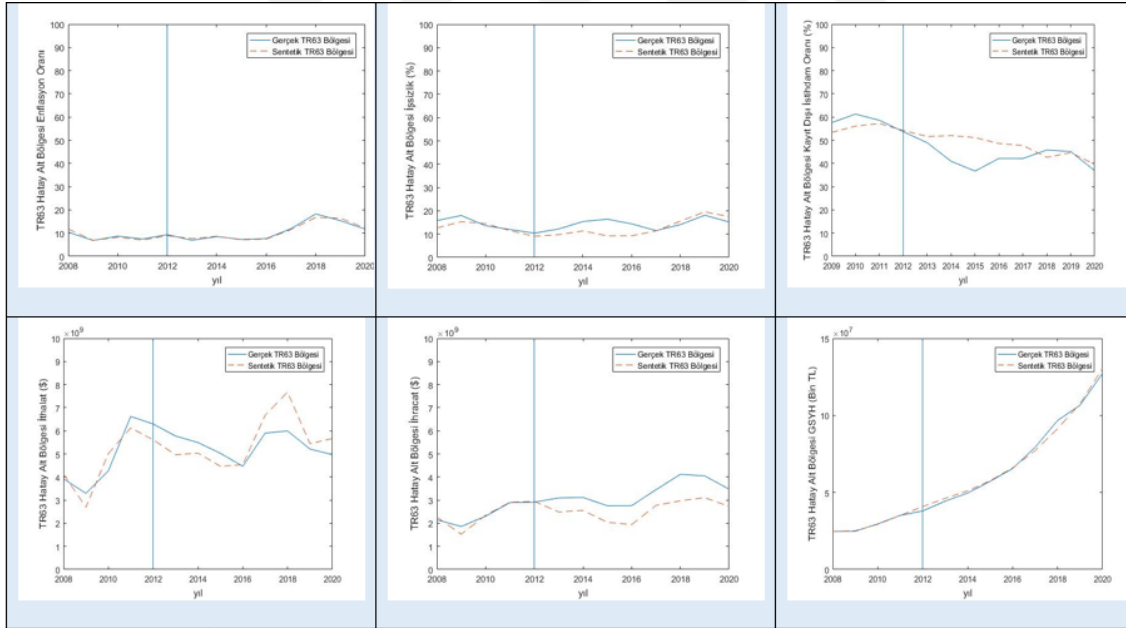
Tablo 3.10'a göre Sentetik Hatay alt bölgesinin oluşturulmasında kontrol grubundaki bölgelerden Van alt bölgesi 0.52, Tekirdağ alt bölgesi 0.2, Kocaeli alt bölgesi 0.28 ağırlığını almaktadır. Hatay Alt bölgesini tahmin edecek değişkenlerin aldığı sentetik değerler ile gerçek değerler aşağıdaki gibidir:

Tablo 3.11 Hatay Alt Bölgesini Tahmin Edecek Değişkenler İçin Oluşan Gerçek Ve Sentetik Değerler

Tahmin Edici Değişkenler	Gerçek Değer	Sentetik Değer
GSYH (Bin TL)	28.523.877	30.166.985
İşsizlik Oranı (%)	14.9	13.5
Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)	59.2	55.6
15+ Sanayi İstihdamı (%)	25.5	24.2
İhracat (\$)	2.301.489.418	3.418.830.718
İthalat (\$)	4.525.137.074	3.102.986.647
Net Göç Hızı	-3.8	-4.9
Enflasyon Oranı (%)	8.4	8,5

Kayıt Dışı İstihdam Oranı dışındaki tüm değişkenler için 2008-2011 yılları arası ortalama değer kullanılmıştır. Kayıt Dışı İstihdam Oranı için 2009-2011 yılları arası ortalama değer kullanılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda Hatay Alt bölgesi için oluşan gerçek ve sentetik değerlerin yansıtıldığı grafikler aşağıdaki gibi olup kesikli çizgiler sentetik Hatay Alt Bölgesinin izleyeceği patikayı göstermektedir.

Şekil 3.7 Hatay Alt Bölgesi ve Sentetik Hatay Alt Bölgesi Analiz Sonuçları

Tablo 3.12 Hatay Alt Bölgesi Tahmin Sonuçları

Tahmin Edilen Değişkenler	Gerçek Değer	Sentetik Değer
GSYH (Bin TL)	127.274.040	130.495.192
İşsizlik Oranı (%)	15.2	17.6
Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)	36.93	39.68
İhracat (\$)	3.473.987.889	2.726.720.848
İthalat (\$)	4.970.300.834	5.666.334.543
Enflasyon Oranı (%)	11.7	12.1

Hatay alt bölgesinde Suriyeliler olmasaydı ekonomi nasıl olurdu sorusuna yönelik kurgulan sentetik Hatay alt bölgesi tahmin sonuçlarına göre, Suriyelilerin enflasyon üzerinde bir etkisi olmamışken, ihracatı artırdıkları, GSYH, ithalat ve işsizlik ve kayıt dışı istihdam oranını azalttıkları sonucuna ulaşılmıştır.

3.5.4 TRC2 Şanlıurfa Alt Bölgesi (Şanlıurfa, Diyarbakır) Tahmin Sonuçları

Sentetik Şanlıurfa alt bölgesinin belirlenmesinde oluşan bölge ağırlıkları aşağıdaki gibi olup bu bölgelerin konveks kombinasyon içerisindeki ağırlıkları Tablo 3.13’de gösterilmiştir.

Tablo 3.13 Sentetik Şanlıurfa Alt Bölgesi İçin Oluşan Bölge Ağırlıkları

Bölge Adı	Ağırlık
Erzurum, Erzincan, Bayburt	0
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	0
Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	0,47
Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	0,41
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	0,05
Balıkesir, Çanakkale	0
Aydın, Denizli, Muğla	0
Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	0
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	0
Ankara	0.02
Antalya, Isparta, Burdur	0
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	0
Zonguldak, Karabük, Bartın	0
Kastamonu, Çankırı, Sinop	0
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	0
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	0.05

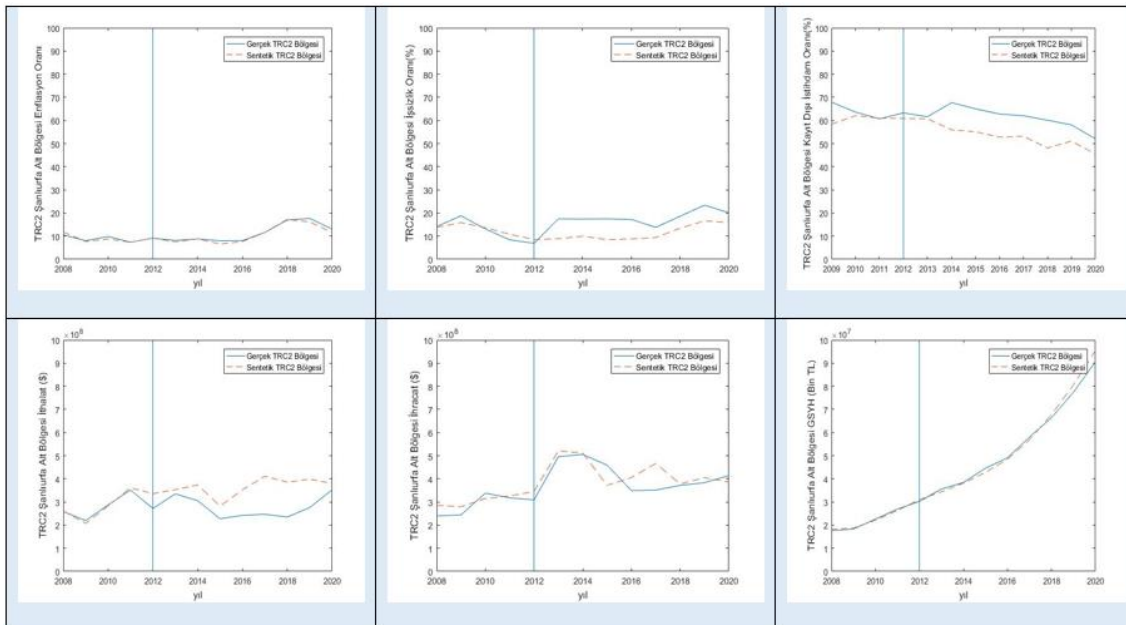
Tablo 3.13'e göre Sentetik Şanlıurfa alt bölgesinin oluşturulmasında kontrol grubundaki bölgelerden Malatya alt bölgesi 0.47, Van alt bölgesi 0.41, Tekirdağ alt bölgesi 0.05, Ankara alt bölgesi 0.02 ve Trabzon alt bölgesi 0.05 ağırlığını almaktadır. Şanlıurfa alt bölgesini tahmin edecek değişkenlerin aldığı sentetik değerler ile gerçek değerler aşağıdaki gibidir:

Tablo 3.14 Şanlıurfa Alt Bölgesini Tahmin Edecek Değişkenler İçin Oluşan Gerçek Ve Sentetik Değerler

Tahmin Edici Değişkenler	Gerçek Değer	Sentetik Değer
GSYH (Bin TL)	21.356.149	16.996.727
İşsizlik Oranı (%)	13.6	13.5
Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)	64.1	60.5
15+ Sanayi İstihdamı (%)	17.3	16.9
İhracat (\$)	284.983.746	516.645.224
İthalat (\$)	279.171.161	317.480.923
Net Göç Hızı	-6.2	-8.6
Enflasyon Oranı (%)	9.0	8.9

Kayıt Dışı İstihdam Oranı dışındaki tüm değişkenler için 2008-2011 yılları arası ortalama değer kullanılmıştır. Kayıt Dışı İstihdam Oranı için 2009-2011 yılları arası ortalama değer kullanılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda Şanlıurfa Alt bölgesi için oluşan gerçek ve sentetik değerlerin yansıtıldığı grafikler aşağıdaki gibi olup kesikli çizgiler sentetik Şanlıurfa Alt Bölgesinin izleyeceği patikayı göstermektedir.

Şekil 3.8 Şanlıurfa Alt Bölgesi ve Sentetik Şanlıurfa Alt Bölgesi Analiz Sonuçları

Tablo 3.15 Şanlıurfa Alt Bölgesinin Tahmin Sonuçları

Tahmin Edilen Değişkenler	Gerçek Değer	Sentetik Değer
GSYH (Bin TL)	90.653.809	95.444.503
İşsizlik Oranı (%)	20.1	15.83
Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)	52.04	45.41
İhracat (\$)	414.006.532	386.470.252
İthalat (\$)	352.484.156	380.167.801
Enflasyon Oranı (%)	13.05	11.6

Şanlıurfa alt bölgesinde Suriyeliler olmasaydı ekonomi nasıl olurdu sorusuna yönelik kurgulan sentetik Şanlıurfa alt bölgesi tahmin sonuçlarına göre, Suriyelilerin enflasyon üzerinde önemli bir etkisi olmamışken, ihracatı, işsizlik ve kayıt dışı istihdamı artırdıkları, GSYH ve ithalatı azalttıkları sonucuna ulaşılmıştır.

3.5.5 TRC3 Mardin Alt Bölgesi (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)

Sentetik Mardin alt bölgesinin belirlenmesinde oluşan bölge ağırlıkları aşağıdaki gibi olup bu bölgelerin konveks kombinasyon içerisindeki ağırlıkları Tablo 3.16'da gösterilmiştir.

Tablo 3.16 Sentetik Mardin Alt Bölgesi İçin Oluşan Bölge Ağırlıkları

Bölge Adı	Ağırlık
Erzurum, Erzincan, Bayburt	0
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	0
Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	0
Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	0.59
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	0.25
Balıkesir, Çanakkale	0
Aydın, Denizli, Muğla	0
Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	0
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	0.03
Ankara	0
Antalya, Isparta, Burdur	0.05
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	0
Zonguldak, Karabük, Bartın	0.08
Kastamonu, Çankırı, Sinop	0
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	0
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	0

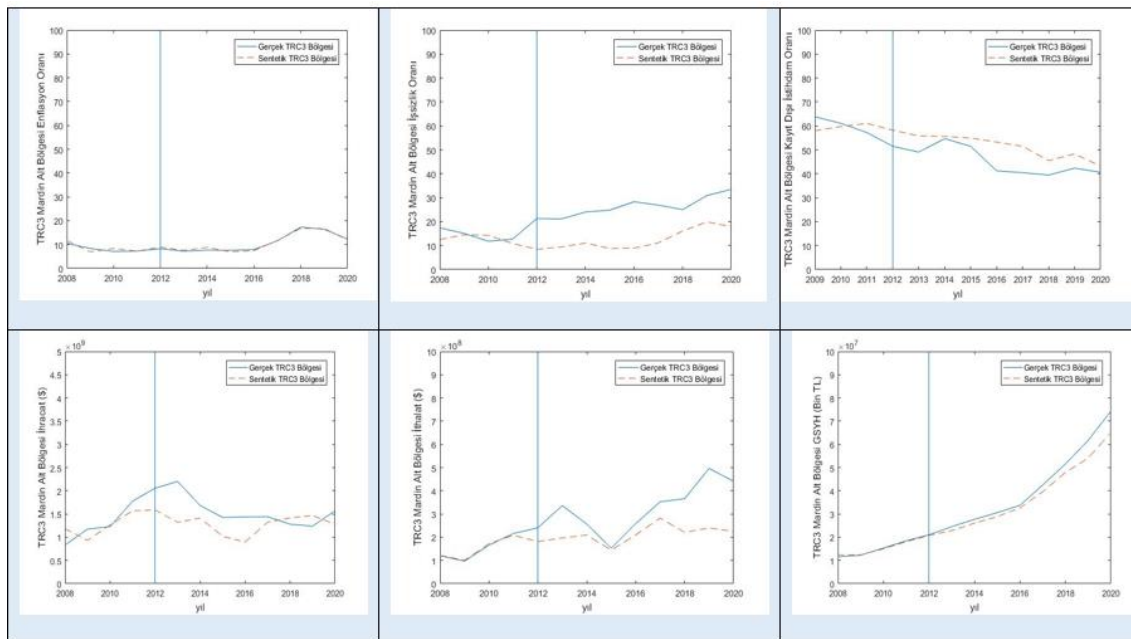
Tablo 3.16'ya göre Sentetik Mardin alt bölgesinin oluşturulmasında kontrol grubundaki bölgelerden Van alt bölgesi 0.59, Tekirdağ alt bölgesi 0.25, Kocaeli alt bölgesi 0.03, Antalya alt bölgesi 0.05 ve Zonguldak alt bölgesi 0.08 ağırlığını almaktadır. Mardin alt bölgesini tahmin edecek değişkenlerin aldığı sentetik değerler ile gerçek değerler aşağıdaki gibidir:

Tablo 3.17 Mardin Alt Bölgesini Tahmin Edecek Değişkenler İçin Oluşan Gerçek Ve Sentetik Değerleri

Tahmin Edici Değişkenler	Gerçek Değer	Sentetik Değer
GSYH (Bin TL)	14.408.220	19.540.120
İşsizlik Oranı (%)	14.3	13.1
Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)	60.7	59.6
15+ Sanayi İstihdamı (%)	21.2	21
İhracat (\$)	1.252.121.224	822.973.105
İthalat (\$)	149.768.289	760.255.255
Net Göç Hızı	-9.0	-7.3
Enflasyon Oranı (%)	8.3	8.6

Kayıt Dışı İstihdam Oranı dışındaki tüm değişkenler için 2008-2011 yılları arası ortalama değer kullanılmıştır. Kayıt Dışı İstihdam Oranı için 2009-2011 yılları arası ortalama değer kullanılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda Mardin Alt bölgesi için oluşan gerçek ve sentetik değerlerin yansıtıldığı grafikler aşağıdaki gibi olup kesikli çizgiler sentetik Mardin Alt Bölgesinin izleyeceği patikayı göstermektedir.

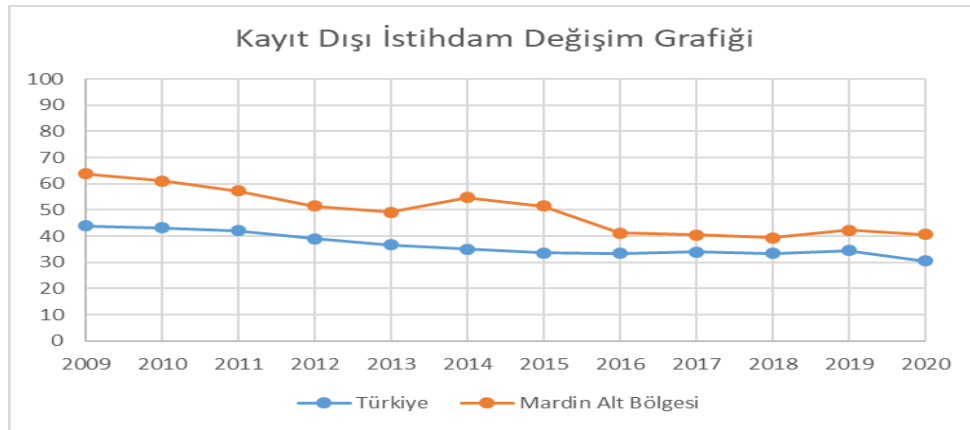
Şekil 3.9 Mardin Alt Bölgesi ve Sentetik Mardin Alt Bölgesi Analiz Sonuçları

Tablo 3.18 Mardin Alt Bölgesi Tahmin Sonuçları

Tahmin Edilen Değişkenler	Gerçek Değer	Sentetik Değer
GSYH (Bin TL)	74.265.147	65.114.881
İşsizlik Oranı (%)	33.5	17.90
Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)	40.62	43.20
İhracat (\$)	1.568.940.619	1.277.586.207
İthalat (\$)	441.175.559	225.362.634
Enflasyon Oranı (%)	12.3	11.97

Mardin alt bölgesinde Suriyeliler olmasaydı ekonomi nasıl olurdu sorusuna yönelik kurgulan sentetik Mardin alt bölgesi tahmin sonuçlarına göre, Suriyelilerin enflasyon üzerinde önemli bir etkisi olmamışken, ihracatı, ithalatı GSYH'yi ve işsizliği artırdıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Mardin bölgesi özelinde kayıt dışı istihdam için sentetik bölge Mardin alt bölgesini iyi taklit edemediğinden oluşan verilerin anlamlı olmadığı değerlendirilmektedir.

Şekil 3.10 Türkiye ve Mardin özelinde Kayıt Dışı İstihdam Değişimi¹⁰

Türkiye'deki kayıt dışı istihdam oranı ile Mardin alt bölgesindeki kayıt dışı istihdam oranının kıyaslandığı Şekil 3.10'a bakıldığında ise kayıt dışı istihdamın genel anlamda

¹⁰ Veriler

http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/kayitdisi_istihdam/kayitdisi_istihdam_oranlari/kayitdisi_istihdam_orani alınmıştır.

istikrarlı bir tablo çizdiği görülecektir. Buna karşılık Mardin alt bölgesinde 2013,2014 ve 2015 yıllarında yani bölgedeki Suriyeli sayısının hızla arttığı dönemde kayıt dışı istihdamın arttığı görülmektedir.

3.5.6 TR41 Bursa Alt Bölgesi (Bursa, Eskişehir ve Bilecik) Tahmin Sonuçları

Sentetik Bursa alt bölgesinin belirlenmesinde oluşan bölge ağırlıkları aşağıdaki gibi olup bu bölgelerin konveks kombinasyon içerisindeki ağırlıkları Tablo 3.19’da gösterilmiştir.

Tablo 3.19 Sentetik Bursa Alt Bölgesi İçin Oluşan Bölge Ağırlıkları

Bölge Adı	Ağırlık
Erzurum, Erzincan, Bayburt	0
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	0
Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	0
Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	0
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	0.04
Balıkesir, Çanakkale	0
Aydın, Denizli, Muğla	0
Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	0
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	0.96
Ankara	0
Antalya, Isparta, Burdur	0
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	0
Zonguldak, Karabük, Bartın	0
Kastamonu, Çankırı, Sinop	0
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	0
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	0

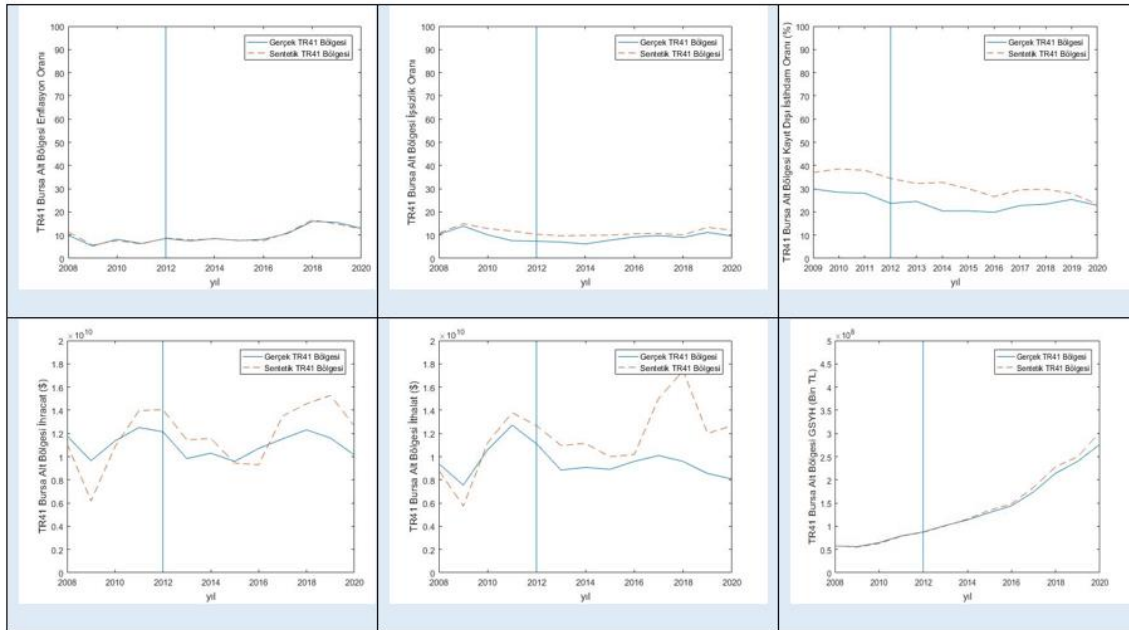
Tablo 3.19’a göre Sentetik Bursa alt bölgesinin oluşturulmasında kontrol grubundaki bölgelerden Tekirdağ alt bölgesi 0.04, Kocaeli alt bölgesi 0.96 ağırlığını almaktadır. Bursa alt bölgesini tahmin edecek değişkenlerin aldığı sentetik değerler ile gerçek değerler aşağıdaki gibidir:

Tablo 3.20 Bursa Alt Bölgesini Tahmin Edecek Değişkenler İçin Oluşan Gerçek Ve Sentetik Değerleri

Tahmin Edici Değişkenler	Gerçek Değer	Sentetik Değer
GSYH (Bin TL)	64.351.629	63.487.452
İşsizlik Oranı (%)	10.5	12.6
Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)	28.8	37.8
15+ Sanayi İstihdamı (%)	42.7	34
İhracat (\$)	11.323.112.893	10.525.228.946
İthalat (\$)	10.062.507.083	9.887.080.290
Net Göç Hızı	7.7	7.7
Enflasyon Oranı (%)	7.5	7.7

Kayıt Dışı İstihdam Oranı dışındaki tüm değişkenler için 2008-2011 yılları arası ortalama değer kullanılmıştır. Kayıt Dışı İstihdam Oranı için 2009-2011 yılları arası ortalama değer kullanılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda Bursa Alt bölgesi için oluşan gerçek ve sentetik değerlerin yansıtıldığı grafikler aşağıdaki gibi olup kesikli çizgiler sentetik Bursa Alt Bölgesinin izleyeceği patikayı göstermektedir.

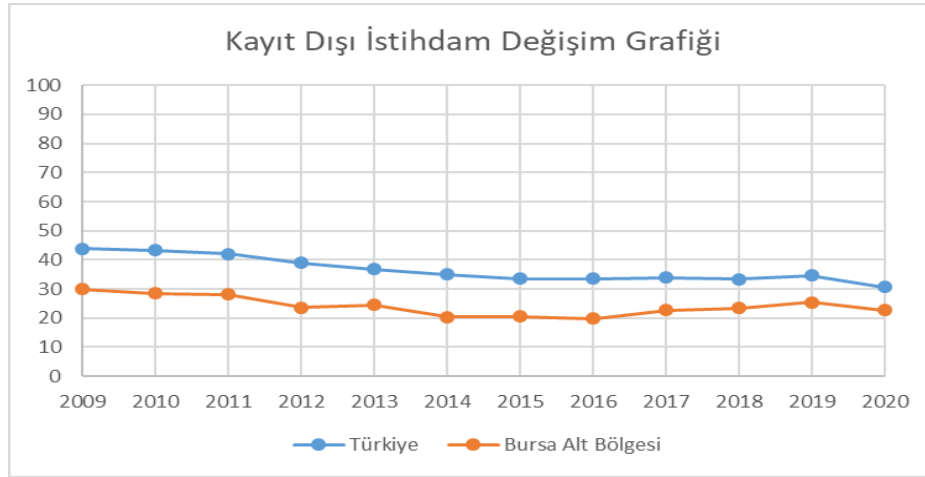
Şekil 3.11 Bursa Alt Bölgesi ve Sentetik Bursa Alt Bölgesi Analiz Sonuçları

Tablo 3.21 Bursa Alt Bölgesi Tahmin Sonuçları

Tahmin Edilen Değişkenler	Gerçek Değer	Sentetik Değer
GSYH (Bin TL)	276.567.660	302.855.137
İşsizlik Oranı (%)	9.6	12.06
Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)	22.75	23.28
İhracat (\$)	10.134.021.693	12.626.038.816
İthalat (\$)	8.072.880.759	12.660.753.302
Enflasyon Oranı (%)	12.95	12.66

Bursa alt bölgesinde Suriyeliler olmasaydı ekonomi nasıl olurdu sorusuna yönelik kurgulan sentetik Bursa alt bölgesi tahmin sonuçlarına göre, Suriyelilerin enflasyon üzerinde önemli bir etkisi olmamışken, ithalatı GSYH'yı ve işsizliği azalttıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Bursa bölgesi özelinde kayıt dışı istihdam ve ihracat için sentetik bölge Bursa alt bölgesini iyi taklit edemediğinden oluşan verilerin anlamlı olmadığı değerlendirilmektedir.

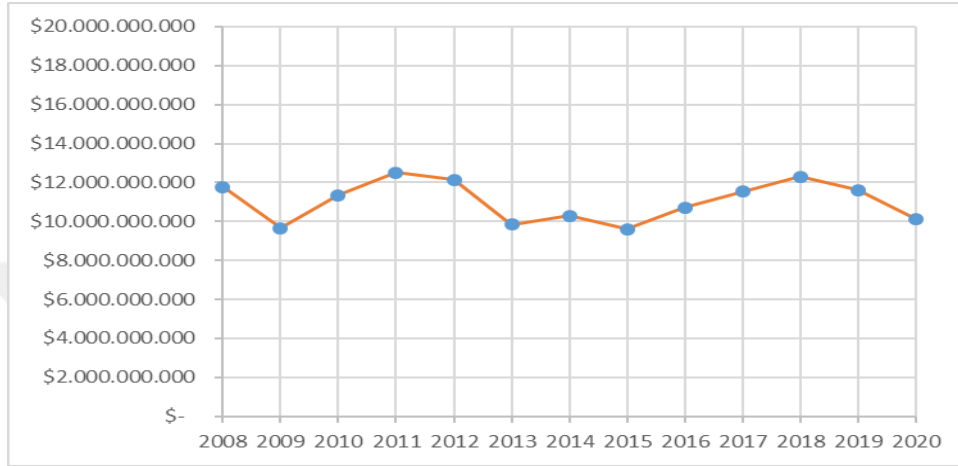

Şekil 3.12 Türkiye ve Bursa Alt Bölgesi Özelinde Kayıt Dışı İstihdam Değişimi¹¹

¹¹ Veriler

http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/kayitdisi_istihdam/kayitdisi_istihdam_oranlari/kayitdisi_istihdam_orani alınmıştır.

Türkiye'deki kayıt dışı istihdam oranı ile Bursa alt bölgesindeki kayıt dışı istihdam oranının kıyaslandığı Şekil 3.12'ye bakıldığında ise kayıt dışı istihdamın genel anlamda istikrarlı bir seyir izlediği görülecektir. Buna karşılık Bursa alt bölgesinde 2013 yılında yani bölgedeki Suriyeli sayısının hızla arttığı dönemde kayıt dışı istihdamın arttığı görülmektedir.

Şekil 3.13 Bursa Alt Bölgesi İhracat Tutarları

Şekil 3.13'te yer alan Bursa alt bölgesi ihracat miktarları dikkate alındığında 2012 ve 2013 yılında yani bölgedeki Suriyeli sayısının hızla arttığı dönemde ihracatın azaldığı, 2015 yılından sonra ise tekrar artış ivmesine geçtiği görülmektedir.

3.5.7 TR52 Konya Alt Bölgesi (Konya ve Karaman) Tahmin Sonuçları

Sentetik Konya alt bölgesinin belirlenmesinde oluşan bölge ağırlıkları aşağıdaki gibi olup bu bölgelerin konveks kombinasyon içerisindeki ağırlıkları Tablo 3.22'de gösterilmiştir.

Tablo 3.22 Sentetik Konya Alt Bölgesi İçin Oluşan Bölge Ağırlıkları

Bölge Adı	Ağırlık
Erzurum, Erzincan, Bayburt	0
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	0.16
Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	0
Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	0
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	0.37
Balıkesir, Çanakkale	0
Aydın, Denizli, Muğla	0
Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	0.08
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	0.02
Ankara	0
Antalya, Isparta, Burdur	0
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	0
Zonguldak, Karabük, Bartın	0.06
Kastamonu, Çankırı, Sinop	0
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	0.3
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	0

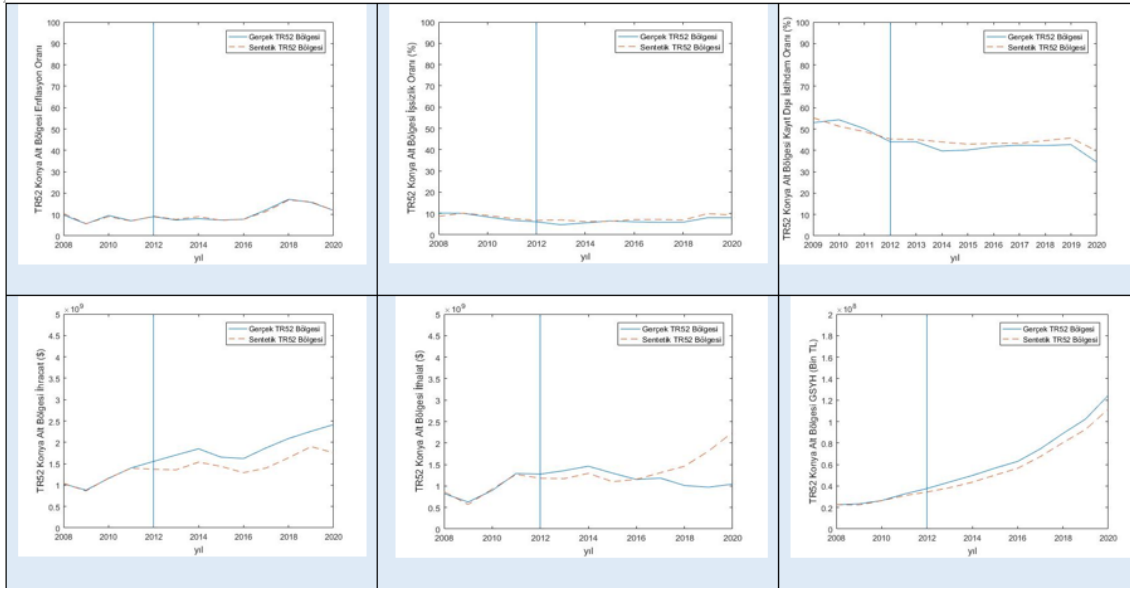
Tablo 3.22'ye göre Sentetik Konya alt bölgesinin oluşturulmasında kontrol grubundaki bölgelerden Ağrı alt bölgesi 0.16, Tekirdağ alt bölgesi 0.37, Manisa alt bölgesi 0.08, Kocaeli alt bölgesi 0.02, Zonguldak alt bölgesi 0.06 ve Samsun alt bölgesi 0.3 ağırlığını almaktadır. Konya alt bölgesini tahmin edecek değişkenlerin aldığı sentetik değerler ile gerçek değerler aşağıdaki gibidir:

Tablo 3.23 Konya Alt Bölgesini Tahmin Edecek Değişkenler İçin Oluşan Gerçek Ve Sentetik Değerleri

Tahmin Edici Değişkenler	Gerçek Değer	Sentetik Değer
GSYH (Bin TL)	26.216.528	25.542.938
İşsizlik Oranı (%)	8.9	8.9
Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)	52.5	51.7
15+ Sanayi İstihdamı (%)	24.3	23.8
İhracat (\$)	1.117.103.888	965.952.417
İthalat (\$)	909.548.722	1.130.636.688
Net Göç Hızı	-3.4	-2.9
Enflasyon Oranı (%)	8	8

Kayıt Dışı İstihdam Oranı dışındaki tüm değişkenler için 2008-2011 yılları arası ortalama değer kullanılmıştır. Kayıt Dışı İstihdam Oranı için 2009-2011 yılları arası ortalama değer kullanılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda Konya alt bölgesi için oluşan gerçek ve sentetik değerlerin yansıtıldığı grafikler aşağıdaki gibi olup kesikli çizgiler sentetik Konya alt bölgesinin izleyeceği patikayı göstermektedir.

Şekil 3.14 Konya Alt Bölgesi ve Sentetik Konya Alt Bölgesi Analiz Sonuçları

Tablo 3.24 Konya Alt Bölgesi Tahmin Sonuçları

Tahmin Edilen Değişkenler	Gerçek Değer	Sentetik Değer
GSYH (Bin TL)	124.446.094	111.620.116
İşsizlik Oranı (%)	8	9.3
Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)	34.47	39.7
İhracat (\$)	2.415.570.035	1.756.399.901
İthalat (\$)	1.044.856.691	2.251.945.805
Enflasyon Oranı (%)	11.92	11.93

Konya alt bölgesinde Suriyeliler olmasaydı ekonomi nasıl olurdu sorusuna yönelik kurgulan sentetik Konya alt bölgesi tahmin sonuçlarına göre, Suriyelilerin enflasyon üzerinde önemli bir etkisi olmamışken, ihracatı ve GSYH'yi artırdıkları, ithalatı, işsizliği ve kayıt dışı istihdamı azalttıkları sonucuna ulaşılmıştır.

3.5.8 TR72 Kayseri Alt Bölgesi (Kayseri, Sivas ve Yozgat) Tahmin Sonuçları

Sentetik Kayseri alt bölgesinin belirlenmesinde oluşan bölge ağırlıkları aşağıdaki gibi olup bu bölgelerin konveks kombinasyon içerisindeki ağırlıkları Tablo 3.25'te gösterilmiştir.

Tablo 3.25 Sentetik Kayseri Alt Bölgesi İçin Oluşan Bölge Ağırlıkları

Bölge Adı	Ağırlık
Erzurum, Erzincan, Bayburt	0
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	0
Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	0
Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	0.29
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	0.3
Balıkesir, Çanakkale	0
Aydın, Denizli, Muğla	0
Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	0
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	0.05
Ankara	0.07
Antalya, Isparta, Burdur	0
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	0.29
Zonguldak, Karabük, Bartın	0
Kastamonu, Çankırı, Sinop	0
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	0
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	0

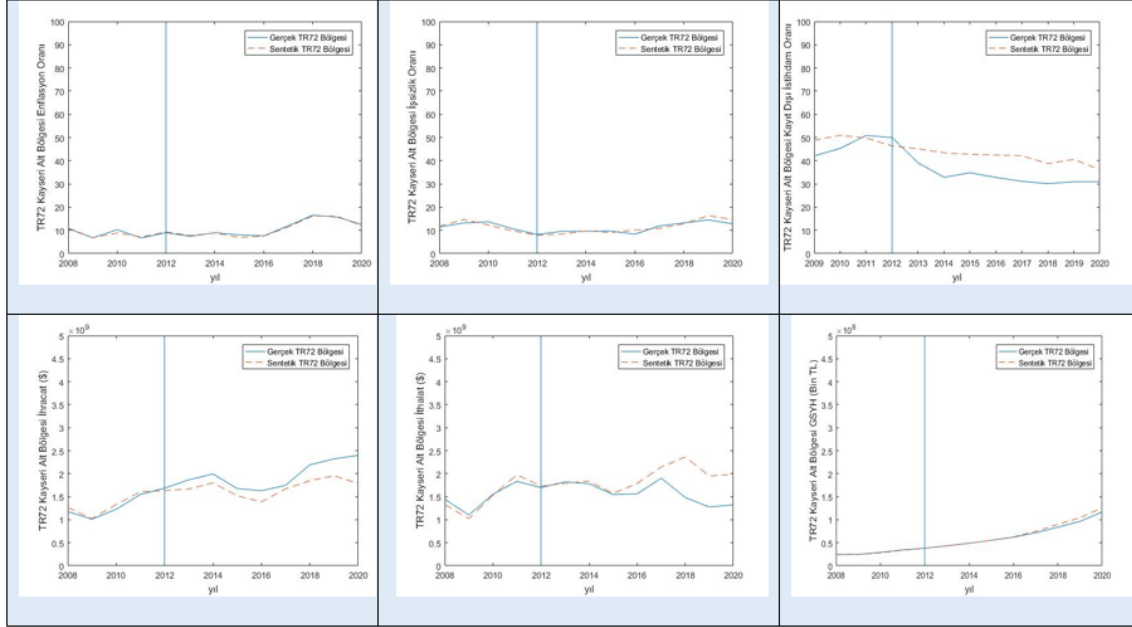
Tablo 3.25'e göre Sentetik Kayseri alt bölgesinin oluşturulmasında kontrol grubundaki bölgelerden Van alt bölgesi 0.29, Tekirdağ alt bölgesi 0.3, Kocaeli alt bölgesi 0.05, Ankara alt bölgesi 0.07 ve Kırıkkale alt bölgesi 0.29 ağırlığını almaktadır. Kayseri alt bölgesini tahmin edecek değişkenlerin aldığı sentetik değerler ile gerçek değerler aşağıdaki gibidir:

Tablo 3.26 Kayseri Alt Bölgesini Tahmin Edecek Değişkenler İçin Oluşan Gerçek Ve Sentetik Değerleri

Tahmin Edici Değişkenler	Gerçek Değer	Sentetik Değer
GSYH (Bin TL)	28.096.124	27.391.627
İşsizlik Oranı (%)	12.3	12.1
Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)	46.1	49.8
15+ Sanayi İstihdamı (%)	25.9	23.1
İhracat (\$)	1.240.347.231	1.306.247.766
İthalat (\$)	1.483.221.678	1.465.534.155
Net Göç Hızı	-7.1	-3.8
Enflasyon Oranı (%)	8.6	8.5

Kayıt Dışı İstihdam Oranı dışındaki tüm değişkenler için 2008-2011 yılları arası ortalama değer kullanılmıştır. Kayıt Dışı İstihdam Oranı için 2009-2011 yılları arası ortalama değer kullanılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda Kayseri Alt bölgesi için oluşan gerçek ve sentetik değerlerin yansıtıldığı grafikler aşağıdaki gibi olup kesikli çizgiler sentetik Kayseri Alt Bölgesinin izleyeceği patikayı göstermektedir.

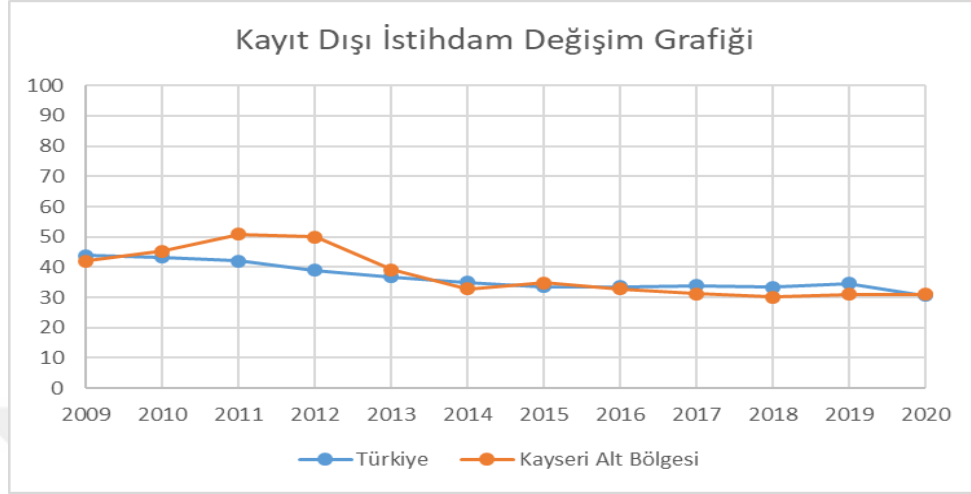
Şekil 3.15 Kayseri Alt Bölgesi ve Sentetik Kayseri Alt Bölgesi Analiz Sonuçları

Kayseri alt bölgesinde Suriyeliler olmasaydı ekonomi nasıl olurdu sorusuna yönelik kurgulan sentetik Kayseri alt bölgesi tahmin sonuçlarına göre, Suriyelilerin enflasyon üzerinde önemli bir etkisi olmamışken, ihracatı artırdıkları, GSYH, ithalatı, işsizliği azalttıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3.27 Kayseri Alt Bölgesi Tahmin Sonuçları

Tahmin Edilen Değişkenler	Gerçek Değer	Sentetik Değer
GSYH (Bin TL)	116.910.812	125.847.393
İşsizlik Oranı (%)	12.8	14.65
Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)	30.95	36.18
İhracat (\$)	2.400.053.926	1.787.111.670
İthalat (\$)	1.324.413.635	1.983.428.784
Enflasyon Oranı (%)	12.5	12.05

Kayseri bölgesi özelinde kayıt dışı istihdam için sentetik bölge Kayseri alt bölgesini iyi taklit edemediğinden oluşan verilerin anlamlı olmadığı değerlendirilmektedir.

Şekil 3.16 Türkiye ve Kayseri Alt Bölgesi Özelinde Kayıt Dışı İstihdam Değişimi¹²

Türkiye'deki kayıt dışı istihdam oranı ile Kayseri alt bölgesindeki kayıt dışı istihdam oranının kıyaslandığı Şekil 3.16'ya bakıldığında ise kayıt dışı istihdamın genel anlamda istikrarlı bir seyir izlediği görülecektir. Buna karşılık Kayseri alt bölgesinde 2011, 2012 ve 2013 yıllarında yani bölgedeki Suriyeli sayısının hızla arttığı dönemde kayıt dışı istihdamın arttığı görülmektedir.

3.5.9 TR31 İzmir Alt Bölgesi Tahmin Sonuçları

Sentetik İzmir alt bölgesinin belirlenmesinde oluşan bölge ağırlıkları aşağıdaki gibi olup bu bölgelerin konveks kombinasyon içerisindeki ağırlıkları Tablo 3.28'de gösterilmiştir.

¹² Veriler

http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/kayitdisi_istihdam/kayitdisi_istihdam_oranlari/kayitdisi_istihdam_orani alınmıştır.

Tablo 3.28 Sentetik İzmir Alt Bölgesi İçin Oluşan Bölge Ağırlıkları

Bölge Adı	Ağırlık
Erzurum, Erzincan, Bayburt	0
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	0
Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	0
Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	0.04
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	0.09
Balıkesir, Çanakkale	0
Aydın, Denizli, Muğla	0
Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	0
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	0.55
Ankara	0.28
Antalya, Isparta, Burdur	0.02
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	0
Zonguldak, Karabük, Bartın	0
Kastamonu, Çankırı, Sinop	0
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	0
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	0

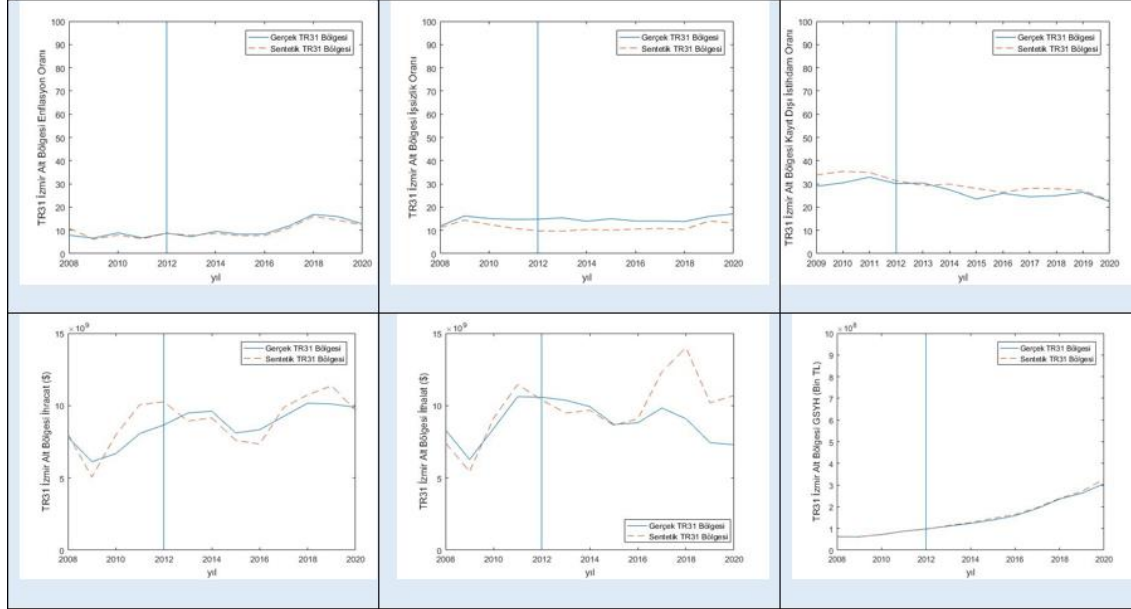
Tablo 3.28'e göre Sentetik İzmir alt bölgesinin oluşturulmasında kontrol grubundaki bölgelerden Van alt bölgesi 0.04, Tekirdağ alt bölgesi 0.09, Kocaeli alt bölgesi 0.55, Ankara alt bölgesi 0.28 ve Antalya alt bölgesi 0.02 ağırlığını almaktadır. İzmir alt bölgesini tahmin edecek değişkenlerin aldığı sentetik değerler ile gerçek değerler aşağıdaki gibidir:

Tablo 3.29 İzmir Alt Bölgesini Tahmin Edecek Değişkenler İçin Oluşan Gerçek Ve Sentetik Değerleri

Tahmin Edici Değişkenler	Gerçek Değer	Sentetik Değer
GSYH (Bin TL)	70.912.711	71.017.867
İşsizlik Oranı (%)	14.5	12.3
Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)	30.8	34.7
15+ Sanayi İstihdamı (%)	29.7	29.8
İhracat (\$)	7.174.014.009	7.782.397.624
İthalat (\$)	8.405.384.455	8.362.650.722
Net Göç Hızı	4.8	7.2
Enflasyon Oranı (%)	7.6	7.9

Kayıt Dışı İstihdam Oranı dışındaki tüm değişkenler için 2008-2011 yılları arası ortalama değer kullanılmıştır. Kayıt Dışı İstihdam Oranı için 2009-2011 yılları arası ortalama değer kullanılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda İzmir Alt bölgesi için oluşan gerçek ve sentetik değerlerin yansıtıldığı grafikler aşağıdaki gibi olup kesikli çizgiler sentetik İzmir Alt Bölgesinin izleyeceği patikayı göstermektedir.

Şekil 3.17 İzmir Alt Bölgesi ve Sentetik İzmir Alt Bölgesi Analiz Sonuçları

Tablo 3.30 İzmir Alt Bölgesi Tahmin Sonuçları

Tahmin Edilen Değişkenler	Gerçek Değer	Sentetik Değer
GSYH (Bin TL)	306.712.772	327.524.553
İşsizlik Oranı (%)	17.1	13.12
Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)	22.47	22.83
İhracat (\$)	9.880.026.043	9.664.994.757
İthalat (\$)	7.285.480.696	10.698.523.494
Enflasyon Oranı (%)	12.74	12.31

İzmir alt bölgesinde Suriyeliler olmasaydı ekonomi nasıl olurdu sorusuna yönelik kurgulan sentetik İzmir alt bölgesi tahmin sonuçlarına göre, Suriyelilerin enflasyon ve kayıt dışı istihdam üzerinde önemli bir etkisi olmamışken, ihracatı ve işsizlik oranını artırdıkları, GSYH ve ithalatı azalttıkları sonucuna ulaşılmıştır.

3.5.10 TR10 İstanbul Alt Bölgesi Tahmin Sonuçları

Sentetik İstanbul alt bölgesinin belirlenmesinde oluşan bölge ağırlıkları aşağıdaki gibi olup bu bölgelerin konveks kombinasyon içerisindeki ağırlıkları Tablo 3.31’de gösterilmiştir.

Tablo 3.31 Sentetik İstanbul Alt Bölgesi İçin Oluşan Bölge Ağırlıkları

Bölge Adı	Ağırlık
Erzurum, Erzincan, Bayburt	0
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	0
Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	0
Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	0
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	0
Balıkesir, Çanakkale	0
Aydın, Denizli, Muğla	0
Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	0
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	0.87
Ankara	0.13
Antalya, Isparta, Burdur	0
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	0
Zonguldak, Karabük, Bartın	0
Kastamonu, Çankırı, Sinop	0
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	0
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	0

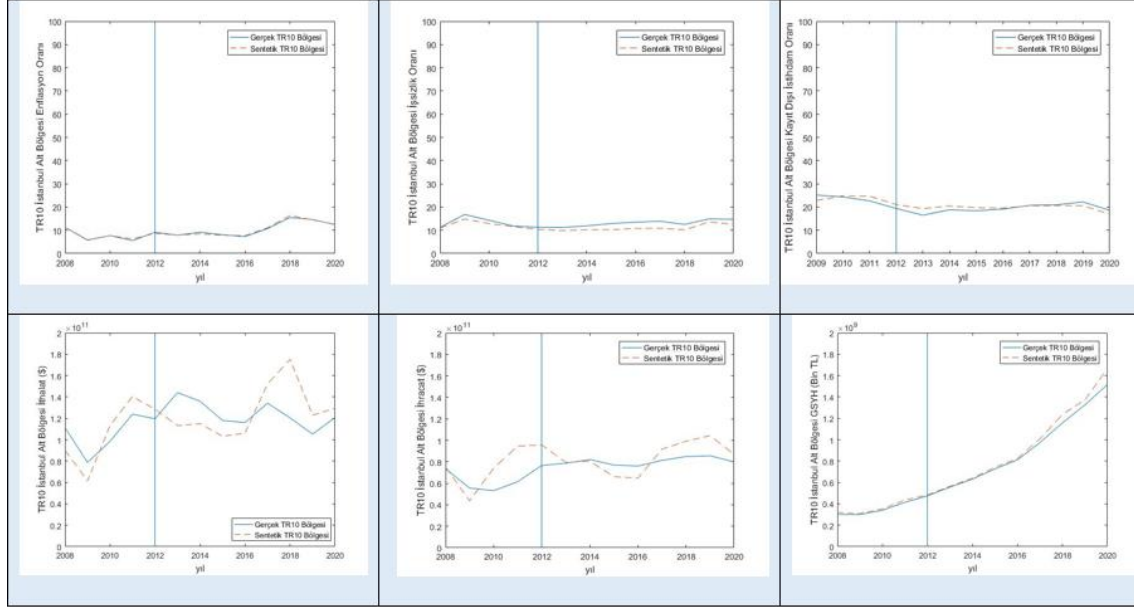
Tablo 3.31’e göre Sentetik İstanbul alt bölgesinin oluşturulmasında kontrol grubundaki bölgelerden Kocaeli alt bölgesi 0.87, Ankara alt bölgesi 0.13 ağırlığını almaktadır. İstanbul alt bölgesini tahmin edecek değişkenlerin aldığı sentetik değerler ile gerçek değerler aşağıdaki gibidir:

Tablo 3.32 İstanbul Alt Bölgesini Tahmin Edecek Değişkenler İçin Oluşan Gerçek Ve Sentetik Değerleri

Tahmin Edici Değişkenler	Gerçek Değer	Sentetik Değer
GSYH (Bin TL)	338.932.304	70.802.106
İşsizlik Oranı (%)	13.5	12.6
Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)	24.1	35.5
15+ Sanayi İstihdamı (%)	39.2	32.5
İhracat (\$)	60.906.634.025	10.273.036.238
İthalat (\$)	103.111.521.370	10.134.758.394
Net Göç Hızı	5.5	7.8
Enflasyon Oranı (%)	7.6	7.8

Kayıt Dışı İstihdam Oranı dışındaki tüm değişkenler için 2008-2011 yılları arası ortalama değer kullanılmıştır. Kayıt Dışı İstihdam Oranı için 2009-2011 yılları arası ortalama değer kullanılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda İstanbul Alt bölgesi için oluşan gerçek ve sentetik değerlerin yansıtıldığı grafikler aşağıdaki gibi olup kesikli çizgiler sentetik İstanbul Alt Bölgesinin izleyeceği patikayı göstermektedir.

Şekil 3.18 İstanbul Alt Bölgesi ve Sentetik İstanbul Alt Bölgesi Analiz Sonuçları

İstanbul alt bölgesinde Suriyeliler olmasaydı ekonomi nasıl olurdu sorusuna yönelik kurgulan sentetik İstanbul alt bölgesi tahmin sonuçlarına göre, Suriyelilerin enflasyon üzerinde önemli bir etkisi olmamışken, işsizlik ve kayıt dışı istihdam oranını artırdıkları, GSYH, ihracat ve ithalatı azalttıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3.33 İstanbul Alt Bölgesi Tahmin Sonuçları

Tahmin Edilen Değişkenler	Gerçek Değer	Sentetik Değer
GSYH (Bin TL)	1.517.323.616	1.665.690.266
İşsizlik Oranı (%)	14.7	12.54
Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)	18.61	16.97
İhracat (\$)	79.860.305.873	86.962.505.313
İthalat (\$)	120.817.097.216	129.506.580.244
Enflasyon Oranı (%)	12.44	12.59

3.6 Analizin Genel Sonuçları

Bölge Adı	İhracat	İthalat	Enflasyon	Kayıt Dışı İstihdam	GSYH	İşsizlik
Gaziantep	-	-	Değişim yok	+	-	+
Hatay	-	+	Değişim yok	+	+	+
Adana	-	+	Değişim yok	Değişim yok	-	+
Şanlıurfa	-	+	Değişim yok	-	+	-
Konya	-	+	Değişim yok	+	-	+
Kayseri	-	+	Değişim yok	+	+	+
Mardin	-	-	Değişim yok	+	-	-
Bursa	+	+	Değişim yok	+	+	+
İstanbul	+	+	Değişim yok	-	+	-
İzmir	-	+	Değişim yok	Değişim yok	+	-

Not: “+” işaret ile Suriyeli mülteciler Türkiye’de olmasaydı ilgili değişkenin değerinin daha yüksek olacağı, “-” işaret Suriyeli mülteciler Türkiye’de olmasaydı ilgili değişkenin değerinin daha düşük olacağı, “Değişim Yok” ifadesi ile ise Suriyeli mülteciler Türkiye’de olmasaydı ilgili değişkenin değerinde önemli bir değişme olmayacağı ifade edilmiştir.

Genel olarak özellikle Güney Doğu Anadolu bölgesindeki bölgelerde ihracatta artış, ithalatta ise azalış olduğu gözlemlenmektedir. Geçici koruma altındaki Suriyelilerin Türkiye’de enflasyon üzerinde bir etkisi olmadığı, kayıt dışı istihdam oranına olumlu etkide buldukları sonucuna ulaşılmıştır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Bu tez çalışmasında genel anlamda göç olgusu ve ekonomik etkileri ele alınmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde göç kavramı teorik çerçevede incelenmiş, göç ile ilgili literatürde sıkça yer alan “Ravenstein Göç Kuramı, Kesişen Fırsatlar Kuramı, İtme-Çekme Kuramı, Petersen Göç Tipleri” gibi kuramlar ve teoriler tanımlanmıştır. Çeşitli kısıtlara göre sınıflandırılmış göç türleri ve göçün nedenlerine göre tanımlamalara ilişkin detaylı kavramsal analiz yapılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde beyin göçü kavramı tanımlanmış, literatürde beyin göçüne yönelik yapılan çalışmalar ele alınarak beyin göçünün bir kazanıma dönüştürülmesi için uygulanabilecek alternatif bir sübvansiyon politikası üzerine bir çalışma yapılmıştır. Çalışmada Haque ve Kim (1994) tarafından beyin göçünün ekonomik büyüme ve gelir üzerine etkilerini analiz etmek üzere hazırlanan çalışma referans model olarak alınmıştır. Modelde yapılan değişiklik bireylere verilen sübvansiyonun zamanlaması farklılaştırılmış, böylelikle hükümet tarafından bireylerin hayatlarının ikinci döneminde verilen sübvansiyonların beyin göçünü azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmanın literatüre ilk katkısı çalışmada ele alınan Haque ve Kim (1994) beyin göçünün etkileri üzerine olan çalışmasında incelediği modele bireylerin hayatlarının ikinci dönemi için αh_{t+1}^j yani devlet tarafından kişilere beşeri sermaye düzeylerinde verilen sübvansiyon değişkeni eklenmesi ve sübvansiyonun zamanlamasının farklılaştırılmasıdır. Bu şekilde devlet sübvansiyonunun beyin göçünü azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde öncelikle Suriyelilerin göçü ve literatürdeki çalışmalara yer verilmiş ve akabinde Suriyelilerin Türkiye ekonomisine etkilerini değerlendirmek üzere kullanılan sentetik kontrol metodu yaklaşımı ve bu metoda yönelik literatürde yer alan çalışmalar değerlendirilmiştir. Çalışmada 2011 yılından bu yana

Türkiye’de yer alan geçici koruma altındaki Suriyelilerin Türkiye ekonomisine etkilerini tahmin edebilmek için Abadie ve Gardeazabal (2003) tarafından önerilen ve Abadie, Diamond ve Hainmuller (2010) tarafından geliştirilen Sentetik Kontrol Metot (SKM) yaklaşımı kullanılmıştır. İBBS düzey 2’de yer alan 26 alt bölgeden Suriyeli nüfusun bölge nüfusuna oranı %3’ten büyük olan 10 bölge deney grupları geriye kalan 16 bölge ise sentetik kontrol bölgesi oluşturulmak üzere donör havuzda kullanılmıştır. 2012 yılı müdahale yılı olarak belirlenerek 2008-2011 müdahale öncesi dönem, 2012-2020 yılları müdahale sonrası dönem olacak şekilde sentetik kontrol metodu uygulanmıştır. Bölgelerde Suriyeliler olmasaydı ihracat, ithalat, GSYH, kayıt dışı istihdam oranı, enflasyon oranı ve işsizlik oranı değişkenlerinin izleyeceği yol tahmin edilmiş ve genel anlamda Suriyelilerin Türkiye ekonomisinde enflasyon üzerinde bir belirleyici rol izlemedikleri, kayıt dışı istihdam oranına ise olumlu yönde katkı yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. İhracat, ithalat, GSYH ve işsizlik oranının izlediği patikalar ise her bölge bazında farklılık göstermektedir. Literatürde Suriyelilerin Türkiye ekonomisine etkileri her bölge bazında genel anlamda incelenmiş ancak Suriyeli nüfusun yoğunluğu dikkate alınarak tüm bölgeler bazında ve güncel veriler dikkate alınarak ilk kez bir ekonometrik analiz yöntemi olan Sentetik Kontrol Metot ile analiz edilmiştir. Söz konusu çalışma bu açıdan var olan literatüre özgün bir katkı sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Abadie, A., & Gardeazabal, J. (2003). The Economic Costs of Conflict: A Case Study of the Basque Country. *The American Economic Review*, 93(1), 113-132. doi:10.1257/000282803321455188
- Abadie, A., Diamond, A., & Hainmueller, J. (2015). Comparative Politics and the Synthetic Control Method. *American Journal of Political Science*, 59(2), 495-510. doi: 10.1111/ajps.12116
- Abadie, A., Diomand, A., & Hainmueller, J. (2010). Synthetic Control Methods for Comparative Case Studies: Estimating the Effect of California's Tobacco Control Program. *Journal of the American Statistical Association*, 105(490), 493-505. doi:10.1198/jasa.2009.ap08746
- Abella, M. (2006). *Global Competition For Skilled Workers*.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20), 292-303.
- Aygül, H. (2018). Mülteci Emeğinin Türkiye İşgücü Piyasalarındaki Görünümü ve Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 9(20), 68-82.
- Aykaç, M., & Yertüm, U. (2017). Avrupa Birliği Göç Politikalarının Gelişimi: Misafir İşçi Kabulünden Sığınmacı Akınına. *Journal of Social Policy Conferences*, 1-29. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusskd/issue/33511/372378> adresinden alındı
- Bahçekapılı, C., & Çetin, B. (2015). The Impacts of Forced Migration on Regional Economies: The Case of Syrian Refugees in Turkey. *International Business Research*, 8(9). doi:10.5539/ibr.v8n9p1

- Balkan, B., Özcan Tok, E., Torun, H., & Tümen, S. (2018). *Immigration, Housing Rents, and Residential Segregation: Evidence from Syrian Refugees in Turkey*. IZA Institute of Labor Economics.
- Barışık, S. (2020). Göç Kavramı, Tanımı ve Türleri. S. Barışık içinde, *Küreselleşen Dünyada Fırsat Eşitliği Arayışında Uluslararası Göç ve Türkiye’Nin Suriye Deneyimi* (s. 1-24). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Başel, H. (2011). Türkiye’de Nüfus Hareketlerinin ve İç Göçün Nedenleri. *Journal of Social Policy Conferences*(53), 515-542.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusskd/issue/898/10088> adresinden alındı
- Bhagwati , J., & Hamada, K. (1973). *The Brain Drain, International Integration of Markets For Professionals And Unemployment: A Theoretical Analysis* (Cilt 102). Massachusetts Institute of Technology.
- Bhagwati, J. (1976). *Taxing the Brain Drain* (Cilt 19). Taylor & Francis, Ltd.
- Bilgel, F., & Karahasan, B. (2019). Thirty Years of Conflict and Economic Growth in Turkey: A Synthetic Control Approach. *Defence and Peace Economics*, 30(5), 609-631. doi:10.1080/10242694.2017.1389582
- Ceritoğlu, E., Yüncüler, H., Torun, H., & Tümen, S. (2015). *The Impact of Syrian Refugees on Natives’ Labor Market Outcomes in Turkey: Evidence from a Quasi-Experimental Design*. IZA Discussion Paper No. 9348 .
- Cervantes, M., & Guellec, D. (2002, January). The brain drain: old myths, new realities. *OECD Observer*, 230, 40.
- Corbett, J. (2003). Ernest George Ravenstein, The Laws of Migration, 1885. *Center for Spatially Integrated Social Science, CSISS Classics*, 1-4.

- Çağlar, A. (2011). *Türkiye'De Sığınmacılar / Sorunlar, Beklentiler ve Sosyal Uyum*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Çağlar, T. (2018). Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 26-49.
- Deniz, T. (2014). Uluslar Arası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181(181), 175-204. doi:10.20296/tsad.91144
- Deutsche Well (DW). (2021, Ekim 30). *DW gündem*. DW web sitesi: <https://www.dw.com/tr/türkiyeden-almanyaya-göçün-60ıncı-yılı/a-59671721#:~:text=Türkiye%20ile%20Almanya%20arasında%20işgücü,den%20Almanya%27ya%20göç%20etti. adresinden alındı>
- Docquier, F., & Rapoport, H. (2006). *The Brain Drain*.
- Dolu, A., & Göksel , T. (2017). Nafta'nın Meksika Ekonomisi Üzerindeki Etkileri: Sentetik Kontrol Metot Yaklaşımı. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(3), 915-926.
- Dumanlı Kürkçü, D. (2013). *Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşmeye Yönelik Yaklaşımlar* (Cilt 3). The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication - TOJDAC.
- Ela Özcan, D. E. (2017). Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme. *İş ve Hayat*, 2 (4), 183-215. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/isvehayat/issue/29036/310477> adresinden alındı
- Espinoza Pedraza, L. (2013). *Brain Drain Social and Political Effects in Latin American Countries* (Cilt 10). doi:10.26564/16926250.492

- Günay, E., Atılğan, D., & Serin, E. (2017). Dünya’da ve Türkiye’de Göç Yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 37-60.
- Haque, N. U., & Kim, S.-j. (1994). Human Capital Flight: Impact of Migration on Income and Growth. *International Monetary Fund*.
- IDMC. (2019). *Disaster Displacement: A global review, 2008-2018*. Geneva: The Internal Displacement Monitoring Centre.
- Ihlamur Öner, S. (2014). *Türkiye'nin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikası (Cilt 6)*. Ortadoğu Analiz.
- IOM. (2013). *Göç Terimleri Sözlüğü*. Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü. https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf adresinden alındı
- IOM. (2020). *World Migration Report 2020 (Turkish): Chapter 2*. Geneva: IOM Publications Platform.
- Jansen, C. J. (1970). Migration: A Social Problem. *Readings in the Sociology of Migration*.
- Karpat, K. H. (2010). *Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma Ve Göçler*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kaya, M. (2003). Beyin Göçü/Erozyonu. *ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources*, 5 (2). <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iscguc/issue/25513/269065> adresinden alındı
- Kevük, S. (2006). Bilgi Ekonomisi. *Journal of Yasar University*, 320.

- Koçak, Y., & Terzi, E. (2012). Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(3), 163-184. <http://iibfdergi.kafkas.edu.tr> adresinden alındı
- Kurtulmuş, N. (1992). *Gelişmekte Olan Ülkeler Açısından Stratejik İnsan Sermayesi Kaybı: Beyin Göçü*.
- Kwok, V., & Leland, H. (1982). *An Economic Model Of The Brain Drain*. American Economic Review.
- Lee, E. S. (1966). A Theory of Migration. *Demography*, 3(1), 47-57. doi:<https://doi.org/10.2307/2060063>
- Miyagiwa, K. (1991). *Scale Economies in Education and the Brain Drain Problem* (Cilt 32). International Economic Review.
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme Kentlileşme ve Kentsel Değişme*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Özpençe, Ö., & Çelik, E. (2020). Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Türkiye Ekonomisine Etkisi: Denizli Örneği. *İzmir İktisat Dergisi*, 423-437. doi:[10.24988/ije.202136212](https://doi.org/10.24988/ije.202136212)
- Öztürkler, H., & Göksel, T. (2015). *Suriyeli Mültecilerin Türkiye'ye Ekonomik Etkileri : Sentetik Bir Modelleme*. Ankara: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Özyakışır, D. (2013). *Göç: Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Paksoy, H., Koçarlan, H., Kılınç, E., & Tunç, A. (2015). *Suriyelilerin Ekonomik Etkisi: Kilis İli Örneği* (Cilt 5). Birey ve Toplum.

Pazarlıoğlu, V. M. (2007). İzmir Örneğinde İç Göçün Ekonometrik Analizi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 14(1), 121.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/yonveek/issue/13686/165622> adresinden alındı

Petersen, W. (1958). A General Typology of Migration. *American Sociological Review*, 23(3), 256-266. <https://www.jstor.org/stable/2089239> adresinden alındı

Sağlam, S. (2006). Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, 5, 33-44.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkiyat/issue/16667/330762> adresinden alındı

Sandıklı, A., & Semin, A. (2012). *Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye*. Bilge Adamlar Stratejik Araştırma Merkezi.

Sayın, Y., Usanmaz, A., & Aslangiri, F. (2016). Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18 (31), 1-13.

Sepetcioğlu, T. E. (2014). İki Tarihsel “Eski” Kavram, Bir Sosyo-Kültürel “Yeni” Kimlik: Mübadele Nedir, Mübadiller Kimlerdir? *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 180(180), 49-84.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsadergisi/issue/21490/230360> adresinden alındı

Stouffer, S. A. (1940). Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance. *American Sociological Association*, 5 (6), 845-867.

<https://www.jstor.org/stable/2084520> adresinden alındı

Tamer, M. (2020). Göç, Göçün Nedenleri Ve Uluslararası Göç Üzerine Kavramsal Bir Analiz. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(60), 2808-2818.

Tansel, A., & Güngör, N. (2004). *Türkiye'den Yurt Dışına Beyin Göçü: Ampirik Bir Uygulama*. ERC Working Paper In Economic.

- Taşçı, F. (2009). Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç. *Kamu-İş*, 10(4), 177-204.
- Tataj, X., & Akbaş, E. (2021). *Brain Drain Toward EU And Its Impact On Labor Market: Albanian Case*. *Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi*.
doi:10.32953/abad.960441
- TDK. (2022, Şubat 12). Türk Dil Kurumu Sözlükleri Web Sitesi: <https://sozluk.gov.tr> adresinden alındı
- Toros, A. (2008). *Sorunlu Bölgelerde Göç*. Ankara: Global Strateji Enstitüsü.
- UNHCR. (2022, Şubat 10). *Operational Data Portal: Refugee Situations*. UNHCR Web Sitesi: <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria> adresinden alındı
- Varol, N., & Gültekin, T. (2016). Etkin Bir Göç Faktörü: Afetler. *AÜDTCF, Antropoloji Dergisi*, 32, 43-51.
- Wainer, A. (2011). Development And Migration In Rural Mexico. *Briefing Paper, Washington: Bread for the World Institute*, 11, 1-15.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 1685-1704.

EKLER

Bölüm 2’de yer alan göç etmekle etmemek arasında farksız kalan kişinin denklemi olan j^* ’ın hangi değişkenlerle ne yönde etkilendiğini analiz etmek için kullanılan birinci dereceden türevleri aşağıdaki gibidir:

$$j^* = \frac{\frac{\gamma}{((1-r_f)q\lambda w_{t+1}+\alpha)^{\frac{1}{\beta+1}} ((1-r_f)q\lambda w_{t+1}+\alpha)^{\frac{\beta}{\beta+1}} - ((1-r_d)w_{t+1}+\alpha)^{\frac{\beta}{\beta+1}} - 1}{b} - \left(\frac{m}{b} - \frac{1}{2}\right)$$

$$\frac{\partial j^*}{\partial a} =$$

$$\frac{\gamma \frac{\frac{\beta(1-r_f)q\lambda w_{t+1}+\alpha}{\beta+1} \frac{-1}{\beta+1} \beta (1-r_d)w_{t+1}+\alpha \frac{-1}{\beta+1}}{((1-r_f)q\lambda w_{t+1}+\alpha)^{\frac{1}{\beta+1}} ((1-r_f)q\lambda w_{t+1}+\alpha)^{\frac{\beta}{\beta+1}} - ((1-r_d)w_{t+1}+\alpha)^{\frac{\beta}{\beta+1}}} + \frac{\gamma}{(1-r_f)q\lambda w_{t+1}+\alpha \frac{\beta+2}{\beta+1} (1-r_f)q\lambda w_{t+1}+\alpha \frac{\beta}{\beta+1} - (1-r_d)w_{t+1}+\alpha \frac{\beta}{\beta+1} (1+\beta)}}{b}$$

$$\frac{\partial j^*}{\partial q} =$$

$$\frac{\gamma \lambda w_{t+1}(r_f-1) + \gamma \beta \lambda w_{t+1} (1-r_f)q\lambda w_{t+1}+\alpha \frac{-1}{\beta+1}(r_f-1)}{(1-r_f)q\lambda w_{t+1}+\alpha \frac{\beta+2}{\beta+1} (1-r_f)q\lambda w_{t+1}+\alpha \frac{\beta}{\beta+1} - (1-r_d)w_{t+1}+\alpha \frac{\beta}{\beta+1} (\beta+1)} + \frac{\gamma \beta \lambda w_{t+1} (1-r_f)q\lambda w_{t+1}+\alpha \frac{-1}{\beta+1}(r_f-1)}{(1-r_f)q\lambda w_{t+1}+\alpha \frac{1}{\beta+1} (1-r_f)q\lambda w_{t+1}+\alpha \frac{\beta}{\beta+1} - (1-r_d)w_{t+1}+\alpha \frac{\beta}{\beta+1} (1+\beta)}}{b}$$

$$\frac{\partial j^*}{\partial \gamma} =$$

$$\frac{1}{b((1-r_f)q\lambda w_{t+1}+\alpha)^{\frac{1}{\beta+1}} ((1-r_f)q\lambda w_{t+1}+\alpha)^{\frac{\beta}{\beta+1}} - ((1-r_d)w_{t+1}+\alpha)^{\frac{\beta}{\beta+1}}}$$

$$\frac{\partial j^*}{\partial m} = -\frac{1}{b}$$

$$\frac{\partial j^*}{\partial r_d} =$$

$$-\frac{\beta w_{t+1} \gamma ((1-r_d)w_{t+1}+\alpha)^{\frac{-1}{\beta+1}}}{b((1-r_f)q\lambda w_{t+1}+\alpha)^{\frac{1}{\beta+1}} ((1-r_f)q\lambda w_{t+1}+\alpha)^{\frac{\beta}{\beta+1}} - ((1-r_d)w_{t+1}+\alpha)^{\frac{\beta}{\beta+1}} (1+\beta)}$$

$$\frac{\partial j^*}{\partial r_f} =$$

$$\frac{\gamma \lambda q w_{t+1} + \gamma \beta q \lambda w_{t+1} (1-r_f)q\lambda w_{t+1}+\alpha \frac{-1}{\beta+1}}{(1-r_f)q\lambda w_{t+1}+\alpha \frac{\beta+2}{\beta+1} (1-r_f)q\lambda w_{t+1}+\alpha \frac{\beta}{\beta+1} - (1-r_d)w_{t+1}+\alpha \frac{\beta}{\beta+1} (\beta+1)} + \frac{\gamma \beta q \lambda w_{t+1} (1-r_f)q\lambda w_{t+1}+\alpha \frac{-1}{\beta+1}}{(1-r_f)q\lambda w_{t+1}+\alpha \frac{1}{\beta+1} (1-r_f)q\lambda w_{t+1}+\alpha \frac{\beta}{\beta+1} - (1-r_d)w_{t+1}+\alpha \frac{\beta}{\beta+1} (1+\beta)}}{b}$$

ÖZET

Bu tez çalışması üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, ikinci ve üçüncü bölümde spesifik anlamda ele alınan göç kavramı daha genel bir çerçevede değerlendirilmiş, göç olgusuna ilişkin temel kavramsal analizlere yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde beyin göçü kavramı tanımlanmış, literatürde beyin göçüne yönelik yapılan çalışmalar ele alınarak beyin göçünün bir kazanıma dönüştürülmesi için uygulanabilecek alternatif bir sübvansiyon politikası üzerine bir çalışma yapılmıştır. Yapılan matematiksel analiz sonucunda zamanlaması farklı olarak planlanan sübvansiyon politikalarının beyin göçünü azaltabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Türkiye’de yer alan geçici koruma altındaki Suriyelilerin etkileri literatürdeki çalışmalar ele alınarak değerlendirilmiş ve akabinde Suriyelilerin Türkiye ekonomisine etkilerini incelemek üzere yapılan analizin sonuçlarına yer verilmiştir. Sentetik kontrol metodu kullanılarak yapılan analiz sonucunda genel anlamda Suriyelilerin Türkiye ekonomisinde enflasyon üzerinde bir belirleyici rol izlemedikleri, kayıt dışı istihdam oranına ise olumlu yönde katkı yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. İhracat, ithalat, GSYH ve işsizlik oranının izlediği patikalar ise her bölge bazında farklılık göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Sentetik Kontrol Metot, Göç, Beyin Göçü

Danışman: Prof. Dr. Türkmen GÖKSEL, Ankara Üniversitesi, İktisat Bölümü.

ABSTRACT

This thesis consists of three main parts. In the first part, the concept of migration, which is discussed specifically in the second and third chapters, is evaluated in a more general framework, and basic conceptual analyzes of the phenomenon of migration are given.

In the second part of the study, the concept of brain drain has been defined, and a study has been made on an alternative subsidy policy that can be applied to transform the brain drain into a gain by considering the studies on brain drain in the literature. As a result of the mathematical analysis, it was concluded that the subsidy policies planned with different timings can reduce the brain drain.

In the third part of the study, the effects of the Syrians under temporary protection in Turkey are evaluated by considering the studies in the literature, and then the results of the analysis made to examine the effects of the Syrians on the Turkish economy are given. As a result of the analysis made using the synthetic control method, it was concluded that in general, the Syrians did not follow a determinant role on inflation in the Turkish economy, and they contributed positively to the unregistered employment rate. The paths followed by exports, imports, GDP and unemployment rates differ for each region.

Key Words: Migration, Brain Drain, Synthetic Control Method,

Advisor: Prof. Türkmen GÖKSEL, Ankara University, Department of Economics